ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1992

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1992 Торонто — Нью-Йорк — Ч. 1(176)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інн., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with: Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1992 РІК:

В Канаді річна передплата 25.00 дол. В США і інших країнах 25.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:
AUFC – H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

або:
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:
Mr. Bojczuk Lew
68 Wilpena Terrace
Kilkenny, S.A.
Australia 5009

Коментарі

Мирослав Малецький

ВІД САМОСТІЙНОСТИ ДО ДЕРЖАВИ

Сталося! Парлямент України проголосив 24 серпня 1991 року самостійність України, а 1 грудня народ у всенародному референдумі потвердив її згодою понад 90 відсотків голосуючих. Рівно ж цього самого дня переконуючою більшістю (61%) вибрано Президентом України Леоніда Макаровича Кравчука. Так отже першого грудня народ України вступив на нелегкий шлях, що веде від проголошеної самостійности до власної державности. Звичайно, поняття самостійність і державність уважають синонімами, але в цьому випадку навіть різниця ньюансів має своє значення. Самостійність — це самий акт проголошення, а держава представляє собою апарат політичної влади в суспільстві.

Революція та зміна влади, чи радше її наряму, в Україні відбувалася дотепер мирно. Це не значить, що народові ,,вдалося'' без втрати одної людини проголосити самостійність. Український народ заплатив за неї вже в минулому, а особливо в останніх 73 роках, безчисленними жертвами крови й людського життя, а якщо щось залишилося на рахунку, то трагедія Чорнобиля його остаточно вирівняла.

Труднощі на шляху до державности перед Україною не малі. Перша з них — і може найважливіша — це понад тристалітньої давнини проблема, якій на ім'я Росія. Довгі роки співжиття із ,,старшим братом'' спричинили спустошення серед нашого людського й матеріяльного потенціялів; серед людей асиміляційний безупинний тиск та фізичне винищування і економічно сталий грабунок продукту нашої землі й праці поколінь.

Мова тут не про всіх росіян, радше про їх провідну верству, при якій плентались також перевертні з-поміж поневолених нею народів. З їх лона зродилася оця відома адміністративно-командна бюрократія. Російська провідна верства зростала з імперіялізмом, і з ним дуже скоро ототожнювалася. Вона створила й плекала, особливо в часах совєтизму, систему винагород бюрократів і партійних чиновників, в якій привілеї і матеріяльні добра прикріплялися не до особи, а до позиції. Побіч КГБ, ця система змушувала до послуху й повного підпорядкування вищим партійним чинам. Засидівшись у вигідних фотелях упавшого режиму,

навчені системою, оці бюрократи й тепер, уже після ґорбачівської революції, добре оберігають свої місця і позиції. Їх наявність спричинює багато зла та унеможливлює успіхи реформаторських починів нових режимів.

Імперіялісти й бюрократи — це спричинники напнятих відносин між Росією і Україною. Вони пробують завернути час та повернутися до ,,старих добрих часів'' Брежнєва і його наслідників. У поведінці вони не міняють своїх методів. Послуговуються, як раніше, неправдою, а договори підписують з наміром їх не притримуватися. Наприклад, Росія вже підписала кілька договорів з Україною. Одначе відомо, що ані одного з цих договорів не дотримується, навіть тих, що підписала в Мінську про співдружність. Ось для прикладу: не доставляє Україні домовленого дерева, не постачає потрібної кількости карбованців, президент Кравчук для імперіяліста — це націоналіст, бо вимагає передачі частини Чорноморської фльоти. В такому випадку, як цього бюрократа назвати, котрий вимагає для Росії всього майна, що залишилося після Совєтського Союзу, а його нагромаджували всі народи підсовєтського режиму? Або таке: в 1975 році заінтересовані народи західнього світу врочисто підписали Гельсінські угоди. Одна з них стверджувала ненарушимість границь держав, які ці угоди підписали. Тоді писали політичні коментатори, що Гельсінські угоди — це великий успіх політики Брежнєва, бо вони залеґалізували всі в другій світовій війні здобуті Совєтським Союзом території. Тепер раптом Росія домагається Криму, який ще в 1954 році перейшов під юрисдикцію України, а 1 грудня 1991 року проголосував більшістю за самостійну Україну. Зрештою, завжди було так в минулому — договори договорами, а як їх інтерпретувати, скажуть в Мовскі. Так воно починає бути з СНД, бо російські імперіялісти вже хочуть рішати які частини армії вважати стратегічними, підказують, що і закордонна політика, й оборонна повинні бути одні, очевидно, керовані з Москви. Інакше висловившись, СНД мала б стати імперською інституцією. Чуємо голоси, які відважуються грозити громадянською війною, як це сталося в Юґославії. Також натякувалося на можливість вжити ядерну зброю. Такі думки могли зродитися тільки в людей несповна розуму, бо ядерна зброя — це загибель для всіх, не поминаючи і тих, котрі нею погрожують. В загальному, годі повірити, що хтось міг би тепер рішитися на будь-які насилля. Зовсім немає певности, чи в теперішній армії хтось схоче воювати. Хіба високі чини проти решти населення. Сама країна господарсько збанкрутована і стоїть перед маривом голоду, і в такому випадку допомога Заходу стане проблематична.

Говорячи про Захід, завважується, що в медіях і серед політиків піддержка для Росії, принайменше на словах, досить значна. Все ж таки щоразу частіше появляються прихильні Україні голоси, між ними

визначних і впливових людей. До них належить голос Генрі Кіссінджера (Henry Kissinger),надрукований в тижневику ,,Нюзвік'' (Newswek) з 10 лютого 1992 року. Кіссінджер пише, що суть революцій полягає саме в тому, що вони, революції, виглядають для сучасників як серії непов'язаних з собою окремих інцидентів. Сьогодні особливо США, що звикли до стабільности, зраджують тенденції вважати події переходовим збоченням від нормального стану. Тому Росію і Єльцина уважають в простій лінії наслідниками Совєтського Союзу, а СНД як нову форму імперії. Для багатьох західних політиків найкращий вихід з теперішньої ситуації — це продовжене існування супердержави, очевидно, в їх уяві, з господарством вільного ринку та західнього типу демократією. Така настанова Заходу, — пише Кіссінджер, — недобачує найважливішого наслідку другої російської революції, а то — краху й загибелі імперіялістичної держави. Вона від часу Петра I безустанно непокоїла своїх сусідів, починала більше воєн, ніж котра-небудь европейська держава та, побудувавши комуністичний моноліт, досягла свого вершка. Тепер, одначе, російський націоналізм намагається відновити своє панування над іншими республіками і народами. Ясно, що така позиція Росії не сприйнятлива для нікого, а особливо для України. Кіссінджер радить, щоб Росії вияснити, що за нові спроби експансії при помочі сили або шантажу прийдеться їй заплатити велику ціну. Вона проявиться зударом з принципами США, в настороженні сусідів та відновленні циклю конфронтації між Росією і цілим світом. Кіссінджер рекомендує збільшити й поширити культурні й економічні контакти, і то в скорому часі, з ключовими республіками. А якщо Росія респектуватиме новий лад і залишиться у своїх границях, зможе розраховувати на більшу допомогу Заходу. Думки Кіссінджера ясні і недвозначні. Подібних йому буде більше, тому можна думати, що наступлять децизії, вживаючи модерної фрази, політично коректні, які проявляться у ближче окресленому зацікавленні економічною і політичною відбудовою України.

Українці у широкому світі (кажуть, що кожний третій українець живе поза межами своєї батьківщини) прийняли висліди референдуму з ентузіязмом і великими надіями. Про потребу референдуму спорило багато, і багато побоювалося його висліду або провокаційної акції, яка вимагала б проголошення надзвичайного стану, а тим самим унеможливила б проведення референдуму. Висліди його, одначе, переконали всіх, що така акція була конечна для нас, а ще більше для міжнародного політичного світу. До сьогодні українську державу визнало понад сто держав, в тому числі й наймогутніші й найвпливовіші на нашій плянеті. Сміло можна вважати референдум і підготовку до нього, не зважаючи чи свідомо плянованим чи обставинами вимушеним, але ,,майстерштіком'' теперішніх керманичів української політики.

Дехто теж оспорював потребу підписування договору про співдружність незалежних держав, а деякі почали писати про паруденну самостійність. Тепер вияснилося, хто і яку ціль мав, домовляючись у Мінську. Для всіх хіба неспірна виявилася потреба розв'язати Совєтський Союз та змусити його Президента зрезиґнувати. Теж показалося конечним якесь домовлення про господарську співпрацю, бо довгі роки співжиття створили взаємну економічну залежність республік.

У висліді Совєтський Союз леґально розв'язався, Горбачов уступив, але вся інша співпраця не наладнана і, мабуть, чи в такій формі дасться її наладнати. Спроба Росії стати знову ,,старшим братом'' та замінити СНД на російську імперіяльну інституцію натрапили на опір України й інших республік, а це не ворожить довголітности для співдружности. Здається, що в цей час двосторонні договори можливо найкраща метода розв'язати проблеми співпраці поміж республіками.

В Україні праця над закріпленням держави поступає задовільно. Вправді, деякому виглядає що оці процеси відтворювання атрибутів державности заповільні, мовляв, проводять ними люди попередньої адміністрації, правдоподібно між ними немало переконаних комуністів, між якими бувають зовсім непрофесійні й некомпетентні люди. Лондонський ,,Економіст'' в числі з 8-1 4 лютого пише, що український уряд ще не мав відповідної економічноці стратегії. Економіку контролюють старого типу бюрократи, і вони попросту саботують спроби реформ. Автор статті висловлює думку, яка є рівночасно порадою, що справжні реформи почнуться, коли Президент рішиться позвільняти з уряду прихильників віджитого ладу, тобто, в його оцінці, яких три чверті теперішнього кабінету, та призначить прем'єром людину — переконаного прихильника вільноринкового господарства.

Говорячи про справи України, Президент Кравчук уважає, що минулий рік 1991 приніс українському народові свободу і волю, а це для нас усіх найбільша перемога за останні часи нашої історії. Перед собою він бачить найголовнішим завдання побудову нової незалежної, демократичної держави та розв'язання сучасних економічних проблем. Адміністративно плянована економіка показала, що вона не спроможна заспокоїти найосновніших людських потреб. Це не легка справа, стверджує Президент, бо треба все законами оформити і створити механізми, які вможливлять цей перехід, а з них найважливіші — роздержавлення, демонополізація, створення своєї власної кредитової, фінансової, банківської і грошової систем.

У відповідь на антиукраїнську кампанію Росії Кравчук каже, що Україна ніколи не погодиться на російські претенсії до права на все майно бувшого Совєтського Союзу. Він підкреслює, що незалежна Україна ніколи не дозволить диктувати собі будь-які умови. Він

переконаний, що люди в Росії перехворіють врешті великодержавністю та переможуть інші імперські хвороби.

Переконані і ми, що Україна прямує правильним шляхом, який при зусиллі всього народу та однозгідности, як при референдумі, скоротить віддаль між самостійністю і повною державністю.

Торонто, 11 лютого 1992 р.

Іван Кедрин

МИНУЛІ НЕСПОДІВАНКИ — СПОДІВАННЯ НА МАЙБУТНЄ

Кажуть, що чуда діялися тільки у біблійному періоді. І так і ні. 1-го грудня 1991 року сталося в Україні чудо, яке здивувало всіх українських людей у світі сущих. Ми боялися, що 1) Міхаїл Горбачов придумає якусь провокацію, щоби розбити голосування або просто вишле в Україну військо, як зробив був супроти Литви після проголошення нею повороту до державности, — 2) що процес національно-державного усвідомлення не дійшов ще до такого ступня, щоб більшість голосуючих заявилися ,,за'' і що взагалі фреквенція голосуючих буде смішно мала і — 3) що у таких частинах української землі, як Закарпаття, Крим, Донеччина — не буде 51 відсотків голосуючих ,,за'' і що воно створить претенсію Російської Федерації до тих земель. Ніякої ворожої провокації не було. Горбачов виголосив 30 листопада, в навечер'я голосування в Україні, палку півгодинну промову через радіо, закликаючи управнених до голосування — збойкотувати референдум, як нелеґальний, протиконституційний'' акт. Ефект був такий, що 84 відсотки управнених до голосування пішли до виборчих домівок і понад 90 відсотків голосуючих написали на картці ,,так''.

Національно-державна свідомість всіх прошарків народу, плюс зацікавлення, як то голосується вперше в історії України — продиктули взяти участь у референдумі округло 30 мільйонам людей (докладної цифри не подано). У Закарпатті 92 відсотки голосуючих заявилися ,,за'', — на Донеччині 83 відсотки, на Криму 54,2 відсотки, в Одеській області 88,4 відсотки. На Криму, на Донеччині й місті Одесі ніколи не було абсолютної більшости свідомих українців — на Криму більшість становили росіяни і татари, в Одесі росіяни і жиди.

Чудовий несподіваний вислід референдуму в Україні 1 грудня 1991 р. був можливий тільки тому, що рушійною силою були два

патріотизми: національний український і територіяльний всіх інших мешканців України — росіян, поляків, жидів, татар. ,,За'' самостійністю України голосували всі, які мали право голосу без уваги на національність, віровизнання, бо ніхто з них не хотів, щоб його далі експлуатувала Москва. Ніхто не хотів, щоб його податками фінансувати велетенську збройну силу, нікому не потрібну розбудовану та зберігану тільки задля традиції експансивної політики імперії, коли вона вічно погрожувала, що ,,угробить'' вільний світ. Люди в Україні мали вже досить того, щоби їхніми грішми підтримувати Кубу Фіделя Кастра і комуністичний уряд в Афганіствні. Мали досить, щоби територією України і її населенням розпоряджатися, як колонією, і наражати їх на такі трагедії, як Чорнобиль.

Понад 70-тилітнє правління комунізму скривило всі душі, відбилося на вдачі всіх мешканців імперії. Але найбільше таки відбилося на вдачі, на ментальності російської спільноти на корінній Московщині. За урядування Лазаря Кагановіча в Україні у 60-их рр. переведено в Україні примусову колективізацію сільського господарства і винищено штучно створеним голодом около сім мільйонів ,,куркулів'', насправді селян, цілу хліборобську верству, яка любила землю. Сини і внуки тих хліборобів не хотіли важко працювати на чужій, державній ріллі, і втікали до міст, де легша праця у фабриках. Але на корінній Московщині селяни-,,мужики'' — мали погану славу ще з царських часів.

Коли тепер, зимою 1992 року, населення корінної Московщини гірко відчуває доріжню і півголодну екзистенцію, то у великій, чи не вирішній, мірі з вини власного неробства і привички — покладатися на державу, щоб утримувала всіх громадян, згідно з канонами марксизму про безклясове суспільство та державний монополь на всю продукцію і розподіл. Не можна виключити, що росіяни в Україні є далі російськими патріотами, але водночас українськими державниками, хоч як воно звучить дико.

1-го грудня 1991 року відбулося в Україні перше всенароднє голосування і настала нова доба. Це було чудо, якого ніхто з нас не сподівався. Ми вірили, що комунізм не буде вічний, ми — пригадуючи собі долю всіх імперій, здвигнених збройною силою коштом поярмлення слабших народів, вірили, що розлетиться російська тюрма народів. Ми співали ,,Ще не вмерла'' і ,,згинуть наші вороженьки'', — але ніхто з найбільших ідеалістів і оптимістів не міг передбачити, що воно станеться так, як сталося. Ще 1-го серпня минулого року американський президент Джорж Буш перестерігав Україну у своїй промові в Києві, щоби вона не виступала з Союзу, а напередодні референдуму, наприкінці листопада минулого року, заповів делеґації від української громади, що визнає державність України, що дійсно вчинив у першому тижні грудня. Та метаморфоза американської

політики прийшла під впливом кількох чинників. Американська розвідка повідомила Білий Дім, що ніщо не може змінити рішення України стати самостійною і що референдум напевне буде позитивний. Другим поштовхом було розчарування у Горбачові, що він не всилі опанувати ситуацію, що московський центр перестав бути ґарантією стабільности та миру. Для американського Пентаґону найбільшою проблемою є совєтський арсенал атомової зброї. Найприємнішу несподіванку зробив Леонід Кравчук президентові Бушеві під час розмови у Білому Домі заявою, що Україна не хоче атомової зброї і прагне позбутися тієї, яку Москва примістила в Україні.

На телевізійному екрані показували, що секретар оборони Ричард Чейні і дорадник президента у справах крайової безпеки Брент Сковкрофт заявилися за зміною політики супроти Сходу Европи і тільки державний секретар Джеймс Бейкер ще боронив потребу збереження московського центру. Приїхавши з доручення від Буша до Києва — Бейкер говорив уже цілком інакше.

Все воно обертається довкола висліду референдуму з 1-го грудня минулого року. На перше місце міркувань висунулася проблематика України — вона така широка, така різногранна, що дає поштовх до щораз нових міркувань. Це проблема творення держави з пустки. Проблема постання 11-членного ,,комонвелту'' колишніх республік Совєтського Союзу, з Росією, як найбільшою територією і населенням державою, і Україною, яка найбільша і найважливіша зараз після Росії. Організування власного державного апарату. Перехід з контрольованої економічної системи на систему вільного ринку — це окрема величезна проблема. Тісно пов'язана з нею є приватизація промислу і сільського господарства. Одним із найважливіших атрибутів державности є власна валюта, — рівнозначним атрибутом державности є власне військо. Проблема Чорноморської фльоти виринула наче автоматично, створила спершу гострий конфлікт з Борисом Єльциним, але конфлікт злагіднився, коли Єльцин усвідомив собі, що 1) Чорне море таки українське, а не російське і 2) поверх 100.000 залоги тієї фльоти залежні від харчів з України.

Увесь адміністраційний апарат в Україні був комуністичний і його мовою урядування була мова російська. Це не вивіска, яку можна з червоної перемалювати на синьо-жовту. Це десятки тисяч живих людей, без яких не може діяти величезна державно-адміністраційна машина 52-мільйонової держави з територією величини Франції. Проблема екології — відчищення забруднених рік і занечищених лісів. Проблема перетворення фабрик зброї на фабрики тракторів. І як можна використати занедбаний чорнозем, коли нема машин і нема добрив? Як українізувати шкільництво від передшкілля і народних шкіл до університетів і Академії Наук включно — де величезна більшість учених,

професорів, дослідників і педагогів були — росіяни? Як гриби по дощі, почали народжуватися газети — щоденники, періодики, журнали. Але преса — це теж жива установа, якої не можна збудувати механічно: журналістика — це професія, яка вимагає таланту, освіти і практики. І тому — як не прикро це казати — покищо рідна преса в Україні стоїть на куди нижчому рівені, як преса російська в Росії. Проблема дипломатичних, торговельних і культурних зв'язків із країнами культурного світу. Авторові цих рядків сказав під час коротких відвідин у Ню Йорку один із передових діячів верхівки у Києві: ,,Ми не дуже квапимося за визнанням від чужих держав, бо воно вимагає влаштування амбасад, а ми не маємо грошей...'' І тепер руба стануло це питання: Російська Федерація вважає себе природним спадкоємцем Совєтського Союзу й одідичила після нього все майно, між ним усі будинки амбасад по всьому світі, — Україна мусить дещо виторгувати, але майже все купувати чи будувати. І проблема власного дипломатичного корпусу, — осіб із знанням чужих мов, з високою освітою і підготовою до репрезентування батьківщини, не для паради, а в безлічі конкретних справ.

До сучасної української проблематики належить не тільки те, як із нічого український уряд має будувати державу, але й давня проблема: відношення української діяспори до ситуації в Україні після 1-го грудня 1991. Знаємо, що одно українське партійно-політичне середовище проповідувало, що відзискання втраченої у 1920-му році української держави можна осягнути тільки шляхом революції. Крилата фраза про революцію затемнювала існуючу дійсність — могутні збройні сили Совєтського Союзу під одним московським командуванням, такі збройні сили на суші, морі й у повітрі, проти яких Захід створив коаліцію Північно-атлантійського пакту (НАТО), і безборонний український нарід. У 1956 році на Мадярщині навіть тамошня володіюча компартія із її генеральним секретарем Імре Надем пристала до змови і підготовляла революцію проти Москви — не фразою, а існуючим на Мадярщині військом; Сергій Хрущов вислав проти ворохобників танкове з'єднання, яке здавило революцію, спіймано й убито Імре Надя і заведено на Мадярщині режим, який завернув тамошній протикомуністичний волелюбний рух ген-ген назад. Референдум 1-го грудня 1991 року дав державу мирно, без революції, президент Російської Федерації Борис Єльцин негайно ґратулював Леонідові Кравчукові з приводу перемоги референдуму та вибору президента. В кілька днів пізніше почалося визнавання державности України всіма країнами 5-ти континентів.

Разом із провалом тези про єдноспасенність революції — провалився теж принцип провідництва у державній системі України. Ні одна українська людина на землі суща не заперечує, що Україна

мусить мати устрій демократії — воно й було найпершою передумовою, що її поставив Джорж Буш, — не було причини піддавати цей принцип під сумнів, бо й Леонід Кравчук заявив це Бушеві у Білому Домі, й Верховна Рада України автоматично стала на плятформу демократії після провалу комунізму. Все ж був ще час, коли середовище, яке пропаґувало революцію і провідництво, виступало ще в деяких містах України з гаслами екстремізу, як ось: ,,Україна для України'' — логічно: треба би прогнати всіх неукраїнців, яких є около 14 мільйонів душ — росіяни, жиди, татари, поляки, румуни, мадяри... Щасливо — ті прояви минулися. Найголосніші речники неґативізму пішли вже з духом часу в Україні та признають потребу включення всіх здорових сил народу у процес побудови держави.

Цікаво, що українці в Америці — і те саме в Канаді — куди більше хвилюються труднощами, що їх має уряд в Україні, як наші земляки в самій Україні. Справи війська, валюти, Чорноморської фльоти — не були, не могли бути ,,самозрозумілі'' для всіх 10 неукраїнських членів створеної у конференціях у Мінську та в Алма Аті ,,коммонвелту'' чи пак співдружности. Треба було їх з'ясовувати і боронити право України на власне військо, на власну валюту, на морську фльоту. Українська діяспора по нинішній день має одиниці, які бояться, чи Росія не піде збройним походом проти України. Ті одиниці не здають собі справи, що наприкінці 20-го сторіччя такі збройні імперіялістичні походи виключені. Навіщо Росії території, коли має її таку величезну, що не всилі зберегти там спокою і ладу. Російська Федерація, яка відірвалась від Союзу після усамостійнення України, так само залежна від співпраці з усім зовнішнім світом, як Україна. Напевне є ще туполобі чорносотенці старого типу — але Борис Єльцин і вся політична верхівка в Москві не є самогубними старорежимними дурнями. Чому маємо признавати, що всі люди і всі народи зміняються, а тільки росіяни мають залишитися позаду? Нерозумно і невірно — це власне доказ, як почування, накипіла сторіччями нехіть, жаль, антипатія — затемнюють здоровий розсудок.

Діється добре. У порівнянні з різними іншими недавніми комуністичними країнами, які відзискали державну незалежність і проголосили у себе демократію — в Україні ще найбільший лад, найбільший оптимізм, найкраща конструктивна поступова праця. Тому не шукаймо хмар на блакитному небі, не шукаймо неґативів, де є позитиви, сприймаймо існування труднощів, як річ нормальну і природну, та помагаймо батьківщині, як хто може.

Роман Федорів

ТІНІ НА БІЛІ ПЛЯМИ

,,На мою думку, з української історії не можна вилучити чи оббрехати ні першу українську дивізію ,,Галичина'', ні воїнів УПА, ні курені мельниківців, ні ,,Поліську Січ'' Тараса Бульби. А перед нами була Армія УНР, УГА, УСС, гайдамаки гетьмана Павла Скоропадського, члени підпільної Української Військової Організації'', — пише у листі до ,,Літературної України'' український письменник Роман Федорів.

Роман Федорів народився 1930 року. Від 1968 року він головний редактор журналу ,,Жовтень'', тепер ,,Дзвін'', що виходить у Львові. Внизу друкуємо його листа.

У жовтні 1991 року, на запрошення американського Пен-Клюбу мені довелося побувати у США, зокрема в сучасному Вавилоні — Нью-Йорку. Не дивлячись на те, що гостей з України, особливо зі Львова, тепер зустрінеш у США ледь не на кожному кроці, усе ж чимала громада американських українців прийшла в Український Народний Дім на мій літературний вечір. Сталося проте так, що тема ,,чистої літератури'' була на вечорі мимоволі відсунута й розмова в основному велася навколо політичних подій в Україні, очікуваного референдуму, нашого убогого економічного становища. Були питання й, так би мовити, історичного порядку. Наша діяспора вітає намагання українських учених, письменників, журналістів, наукових, літературно — мистецьких видань, численних газет і журналів висвітлити так звані ,,білі плями'' в трагічній історії України. Почесне місце у цій важливій справі національного відродження, як справедливо відзначалося, належить газеті ,,Літературна Україна''.

Однак того вечора ,,Літературну Україну'' не хвалили. Навпаки, заокеанські читачі її сокрушно показували мені копію статті Юрія Ковалева ,,Згадаймо й Олену Телігу'', яка була видрукувана в ,,Літературній Україні'' 3-го жовтня 1991 року.

— Прочитайте її, — просили мене українські нью-йоркці — й ви побачите, що шановний автор, як кажуть, замість того, щоб виснити ,,білі плями'' кидає на них тінь.

Я тут же уважно прочитав статтю Ю. Ковалева — дуже цікаву сказати б, ,,постановочну''. Справді, настала пора не тільки зняти ярлики з різних течій українського визвольного руху, як от із ОУН (різних її фракцій), але й глибоко,

справді науково дослідити їхню діяльність, нічого не заувальовуючи й не ідеалізовуючи. Проте й не оббріхуючи.

Занепокоєння читачів ,,Літературної України'', і в першу чергу комбатантів Української Дивізії ,,Галичина'', викликала фраза Ю. Ковалева про ,,прогітлерівське збройне утворення СС ,,Галичина'' і його протиставлення Українській Повстанчій Армії.

З першого погляду, усе начебто вірно: дивізія ,,Галичина'' справді входила до складу німецької армії, їй справді доводилося воювати під Бродами проти братів-українців, які служили в радянській армії. Але в розмовах із багатьма дивізійниками в Нью-Йорку, Філядельфії, Трентоні та в інших американських місцевостях, де вони тепер проживають, жоден із них не вважає себе коляборантом, німецьким прислужником. Навпаки:

— Ми брали в руки зброю, — говорять вони, бо настав переломовий час: червоні наступали, німці відступали. Ми сподівалися, що США і Англія зударяться зі Сталіном — і тоді на руїнах двох окупаційних систем постане вільна Україна. Без зброї своєї Армії, вільна Україна — фікція.

Юрій Ковалів у своїй статті в ,,Літературній Україні'' справедливо пише, що провід ОУН (банерівці) негативно ставився до формування дивізії з галицьких хлопців. У селах і містах тривала шалена аґітація проти ,,чорного замислу'' мельниківців. Очевидно, аґітація проти дивізії пропагандистською сіткою ОУН-Бандери, з одного боку, мала на меті зберегти кадри для УПА, яка тоді, у 1943 році, теж набирала сили, а з другого — ОУН-Бандери вже попеклася на німецьких обіцянках: замість підтримки Німеччиною Державного акту про відновлення Української Незалежної Держави, проголошеного 30 червня 1941 року, ґестапо кинуло в концентраційні табори провідників ОУН Степана Бандеру та Ярослава Стецька. Отже, уже було гіркого досвіду від співпраці з новими ,,визволителями''. Звідси й негативне реаґування проводу ОУН на формування добровольчої дивізії. Це тим більше, що на той час УПА, як відомо, вже мала нелегку партизанську війну з німецьким окупантом.

Одначе ,,ідея добровольців'' мала велику популярність серед мас. Я, будучи малим хлопцем, пам'ятаю, з яким ентузіязмом молоді мої земляки ,,записувалися до дивізії''. Повторився ентузіязм початку липня 1941 року, коли на заклик Державного Правління на чолі з Ярославом Стецьком, творилася Українська Національна Армія: тоді в моїх Братківцях (на Станіславівщині) записалося добровольцями понад 300 осіб.

І, зрештою, повторилося літо 1914 року, коли поставав Леґіон Українських Січових Стрільців. І тоді Січові Стрільці входили до складу австрійської армії; і тоді довелося їм воювати проти братів наддніпрянців, які воювали в російській армії, вмирали за ,,царя — батюшку'' й велику ,,Расєю''. Одначе стрільців ніхто не посмів назвати коляборантами чи ,,проавстрійським збройним формуванням''. Історія засвідчила, що Українські Січові Стрільці в 1918-1920 рр. стали кістяком Української Галицької Армії. Головний корпус Січових Стрільців під командою Євгена Коновальця, що воював у складі Армії УНР, теж добре прислужився нашій визвольній справі..

І знову історія повторилася.

Після розгрому дивізії ,,Галичина'' під Бродами, тисячі дивізійників влилися в ряди УПА, а маючи добру військову підготовку, гідно воювали проти західнього й східнього окупанта.

Всі вони, наші попередники, хоч інколи й формувалися під різними прапорами, прагнули єдиного: самостійної Української Держави. Можна говорити про історичну трагедію України — сподівання на чужу допомогу, на ,,сприятливі історичні умови''. Проте, як мені здається, довгорічна боротьба УПА проти сталінсько-беріївських дивізій на усій території Західньої України — приклад опертя на власні сили на власний народ, остаточно вилікували усіх нас від застарілої хвороби. Але й тоді, коли в 1947 році стало зрозумілим, що колишні союзники — тобто США, Англія та СРСР ,,розколять гарбуза'', УПА була змушена відходити з боями через терени Польщі й Чехо-Словаччини до Австрії і там скласти зброю. Крім того, треба нагадати, що боротьба була затяжною і кривавою: загинуло десятки тисяч упівців, підпільників, цілі села були спалені й виселені до Сибіру. Та сказано: встоятись не було сили.

* * *

Але це вже інша тема й розробляти її, досліджувати належно історикам. Мені залишається додати (і це для мене теж немала наука), що найменші наші помилки, необ'єктивні антиісторичні оцінки, ллють воду на лотки антиукраїнського млина. Нещодавно 11-го жовтня 1991 року газета ,,Новоє Русскоє Слово'', що виходить у США, в статті, присвяченій пам'яті Бабиного Яру в Києві, авторка Ірина Бабич пише; Дальше появились уже солдати Артема, следующая поперечная цепь стояла плотно, слишалась украинская речь: ето билі солдати дівізії ,,СС — Галичина''. Воістину: на городі бузина, а в Києві дядько. Відомо, що масовий розстріл євреїв у Києві, про що йдеться в статті Ірини Бабич, відбувався 29 вересня 1941 року. Дивізія ж ,,Галиичина'' почала формуватися влітку 1943 року. То виникає питання: як могли солдати, що ,,разговарівали на украінском язикє'', потрапити до Києва у 1941 році? Маємо тут або непорозуміння, або явну фальшивку, направлену лише на те, щоби підтвердити горезвісну тезу про споконвічний український ,,антисемітизм''.

Цей лист до редакції ,,Літературної України'' хочу завершити рядками з допису В. Молодецького, що вміщений в газеті ,,Українська Думка'' від 22-гого серпня 1991 року, під заголовком ,,Відкриття пам'ятника полеглим під Бродами''. Газета виходить у Лондоні, редагує її відомий український письменник і громадський діяч Святомир Фостун: видавець — Союзу Українців у Великобританії. Як видно з матеріялів, часопис симпатизує криловi ОУН, яку очолював Степан Бандера, тобто того проводу ОУН, який негативно ставився до утворення дивізії ,,Галичина''. Одначе час згладив певні тактичні непорозуміння у течіях визвольного руху. Ось що пише про це ,,Українська Думка'': ,,Розділені тоталітарними режимами із зброєю в руках ішов брат на брата. Нині ж ми не повинні допустити повернення подібного. Вступаючи в дивізію ,,Галичина'', молоді люди вірили, що зможуть звільнити свою землю від комуністичного насилля, яке поневолило й розділило український народ''.

Про це нам усім треба пм'ятати, коли беремося оцінювати течії визвольного українського руху. На мою думку, з української історії не можна вилучити чи оббрехати ні українську дивізію ,,Галичина'', ні воїнів УПА, ні курені мельниківців, ні ,,Поліську Січ'' Тараса Бульби-Боровця. А перед нами була Армія УНР, Українська Галицька Армія, Українські Січові Стрільці, гайдамаки гетьмана Павла Скоропадського, члени підпільної Української Військової Організації...

Не будемо тепер, із висоти пройденого часу, вишукувати ,,клясові інтереси'', тактичні непорозуміння, взаємне неприняття, внутрішню боротьбу, які мали місце тоді; мусимо зрозуміти, що це були лише відтинки єдиного фронту за нашу незалежність.

Василь Федорович

УКРАЇНСЬКА МИРОВА ДЕЛЕҐАЦІЯ В БЕРЕСТІ-ЛИТОВСЬКОМУ В 1918 Р.

9 ЛЮТОГО 1918 Р. Україна заключила в Бересті Литовському мировий договір з Центральними Державами — Австро-Угорщиною, Німеччиною, Болгарією і Туреччиною. Про Брестейський мир є чимала література в українській та інших мовах. Постанови договору і його доля загально відомі.

Тут буде мова про українську делеґацію — її склад, її відношення до інших делеґатів та її тактику під час переговорів. Особливо цікаво знати, що про українських делеґатів думали, а згодом і писали чуженецькі представники, зокрема австрійські, німецькі і російські (більшовицькі). А треба знати, що Австро-Угорщина й Німеччина післали до Берестя своїх старих досвідчених дипломатів, які не то з легковаженням, не то з поважними сумнівами ставилися до молодих (Любинському було тоді 26, а Севрюкові 24 роки) нікому незнаних представників нової держави України, яку досі загально вважали складовою частиною Російської імперії.

Австрійські, німецькі й більшовицькі делеґати прибули до Берестя 22 грудня 1917 р. Головою австрійської делеґації був гр. О. Чернін. Німецьку делеґацію очолював державний секретар Р. фон Кюльман, а його заступником був. ген М. Гофман, делеґований головним німецьким командуванням. Більшовицьку делеґацію очолював спершу А. Йоффе, а після 3 січня 1918 р. Л. Троцький. Перше пленарне засідання делеґацій відбулося 25 грудня 1917 р.

1 січня 1918 р. приїхала до Берестя українська делеґація, очолена В. Голубовичем, в складі М. Полоза, О. Севрюка, М. Левитського і М. Любинського (згодом Голубович і Полоз залишили свої пости так, що делеґація складалася з трьох членів: Левитського, Севрюка і Любинського).

Німці радо привітали українську делеґацію, бо сподівалися використати її в своїх переговорах з більшовиками, тим більше, що між Україною і Німеччиною не було ніяких територіяльних спорів. Гофман ствердив, що українські делеґати поводяться зовсім культурно, не ховаються перед іншими так, як більшовики, разом з ними ходять вечеряти до старшинської харчівні та спокійно говорять про свої цілі

й бажання. Він був переконаний, що з українцями можна буде легко дійти до порозуміння.

Інша справа з австрійською делеґацією. Можна було сподіватися, що українці виступлять зі своїми претенсіями до Східньої Галичини і Буковини. Тому гр. Чернін спершу ніби уникав українських делегатів, йому було неприємно переговорювати з панами Любинським і Севрюком, які недавно ,,залишили студентські лавки''. Щойно 6 січня 1918 р. Чернін зустрівся з українською делеґацією. Той старий дипломат обережно підходив до українців, бо знав, що йому треба буде з ними говорити про українсько-австрійські кордони. Проте навіть він виніс додатнє враження з тієї першої зустрічі. Він завважив, що українці різко відрізняються від росіян-більшовиків, вони менше революційні і більше зацікавлені своєю країною ніж соціялізмом. Вони справді не цікавляться Росією, а думають тільки про Україну і всі їхні зусилля спрямовані на те, щоб можливо якнайшвидше здобути незалежність: чи це буде повна незалежність в розумінню міжнародчого праьа чи в межах Російської федерації, вони ще не певні. Дуже інтелеґентні українські делеґати, — завважує Чернін, — хочуть використати пререговори з Австро-Угорщиною і Німеччиною як підставу до дальшого скоку на більшовиків. Їх безпосередня мета — це добитися, щоб Австро-Угорщина й Німеччина визнали незалежність України, а вони з тим документом визнання, як з довершеним фактом, виступлять проти більшовиків і приневолять їх признати українській делеґації рівноправне становище в переговорах у Бересті.

Але Австрія й Німеччина не спішилися з визнанням України, бо їх політика зводилася до того, щоб, з одного боку, з'єднати українців для своєї справи й заключити з ними мир, а, з другого боку, вбити клин між росіян і українців. Тому щодо української вимоги визнати незалежність України, Чернін заявив, що Австрія й Німеччина готові визнати незалежність України під такими умовами: 1) Теперішні мирові переговори мають бути ведені в Бересті, а не в Стокгольмі, як того хочуть більшовики. 2) Старі кордони між Україною і Австро-Угорщиною залишаються без змін. 3) Ні одна з договірних сторін не буде мішатися у внутрішні справи другої.

Чернін був здивований, що українці не дали йому негайної відповіді на поставлені ним умови. Після 4-ох днів тобто 10 січня 1918 р. відбулася чергова нарада Черніна з українцями. Тут він завважив знову, що українці невгнуті і грозять, що від'їдуть до Києва, якщо їхні вимоги не будуть прийняті. І справді другого дня вони не прийшли на засідання.

Переговори з українцями відновилися 20 січня. Українську делеґацію очолював тепер О. Севрюк. Чернін підкреслює, що українські делеґати, не зважаючи на свій молодий вік, виявляють багато зрілости і стараються використати сприятливу для них ситуацію. Тому

переговори поступають повільно. Спершу українські делеґати поставили вимогу, прилучити до України ,,австро-угорські провінції'' — Галичину, Закарпаття і Буковину. Чернін відкинув цю вимогу, заявляючи, що про те не може бути мови. Українські делеґати не знеохотилися різкою відмовою Черніна, вони знали економічне положення Австрії, чули про заворушення в Відні і знали, що Австрія мусить заключити мир, щоб дістати хліб з України. Чернін жалівся перед своїми колеґами, що українці в Бересті не пертрактують, тільки диктують.

Щоб заощадити хворому Чернінові прикростей з дальших переговорів з українцями, німецький делеґат погодився в його імені провадити дальші розмови з українцями. Гофман був терпеливий з українськими делеґатами. Він сам знав добре російську мову, але тому що українські делеґати говорили тільки по-українському, він мусів подбати про окремого українського перекладача. Після короткого настоювання з боку Гофмана, українські делеґати виложили перед ним свої територіяльні вимоги: прилучення до України Галичини, Буковини й частини Закарпаття та цілої Холмщини. Тому що Гофман вважав утопією самостійну польську державу, він не вагався обіцяти українцям свою допомогу в справі Холмщини. Зате він вважав просто ,,безсоромним'' домагання прилучити до України Східну Галичину, Буковину й угорську частину Закарпаття. Українці, мабуть, сподівалися такої відповіді, але заховали ,,дипломатичний'' спокій і відповіли, що мусять дістати нові директиви з Києва.

З Києва наспіла вістка, що Холмщина безапеляційно має належати до України, і над тим не може бути дальшої дискусії. Щодо Галичини й Буковини, то Київ уже не настоював на їх прилученню до України, але вимагав, щоб з них створити окремий коронний край з окресленим правним статусом. Гофман відчув, що українці вже не відступлять від своїх змодифікованих вимог тим більше, що примусове положення Австро-Угорщини їм відоме.

Знаючи про результат переговорів між Гофманом і українцями, Чернін, подібно як Гофман, годився на прилучення Холмщини до України, хоч знав, що йому грозять протести з боку поляків, які все таки ще мали в Австрії великі впливи, але він ,,не міг спокійно дивитися, як його земляки вмирають з голоду''. Щодо Галичини й Буковини, то Чернін не мав повновластей вирішувати ту справу тут на місці в Бересті. Про це мусить вирішити Відень.

22 січня 1918 р. відбулася в Відні нарада в справі Галичини й Буковини. Проводив нею цісар Карло. Справу Галичини реферував Чернін, який вияснив, що після довгих переговорів українці зрезиґнували з прилучення Галичини й Буковини до України, а погодилися на створення з тих провінцій окремого коронного краю під протекторатом

Австрії. Президент міністрів д-р Зайдлер завважив, що з уваги на щораз то гірше матеріяльне положення Австрії слід погодитися на українські вимоги й негайно заключити мир з Україною. Міністер фінансів д-р Буріян в принципі виступав проти поділу Галичини, але при кінці заявив, що коли б до того дійшло, то не треба вставляти тієї клявзулі до мирового договору, а тільки включити її до тайного додатку до договору. Після вислухання звітів і різних пропозицій, цісар Карло заявив, що мир з Україною треба обов'язково заключити й тому негайно розпочати з українською делеґацією переговори в справі Галичини і створення коронного краю.

Гр. Чернін, сам дуже совісний дипломат і беззастережний австрійський патріот, не хотів на власну руку вирішувати нічого, що могло б бути некорисне для держави або давало противникам підставу його атакувати. Він, напр., боявся творити в межах Австро-Угорщини окремий коронний край, щоб не вносити до монархії нового клича про національне самовизначення народів, бо це загрожувало б розвалом імперії. Тому був дуже вдоволений з висліду Віденської конференції, на якій уряд під проводом цісаря вирішив питання Галичини і тим самим звільним його від відповідальности за ту справу.

При кінці січня 1918 р. Троцький привіз із собою з Петербурга двох делеґатів від уряду УРСР в Харкові — Є. Медведєва і В. Шахрая і заявив, що вони є справжніми представниками українського народу, бо Київ уже в більшовицьких руках, Центральна Рада не існує і тому її делеґація не має права брати участи в Берестейських переговорах. Чернін, який після довгих переговорів з делеґатами Центральної Ради був уже на порозі заключення договору з Україною, не мав охоти починати наново переговори з новою делеґацією, яка, до речі, тут не виступала самостійно, але тільки як частина російської делеґації. Тому він звернувся до української делеґації з закликом, дати вияснення і відповідь на заяву Троцького.

Перший забрав слово Севрюк. В своїй речевій і сконденсованій промові він опрокинув усі твердження більшовиків і в заключенні виразно підкреслив повну незалежність України від Росії. Після Севрюка виступив з одногодинною промовою Любинський. Його мова була гостра, емоційна, повна зворушення. Він викрив облудну політику більшовиків, їх клич про свободу народів Росії він назвав грубою брехнею і вульгарною демагогією, а їхня ,,демократична'' влада спирається на баґнетах злочинної червоної ґвардії.

Всі делеґати з великим зацікавленням і неприхованим вдоволенням слухали промов українських представників. Чернін обсервував Троцького з його блідим обличчям та краплями поту, що спливали з

його чола. Було ясно, котра сторона перемогла. Дж. Вілер-Беннет у своїх споминах пише, що це був день тріюмфу для молодих українських дипломатів.

При кінці сесії Чернін, не зважаючи на протести Троцького, заявив офіційно, що в імені Центральних Держав він негайно визнає Українську Народну Республіку як незалежну, вільну і суверенну державу, яка має право самостійно заключувати договори.

6 лютого приїхав до Берестя лідер австрійських українців барон Микола Василько. Він був захоплений поставою української делеґації і висловлювався тепер — як це завважив Чернін — більш націоналістично, ніж колись у Відні. При його допомозі вдалося узгіднити українські вимоги супроти Автрії і підготовити остаточну редакцію мирового договору.

Мир з Україною підписано ранком 9 лютого 1918 р. Для договірних сторін — це було велике свято, це перший мир після довгих років жахливої війни. Голова німецької делеґації фон Кюльман заявив: ,,Це справді історична хвилина, коли представник Центральних Держав враз із представниками Української Народної Республіки заключили цей мир. Нехай же ця хвилина буде благодатна для альянтів і для України, якій ми бажаємо успіхів у майбутньому.'' Український делеґат відповів коротким словом, в якому між іншим підкреслив, що від нині Українська Народна Республіка народилася до нового життя: вона вступає як незалежна держава в коло вільних народів і закінчує війну на своїх кордонах.

На тому закінчилася діяльність української мирової делеґації в Бересті. Це був справді світлий момент в історії української дипломатії. Молоді українські делеґати — ,,студенти'' — виявили неабияку інлеліґенцію, зручність, послідовність і стійкість у своїх вимогах і просто здивували старих досвідчених дипломатів, які спершу дивилися на них згори, а де далі почали відноситися до них з подивом і з пошаною.

На жаль, трагічна доля УНР не дала змоги молодим людям вповні розвинути свої таланти. В результаті ті маркантні постаті нашого політичного життя змарнувалися і пішли в забуття.

Микола Любинський після Берестя вернувся до Києва і був керівником Міністерства закордонних справ в кабінеті В. Голубовича, а з упадком УНР залишився в Україні, працював в Академії Наук в Києві, в 1930-их роках репресований, загинув на засланні.

Микола Левитський, за Директорії був членом дипломатичної місії в Парижі, в 1923 р. вернувся на Україну, де деякий час працював у Харкові, в 1929 р. заарештований і засланий в Красноярську область, де й помер.

Олександер Севрюк, після підписання Берестейського договору був послом в Берліні, згодом працював в мировій делеґації в Парижі, від 1920 до 1931 р. на еміґрації в Франції, де правдоподібно вів просовєтську діяльність, в 1928 р. відвідав Україну, пізніше вернувся до Німеччини, де серед загадкових обставин загинув у 1941 р.

Використано:

1. І. Кедрин. Берестейський мир. Львів, 1928.
2. John T. Wheeler-Bennett. Brest-Litowsk. The forgotten peace. London, 1938.
3. Count Ottokar Czernin. In the World War 1919.
4. Proceedings of the Brest-Litowsk peace conference. Washington, G.B.O., 1918.

Олена Губіна
Київ

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЖУРНАЛІСТКИ

Політичні парадокси важко пояснити. Вони трапляються і ми можемо або оптимістично виправдовуватися жартами, або в безвиході розводити руками. Навряд чи в грудні минулого року, коли Україна захоплено святкувала переможні результати референдуму, хтось міг передбачити, що ми з власної волі вступимо ще у якийсь союз з колишніми республіками СРСР. Але Центр не вважав той референдум остаточним словом, яке ми повинні були сказати перед тим, як грюкнути за собою ,,союзними дверима''. Тому, щоб кінцево вийти із СРСР, Україна... відмінила його. Звичайно, не сама, а заручившись підтримкою Росії та Білорусії, які спільно придумали нову форму відносин — співдружність незалежних держав (СНД). На Україні переважна більшість населення сприйняла Мінські угоди щодо створення СНД неґативно, вбачаючи у них новий вид поневолення своєї незалежної держави. В основному це розцінювалося таким чином: для розвалу СРСР утворення СНД позитивне явище, але якщо йдеться про майбутні міждержавні утворення, вони Україні не потрібні. Президент України Кравчук називав СНД формою співробітництва, хоча у ,,потрібні'' моменти охоче повторював, що ми виймемо з СНД, коли щось нас не влаштовуватиме. Голова парляментської комісії у правах людини Олександр Ємець бачив інший підхід: долю СНД визначатиме ринок, який утверджуватиметься в незалежних державах — як Спільний ринок в Европі. Тобто, економіка, а не політика. Але такі проґнози поки що досить феєричні, бо ринком у нас, що називається, ще й не пахне.

Ще один парадокс, який стався після референдуму, теж мало хто передбачав. Ще напередодні 1 грудня Україна переживала ,,міжземельні чвари''. Захід уперто протиставлявся Сходові, а щодо Півдня — йому взагалі пророкували відхід до Росії. Але ось уже понад два місяці, як ці пристрасті згасли. Україна об'єдналася — не підштовхувана демократами чи стримувана колишніми ,,партократами'', радше через національну згоду, загальну бідність і віру в перспективи незалежности.

Після грудневих подій починають перегруповуватися політичні сили України. На відміну від референдуму, передвиборча президентська кампанія зрушила вже усталені пласти в таборах демократів і їх політичних опонентів. Народну Раду очолив відомий український театральний режисер Лесь Танюк, але вже перед цим вона фактично опинилася перед труднощами. В парляменті вже не існувало поділу на ,,більшість'' і ,,опозицію'', тому Народній Раді стало важко

окреслювати, за що вона бореться. Депутати перестали підживлювати ідеями її життя. Ідеї радше перейшли в законотворчу діяльність і вже — за вузькопрофесійними ознаками. Принаймі, бльок економічних законів почали розробляти депутати-економісти.

Наприкінці лютого відбуватиметься з-й з'їзд Руху і на ньому, згідно статуту, має скласти свої повноваження Голова Руху Іван Драч.Хто буде його наступником? Частина Руху, яка підтримує Президента Л. Кравчука в побудові української державности, а серед них — Іван Драч, Микола Поровський, Лариса Скорик, Дмитро Павличко, в особі нового голови бачать Михайла Гориня. Його суперником виступає голова Львівської облради Вячеслав Чорновіл, котрий вважає, що Рух неодмінно має стояти в опозиції Президентові. До того ж він переконує, що Рух має перетворитися на партію. Ця партія, напевне, повинна стати вище вже існуючих партій, бо має щонайбільше прибічників на Україні. Головні арґументи прибічників Чорновола: Рух повинен стати партією, щоб набути дієздатність, якої не має нинішнє амщрфмну його ядро. Втім, усі ці дискусії схожі на звичайну боротьбу за владу. Єдине, в тому, що сталося, це те, що нині Рух перестав як слід працювати. На думку Лариси Скорик, багато в чому розклала його щира і безкорислива допомога української діяспори, адже рухівці охоче беруть доляри, не замислюючись над тим, як би самим навчитись їх заробляти.

Новий рік на Україні мав відкрити ринкові відносини, Морально ми вже готувалися до цього ще з початку грудня. У Мінську Кравчук і Єльцин домовилися, що Росія до січня видрукує для України додаткову кількість рублів, щоб ми могли спільно лібералізувати ціни. Але більшість наших домовленостей з Росією залишаються чинними лише на папері. І, готуючись до лібералізації цін, ми виявилися до неї непідготовленими. Кабінет Міністрів, очолюваний Вітольдом Фокіним, одразу переклав усю вину на Росію. В терміновому порядку скликається сесійне засідання, яке має порятувати ситуацію. Кабінет Міністрів пропонує ряд заходів, але хоче, щоб їх затвердив парлямент. Депутати ж не збираються брати на себе відповідальність. Президент домагається, щоб уряду дозволили поки що працювати по-своєму, але спитати з них про все через місяць. На Україні вводяться купони багаторазового використання, своєрідна паралельна валюта. Рублі починають нам заважати. Якщо знову згадувати парадокси, то наведу лише факт: до Нового року на Україну приїжджали поїзди з Росії, пасажири яких викуповували всі товари. Нині потік ринув у зворотній бік, покупцями стали мешканці України, яким ніде подіти рублі. Росія закричала: ,,Гвалт!'' І запропонувала надрукувати ту рублеву готівку, якої недодала. Ми, звісно, відмовилися. І нині у Москві винуватцями у всіх лихах вважають Україну, антиукраїнські настрої там жахливі.

Саме збурення україно-російських пристрастей характеризує останні два місяці. Грошово-фінансові негаразди посилилися непорозуміннями навколо українських Збройних Сил. З січня, згідно указу Президента Кравчука, усі війська, розташовані на території України, підпорядковуються йому і Міністерству Оборони України. Вищий Генералітет, призначений колись із Москви, не дуже охоче підкорився наказам міністра оборони Костянтина Морозова, який ще донедавна був нижчий від них за званням. Почалося проведення нової присяги, яку офіцери також сприйняли неоднозначно. Але коли в сухопутних військах проблеми можна було більш-менш безболісно вирішити, Чорноморський Флот став наріжним каменем у стосунках України й Росії. Якщо армія України захищатиме Росію із заходу і це певною мірою її влаштовує, то український флот перекриває їй вихід до Чорного моря. Позиція України: оскільки ще 24 серпня 1991 року ми оголосили юрисдикцію України над усіма військами, які дислоковані на її території, значить і флот відтоді став нашим. Ми взагалі маємо право одержати свою частину Військово-Морських Сил колишнього СРСР у вигляді Чорноморського Флоту, з якого зняти ядерну зброю, щоб він став нестратегічним. Позиція Росії: Чорноморський флот повинен присягнути СНД, бо має виконувати стратегічні завдання, отже підпорядковується спільному командуванню. Ніби-то прийшли до компромісу: поділити флот, нестратегічні кораблі Україні, стратегічні — СНД. Але як визначити, що означає ,,стратегічні'' — за тим озброєнням, яке має, чи за характером завдань, які має виконувати? Одна з перших експертних комісій запропонувала залишити Україні... 7 відсотків кораблів. Головнокомандуючий Чорноморським Флотом Ігор Касатонов прибічник московських позицій. На флоті чиниться страшний тиск за його командою на тих, хто хоче прийняти українську присягу. 17-а бригада берегової охорони цю присягу прийняла і одразу її командир потрапив під арешт. Морська піхота, себто десантники, теж готові прийняти присягу, але не вірять у здатність Верховної Ради України їх захистити. Водночас Касатонов також іґнорує її рішення, вважаючи, що флот взагалі не підпорядковується Україні. Особистий склад кораблів у напрузі і чекає, поки домовляться президенти. Втім, схоже, Україна може наважитися на ті ж дії, до яких вдалася щодо командуючих трьох військових округів: коли вони відмовилися присягнути на вірність України, а їхні офіцери і солдати здебільшого зробили це, Кравчук своїм указом замінив усіх трьох.

Україна і Росія балянсують на грані конфлікту. Можливість його вирішення стане переломним для обох президентів та їх авторитету. Зняття Кравчуком Касатонова може той конфлікт пришвидшити — принаймі нині. Російські депутати вже ладні знову підняти територіяльні претенсії щодо Криму, а ,,приструнчити'' непокірну

Україну пропонують тим, щоб забрати з її військових підприємств замовлення Росії. На стапелях у Миколаєві стоять недобудовані авіяносці, які нині надто дорогі і для України, і для Росії. Деякі вже нині вирішено порізати на металобрухт.

Де вихід? Його вже побачили — у ринку. Але ясно, що він — це не тільки лібералізація цін, це й створення ринкової інфраструктури, зміна форм власности. До приватизації у законодавчому пляні ми тільки підійшли, але ,,дика приватизація'' поза законом іде на повний хід. Ще до прийняття відповідного закону до Кабінету Міністрів звернулися 722 підприємства, які попросили дозволу на самоприватизацію. І це — найкращі і найрентабельніші підприємства, які потраплятимуть у руки мафіозних структур, часто започаткованих ще комуністичною партією. Ті люди й надалі матимуть владу.

Радикальні рішення може здійснити лише уряд народної довіри. Нинішній таким не назвеш, йому бракує рішучости і самостійности. До критичної межі підійшов і парлямент, депутати якого свій потенціял вже використали. Остання справа, яку вони можуть ще зробити, — це прийняти нову Конституцію України, закон про вибори. Можливо, нові вибори чекатимуть Україну вже восени.

Київ, 4 лютого 1992.

Олена Губіна є завідуюча відділом політичних проблем і парляментарна кореспондентка газети ,,Молодь України''.

18 ВОЇНІВ-УКРАЇНЦІВ ЩЕ ПЕРЕБУВАЄ В АФГАНІСТАНІ

Війну в Афганістані порівнюють до американської війни у В'єтнамі. Є великі подібності. США і СРСР не вийшли переможцями у цих війнах. Друга подібність це те, що стоїть велика загадка, що вдійсності сталося з пропавшими без вісті у В'єтнамі й Афганістані.

З українських вояків, які брали участь у війні в Афганістані, ще 18 перебуває в полоні, а 57 рахуються як пропавші без вісті. Число останніх не певне, бо тепер батьки й родичі полеглих зголошують докази, що їх сини не впали в бою, а інші просто заявляють, що тіла, які прислано з Афганістану на похорон, не були їхніх синів.

Деяких з військовополонених вдалося звільнити й вони поселилися США, Канаді, Австралії, Німеччині і Франції. З цих 18 деякі з них вже мають там свої сім'ї і ледве, чи схочуть повернутися на Україну. Військовополоненими турбується Український союз ветеранів Афганістану. Вони себе називають ,,воїнами-інтернаціоналістами''.

(,,ЛУ'', 14. 12. 91.)

Олег Гринів

ВОРОТА У СВІТ

Геополітика: Україна як морська держава

Конфлікт між Україною і Росією щодо Чорноморського флоту аж ніяк не зводиться лише до проблеми, яка вийшла на поверхню. Фактично йдеться про геополітичні інтереси імперії, яка не може змиритися з вироком історії.

Російським імперіялізмом не могли не перехворіти навіть ті діячі, які бачили антинародний характер царського самодержавства. Визначний діяч декабристського руху Михайло Лунін писав з сибірського заслання: ,,Каждый шаг на север принуждал нас входить в сношения с державами европейскими. Каждий шаг на юг вынуждает входить в сношения с нами. В смысле политичнском взятие Ахалциса важнее взятия Парижа''. Виступаючи проти царського деспотизму всередині імперії, Лунін — а це були панівні погляди серед покараних декабристів, — підтримував загарбницькі пляни уряду. Так було сто п'ятдесят років тому, так є і в наш час. Згадаймо гальмування московським урядом паростків уреґулювання близькосхідної проблеми на основі кемп-девідських домовленостей, заохочення ним у тому реґіоні авантюристичних, тоталітарних режимів, що трактувались як проґресивні, згадаймо залізобетонну антиізраїльську позицію.

Нічого випадкового тут немає. Серед дипломатів панує думка, що ключі до Европи дає Близький Схід. Єльцинська Росія не відмовилась від доктрини про ,,Третій Рим''. Не випадково вона претендує на право єдиного спадкоємця СССР, добивається місця в НАТО. Роль великої держави економічно і політично недорозвинена Росія може відігравати лише у військовій сфері. Сподівання на швидке подолання її відсталости марні. Поперше, Росія втратила значну частину свого активного населення, яке в пошуках кращої долі емігрувало в колишні союзні республіки СССР, а подруге, вона вже не зможе переманювати до себе таланти від інших народів, як це було ще недавно.

Близькосхідний реґіон не давав спокою російським верховодам. У першій світовій війні царська Росія прагнула приєднати до себе не лише Галичину, але й мала намір захопити Константинопіль, протоки Босфор і Дарданелли і підвладну Туреччині частину Вірменії. Афганська авантюра в наш час мала такі ж імперські інтереси, які Едуард Шеварнадзе назвав ,,ложно и своекорыстно трактуемыми''.

Розвал Совєтського Союзу означав для Росії втрату її позицій на півдні. Закавказькі республіки заявили про свою незалежність. Україна наполегливо створює національні Збройні Сили і претендує на Чорноморський флот. У таких умовах співдружність незалежних держав переслідувала двоєдину мету — зберегти імперію під іншою назвою і задовольнити геополітичні інтереси Москви.

Російські політики розуміють, що вихід України з російської імперії, як би вона не називалась, відсуває Росію на позиції другорядної держави. Відомий сучасний захисник московської імперської політики філософ Олександр Ціпко

висловився однозначно, що ,,без нынешней Украины нет и не может быть России в старом подлинном смысле слова''. Чи ж не спростування ,,геніяльної'' тези Леніна; який писав: ,,При єдиній дії пролетарів великоруських і українських вільна Україна м о ж л и в а, без такої єдности про неї не може бути й мови''? Втрата Росією Чорного моря — це втрата нею місця під сонцем. Щоб погріти під його гарячим промінням старечі кості, московські ,,демократичні'' імперіялісти не гребують нічим. Деякі з них шукають підтвердження своїх прав у загарбницькій політиці Катерини II. За такою логікою, ми галичани, мали б знову ,,запросити'' в Карпати братніх монголів, бо ж їхні предки топтали колись наші зелені поля, спалювали наші міста і села, вимагали від наших князів наносити ,,дружні'' візити в столицю Золотої орди. Угоди про співдружність допоможуть обплутати неросійські народи різними зобов'язаннями і знову повернути розвиток ,,на круги своя''. Так вже було після договорів про братерські союзи в 1654 і 1922 роках.

Для російських політиків мораль і політика, як правило, несумісні. Вони продовжують дотримуватись формули: ,,У політиці нема моралі, а є тільки інтереси''. Вони продовжують орієнтуватись на силу, використання якої в нинішніх умовах, за словами Едуарда Шеварнадзе, дедалі частіше стає безперспективним і аморальним.

Втративши позиції на Чорному морі, Російська федерація не лише втратить свій міжнародний престиж. Вона прискорить свій саморозпад. Одна за одною від неї відпадатимуть республіки та інші національно-державні утворення, населені неросійськими народами. Врешті-решт Росія скотиться до того, з чого розпочиналася у часи Владимиро-Суздальського князівства.

Не викликає сумніву інше: в нинішніх межах Росія може існувати лише як сильна мілітарна держава. На Далекому Сході її геополітичні інтереси вступають у суперечність з інтересами двох азійських гігантів — Японії й Китаю, на півдні їй протистоять мусульманські народи, яким властивий високий приріст населення, на заході — незалежні европейські держави, до яких Росія має територіяльні претенсії. Чи витримає країна ,,третього світу'' за рівнем економічного розвитку — Росія таке ,,вороже'' оточення? Нехай над цим питанням задумуються російські футурологи, політологи й економісти. Але з цього напрошується висновок для сусідніх з Росією незалежних держав про доконечність об'єднання їх у справжній (а не імперській!) чорноморсько - балтійській співдружності.

Коли йдеться про геополітичні інтереси, не обійтись без визначення самого поняття геополітики. У СССР тривалий час нав'язувалася думка, що ,,геополітика — антинаукова політична доктрина, яка намагається обґрунтувати загарбницьку політику імперіялістичних держав факторами геофізичного середовища'' (УРЕС. — Т. 1. — С. 388). Звичайно, якщо йдеться про геополітику нинішніх політичних діячів Росії, то таке визначення підходить. Та не слід забувати, що геополітика властива кожній державі, яка зацікавлена у взаєминах із своїми сусідами.

У такому розумінні національні інтереси України на Чорному морі нічим неможливо компенсувати. Лише владарюючи в ньому, Україна зможе встановити прямі контакти з чорноморськими державами і вийти через Середземне море у води світового океану. Зважмо, що морський транспорт

найдешевший, його вигоди продемонструвала Японія. Як найбільша за територією европейська держава, якщо не рахувати евроазійської Росії, Україна не обійдеться без співробітництва з іншими державами світу. Її без'ядерний статус сприятиме розвиткові економіки і вже викликає інтереси інших держав.

З усіх колишніх радянських республік лише Україна має можливості протистояти територіяльним зазіханням Росії. Миролюбна зовнішня політика України зв'язуватиме руки російському урядові і буде пересторогою для його геополітичних (тут — імперіялістичних) посягань. Таким чином, у зміцненні позицій України на Чорному морі зацікавлені інші держави світу, яким може загрожувати Росія. Серед них — Китай і Японія, що мають територіяльні претенсії до свого сусіда, оскільки сильна Україна змусить відтягти певну частину російських військ з Далекого Сходу. Водночас Україна як розвинена держава виступатиме ґарантом безпеки країн Середнього і Близького Сходу. Якби допустити, що співдружність незалежних держав збережеться як російсько-тюркське об'єднання, то відцентрові тенденції Казахстану і країн Середньої Азії залишаться ахіллесовою п'ятою цього об'єднання за прикладом незалежної, невтральної, демократичної України.

Вихід України в Середземне море є ґарантом для взаємовигідних зв'язків з державами на всіх континентах. Якщо зважити нинішній природний та економічний потенціял України, то багато країн світу побачать у ній свого партнера.

З свого боку, співпраця України з багатими нафтою країнами Близького Сходу допоможе їй невтралізувати нафтовий шантаж російського уряду. Отже, йдеться не про панування над іншими країнами, а про рівноправні і взаємовигідні стосунки. Чорноморськими портами України матимуть змогу користуватись сусідні держави на основі міжнародних угод.

Не маємо права забувати й про те, що на землі наших предків проживають інші народи (євреї, греки, болгари та інші). Морський шлях найвигідніший для встановлення реґулярних зв'язків цих жителів України з державами, звідки вони переселились у давні часи. Такі реґулярні зв'язки, гадаю, пригальмують еміґрацію з України представників інших національностей, оскільки наша демократична держава ґарантує умови для вільного розвитку своїх громадян.

Нарешті, морські шляхи України наблизять її до Азійсько-Тихоокеанського реґіону, який вже сьогодні починає визначати ,,економічну погоду'' плянети, а в XXI столітті туди пересунеться центр її економічного і політичного життя. Без зв'язків з АТР не обійтись й Україні, оскільки ми переконуємось в тенденції цілісного розвитку світової економіки на принципах рівности взаємовигоди і взаємодопомоги.

Вже такий побіжний огляд геополітики України як морської держави засвідчує її миролюбний і взаємовигідний характер у взаєминах з іншими державами. Наш народ дає приклад сусіднім народам у ставленні до нього. Така суть геополітики держави.

(,,ЗвУ'', 24 січня 1992)

Алан Безансон

ЄДИНА І НЕПОДІЛЬНА РОСІЯ

Алан Безансон, професор Вищої школи прикладних досліджень з суспільних наук в Парижі, відомий своїми незвичайними поглядами на перспективу розвитку України в загальноевропейському контесті. Статтю, яку передруковуємо з ,,Літературної України'', ч. 46, 1991, появилася у паризькій газеті ,,Фіґаро'' 1 жовтня м.р. Хоч від часу її появи проминуло півроку й не стало СРСР, погляди Безансона щодо ,,порятунку імперії'' справджуються, і, замінивши слова ,,СРСР'', ,,совітський'' на — ,,СНД'', ,,співдружний'', всі атрибути імперії далі обороняють її вперті російські послідовники. Про спроможність російської імперії одягатися в нові шати, відповідно до обставин, нераз згадувалося у коментарях нашого журналу.

ПОРЯТУНОК ІМПЕРІЇ • РОСІЙСЬКЕ ПАНУВАННЯ МАСКА ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТИ

Як зберегти унітарний характер імперії? Тепер, коли в Москві погасли вогні ілюмінації, коли знову люди живуть у тривозі й боязні, розгляньмо ще раз це центральне питання, навколо якого обертається совітська політика.

Імперія засновувалася на соціялістичній законності. В ідеологічній фікції імперії не було, тому що пролетарський інтернаціоналізм, соціялізм, ,,дружба народів'' знімали, оголошуючи його неіснуючим, національне питання. Оскільки російський народ, панівний, усе ж таки зазнав гноблення партією — державою, він навіть не усвідомлював, що й він пригноблює інших, він вважав, що його експлуатують. Це тривало до 1991 року. Але сьогодні ідеологія вмерла — і недавно вона була офіційно похована.

Тоді як виправдати збереження імперії? Її єдність тримається лише на російському націоналізмові. Справді, багатьом росіянам панування дорожче, ніж свобода, тому що панування — це сильна пристрасть, тому що задоволення, яке воно приносить, — це очевидна й відчутна реальність, тоді, як свобода — це ідеал, прикладів якого так мало дає російська історія і який залишається невизначеним, як привид у пошуках свого здійснення. Дві влади, що змагаються за зверхністю, влада ,,центру'', яку представляє Горбачов, і російська влада, котру представляє Ельцин, згодні в одному: імперія єдина і неподільна.

РОСІЯ ОКУПОВУЄ

Але, як законна підстава, російський націоналізм не може зрівнятися з соціялістичною фікцією. Бо в ім'я чого цей націоналізм мав би більше прав, ніж український, грузинський або узбецький націоналізм? Виступаючи з відкритим обличчям, він не лише підсилює супротивні націоналізми, але до того ж він не може бути прийнятий, як самозрозуміла річ, Заходом, від якого Росія і вся її імперія перебувають у тісній залежності. Отже він мусить маскуватися.

Маска, яку він тепер надіває, хитромудра. **Російський націоналізм переодягається в шати економічної доцільности.** В той час, як уже немає економіки, він доводить переваги взаємодоповнюючих зв'язків, котрі поєднують українську пшеницю й середньоазіатську бавовну. Тоді, як уже немає грошей (інфляція дорівнює 3 відсоткам за тиждень!), він вихваляє вигоду від спільних грошей. І коли немає ринку (за винятком чорного ринку), він розмальовує привабливість ,,спільного ринку''. Фактично, Росія завдяки своїй центральній позиції, спроможна примусити республіки залишитися в імперії, манячи їх принадою в майбутньому чогось подібного до европейського спільного ринку, для котрого в цей час не існує найменшої елементарної умови.

Його метод полягає у використанні комуністичних сатрапів, що все ще стоять на чолі республік... які буцімто навернулися на незалежницький націоналізм, і один поперед одного підписують союзний договір. Тим часом Росія окуповує. Вона щойно попередила прибалтів, незалежність яких вона однак, визнала, що не може бути й мови про виведення військ раніше, ніж через кілька років. Привід? Усе той же: немає житла в Росії для всіх цих солдатів. Щодо армії, яка офіційно звільнила 500000 солдатів, це безсоромний обман.

Проте Захід охоче проковтнув його. Йому, природно, подобаються виклади про економічну доцільність. Абстрактна ідея спільного ринку, коли подібний ринок створюється в Европі і Північній Америці — особливо дійова приманка. Додаймо, що ті, хто торгує з СРСР, вважають за краще мати справу з одним ,,центром'', аніж з непевними й хисткими властями республік.

Під час розвалу першої російської імперії в 1919 році Франція проводила особливо невдалу політику. Прихильна в традиційному дусі франко-російського союзу до ідеї єдиної і неподільної Росії, вона підтримала імперіялістичних білих генералів, Денікіна, Колчака, Юденича, діючи на периферії, завзято розстрілювали кадри молодих незалежних націй, їх швидко зненавиділи. Досить було більшовикам дати цим націям обманну обіцянку автономії, як вони ліквідували білі армії й знову прибрали до рук усю спадщину. Мудріша політика полягяла б у тому, щоб допомагати молодим республікам і зміцнювати

їх. Це те, що зробила в останню хвилину Англія, яка так урятувала (тимчасово) прибалтійські країни.

ПАРАЗИТУВАННЯ

Франція Міттерана залишається вірною цій згубній традиції. Вона так боїться розпаду СРСР, що довго не наважувалася підтримати хорватів, зі страху, щоб вони не подали поганого прикладу й не створили прецінденту для українців і білорусів.

На жаль, не лише Франція така, Німеччина, Англія, Сполучені Штати, спокушені фальшивим економічним арґументом, настрахані справжніми атомними ракетами, більшою або меншою мірою дотримуються тієї ж лінії. Тому вони пропонують ,,центрові'' масові кредити. Коли ж ,,центр'' оголосить себе неплатоспроможним (що ,,Волл-стріт джорнал'' вважає неминучим), ці кредити ляжуть новим тягарем на платників податків. СРСР паразитував на Заходові, лякаючи його своєю силою. Він паразитує на ньому ще більше, лякаючи його посиланнями на свою слабкість.

Переклав з французької
Г. Панич

90-РІЧЧЯ ПОЛК. ЄВГЕНА ПОБІГУЩОГО-РЕНА

Полковник Побігущий-Рен, відомий читачам нашого журналу із своїх дописів, а його докладний життєпис поміщено в журналі з нагоди його 85-річчя (див. ч. 5-6, 1986, ст. 81-82)

15 листопада 1991 року сповнилося полковникові 90 літ трудолюбивого життя, і громадянство Мюнхену вшанувало ювіляра святочним вечором.

Після Молебня в намірені ювіляра і його дружини в нашій катедрі, що його відслужили Владики: Кир Платон Корниляк — екзарх в Німеччині і Скандинавії, та гість зі Львова, Кир Юліян Вороновський, чину св. Теодора Студита, а під час якого шанувальну проповідь виголосив владика Кир Платон, парохіяльну залю заповнили представники установ і організацій Німеччини та приятелі ювіляра. Висловили привіти: від Центрального Представництва

Дякує полк. Побігущий-Рен.

Українців в Німеччині — голова Степан Костюк, від ОбВУ у Великобританії — прибулий делегат пор. Маріян Гайва, який удекорував ювіляра найвищим орденом ОбВУ — золотим хрестом з мечами; від Б-тва дивізійників в Німеччині — голова Роман Дебрицький, він і прочитав ґратуляційну телеграму, яку надіслала Головна Управа Дивізійного Братства з Канади. Від Українського Християнського Руху привітав почесного голову член управи мґр. Богдан Шарко, що був майстром церемонії. Він і відчитав наспілі листи і телеграми від дивізійників в Штуттґарті, від головних станиць в Англії, від дивізійників в Австралії й багатьох українських і німецьких приятелів. Від Української Медично-Харитативної Служби привітав ювіляра її голова д-р мед. Володимир М'ялковський, від УВУ — ректор проф. Богдан Цюцюра, який подякував ювілярові за передачу до університетського архіву свого студійного індексу з

Українського Тайного Університету, що сьогодні є музейною рідкістю. Від т-ва ,,Рідна Школа'' привітав мґр. Володимир Леник, від ,,Пласту'' — голова Крайової Старшини пані Марта М'ялковська, від ,,СУМ''-у — голова Роман Шупер, від вояків УПА — мгр. Василь Згрожик, від Головної Управи ОУЖ — пані Орися Яримович, від ОУЖ в Мюнхені-місті — пані Ярослава Філь, від ОУН і Українського Видавництва — інж. Іван Кашуба, від Українського Інтернату — директорка Марійка Ковалишин, яка й приготовила для ювіляра мистецьку несподіванку: три учні і дві учениці інтернату, а саме: Корнель Кутка з Братіслави, Віталій Пакош зі Львова виступили із скрипковим сольом і з акордеоном, Лесик Цюрак з Мюнхену із фортепіяновим (композиція Шумана), а Соломія Чубай зі Львова та Олеся Лукшай з Києва співали в супроводі бандур. Майбутніх мистців нагородила публіка рясними оплесками. Передостаннім промовцем була ровесниця ювіляра, вдова по УУС-ові, вельми заслужена громадянка пані Ольга Пеленська, яка ґратулювала ювілярові від ще живих свідків Листопадового Зриву.

Чергу привітів закінчила промова владики Юліяна Вороновського, який передав ювілареві привіт з України. Після відспівання многоліття подякував зворушений ювіляр, який заявив, що від 17-тилітнього юнака старався служити своїй батьківщині як вояк, як вихователь молоді, як громадсько-суспільний і церковний діяч, а моральною піддержкою і помічницею на його життєвому шляху була його вірна і вирозуміла дружина.

За святочно накритою і заставленою щедрими ,,снідами'' трапезою, що її поблагословили владики, а дбайливо приготовили пані — дружини дивізійників, провели присутні приємно вечірній час на дружніх розмовах і корисній виміні думок на громадсько-мюнхенські й загально-українські теми.

Присутній.

Улас Самчук

,,ПРОРОЦТВО'' У 1944 РОЦІ

У 1944 році, коли Червона армія була в поході на Берлін, мабуть, ніхто не передбачав, що через неповних 50 років могутній Радянський Союз розвалиться, і що буде причиною його занепаду. Однак для Юрія Горліса-Горського Радянський Союз не був загадкою. Горський уже тоді в Рівному розповів Уласові Самчукові свої передбачення, які внизу друкуємо зі споминів Самчука ,,На вороному коні'', ст. 351-2.

Горський — це колоритна постать в українській літературі, про нелітературну діяльність якого ширилися різні неймовірні поголоси.

А в орбіті цих евакуаційних зустрічей, пригадується ще одна прикметна постать, яку я випадково зустрів на вулиці, це постать тоді знаного автора споминів ,,Холодний Яр'' — Юрія Горліс-Горського, з яким ми востаннє бачились у Кракові два роки тому.

Було хмарно, накрапав дощ, вулицею тягнулись на захід машини, на хідниках багато люду. Ми зійшли до невеликої їдаленьки тут же збоку хідника і замовили щось їсти. А що там не було нічого випити — Горський сягнув до своєї течки і видобув з неї сливе повну пляшку якоїсь запіканки. Горський вертався з Києва, де він мав діло з совєтською підпільною роботою. Під цим оглядом совєти були завжди міцні і єдине, чого їм бракувало, це підтримки народніх мас. Вони мусіли звузитись до обмеженого кола своїх людей, переважно немісцевого походження. Їх становище значно зісилилось, коли почався відворот фронту. Почав діяти масовий терор і страх системи, як основна її ідейна сила.

А взагалі Горський, як завжди оптиміст, для нього не була тяжкої ситуації, для нього клімат війни те саме, що для риби вода. — Ех, братику! Нічого не станеться. Земля буде далі крутитися... А що Европа позбудеться пару мільйончиків зайвих ротів, то це їй вийде лишень на користь. Вона і так вже ,,фольк оне раум'' (народ без простору). А щодо нас — ніяка халєра нас ще не здушила і не здушить. Ми, знаєш, племя хоч і м'яке, але гливке і нас так легко не проковтнеш. Розуміється, що після цього прочухана і цієї, вибач, ,,побєди'' кацапня, задере носа, але час нам шепче, що скоро й на неї прийде амінь. Часи колоніяльности ,,форбай''... А ми їм, з Божої ласки, також поможемо. І я чомусь все ще вірю... Уяви собі — навіть я — вірю... Що та дурна Европа, одного разу отямиться. Що вона ще не з'їхала остаточно з глузду, як це сталося з богоносним фюрером німців. Я, знаєш, волочився трохи по світі і дещо бачив... І головне, що я бачив, це те, що починає продирати очі свідомости навіть оте все, що його звуть ,,робочим класом''. Воно починає розуміти, що для того, щоб напхати черево не вистачить лиш Маркса та Леніна. А треба ще мати голову, а в голові трохи олії... Їм дуже допоможе всемогутній Кремль. Ось там, як казав Достоєвський, промучаться зі сотню годів і вернуться ,,до розуму''.

А наше діло поки що шляпа. Партизани поможуть ще на певну кількість панахиди, але пам'ятай! Наша справа не програна! Не програна! Ми ще вернемось! Це пам'ятай! Ми тут забули свою люльку. Вони сюди прийдуть. Це факт. Наставлять своїм героям і нашим холуям пам'ятників... Але ми вернемося за люлькою і всі ті пам'ятники зметем на смітник. Це станеться!

Так ось приблизно розмовлялося у тому ресторанчику під впливом настрою війни з тим терпким присмаком чаду, що затягнув цілу плянету, ніби друга її атмосфера. Говорили про те, хто куди збирається їхати, чого можна надіятись від майбутнього... Горський під цим оглядом не мав сумнівів, для нього світ своя кишеня, але виїжджати за море він не збирався. Для мене ще хватить Европи, так трохи поближче до Холодного Яру... А там побачимо...

,,ТАЛАНТИ ТВОЇ, УКРАЇНО''

11-річний школяр з Макіївки Саша Кочур — Лауреат Міжнародного конкурсу поетів-початківців ЮНЕСКО ,,Золотий Пегас''. Перед тим він став лавреатом республіканського фестивалю ,,Таланти твої, Україно''.

Василь Сірський

ЗГАДКИ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДИВІЗІЮ

Львівська газета ,,За вільну Україну'' від 17 грудня, 1991 року помістила на першій сторінці оголошення: ''До відома колишніх вояків Першої Української дивізії ,,Галичина'': З метою створення Братства колишніх вояків дивізії організаційна група просить всіх надіслати про себе відомості, вказати місце проживання. Наша адреса: Львів 34, вул. Моріса Тореза, 9/31, Михайлові Бендині.

Газета ,,Літературна Україна'' від 1 січня ц.р. помістила статтю ,,Українське військо: вчора і сьогодні; хронологія'', в котрій згадується і про дивізію: ,,Під час другої світової війни існування окремих українських формацій: ... 1943-45 — Українська Дивізія ,,Галичина''... 1945 — Українська Національна Армія''.

Журнал ,,Україна'' від 23 листопада, 1991 р. помістила дві статті, в котрих є згадка про дивізію: В статті Олеся Білодіда ,,Помилявся я двічі; про останнього гетьмана України та військ козацьких Павла Скоропадського'' автор пригадує, що гетьманові була не чужою доля нашої Дивізії. О. Білодід пише: ,,15 березня 1945 року гетьман доручив Іллі Сапізі дістатися у сферу діяння англійської армії, зв'язатися з гетьманичем Данилом і передати синові наказ, щоб той доклав усіх зусиль до врятування українців ,,без різниці їхніх політичних переконань, щоб звернув увагу на фізичне збереження українців''... І син виконав батькові накази. Його виняткова заслуга у справі звільнення полонених дивізійників Української Національної Армії від загрози бути виданими Совітам і згнити в Сибіру або на Колимі''.

Анатолій Михайленко у статті ,,Там, під небом чужини, наші в Англії'' пише: ,,Друга хвиля (еміграції) була суто чоловіча — колишні вояки дивізії СС Галичина, згодом першої української дивізії. 1945 року вони здалися в полон англійської армії, довгий час перебували в полоні, в Італії, в місті Ріміні, згодом відбували полон у таборах інтернованих Англії. 1948 року дивізійників було звільнено з полону, і вони влили нову бурхливу хвилю в українське життя під чужим небом''.

Минуле

Наталя Яковенко

У XVI СТОЛІТТІ МИ ЖИЛИ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Що таке правова держава? Марсілій Падуанський у 1324 році в трактаті ,,Захисник миру'' першим у Европі відповів на це запитання приблизно так, як відповіли б зараз ми: сувереном і законодавцем держави мусить бути її народ, що тримає під контролем владу заради влаштування, як казав Марсілій, ,,хорошого життя''. Плюралізм суджень знаходився тоді в зародку, тому ліворадикального Марсілія оголосили єретиком...

Не минуло й шести з половиною століть, як ми, збагатившись спогляданням парляментських баталій, теж врешті отримали нагоду переконатися, що правову державу збудувати нелегко. ,,Їм добре, — скрушно зітхаємо ми, киваючи головою кудись у західному напрямку, — вони живуть у правових державах понад 500 років''. І насправді: хто по 500, а хто ще й довше. Бо, наприклад, не зважаючи на конфуз із Марсілієм, у Англії в 1215 році була проголошена Велика хартія вольностей, яка вперше сформулювала право недоторканости особи від арешту й ув'язнення без вироку суду. Розписану по пунктах справедливість у відносинах між людьми (ясно, у її середньовічному розумінні)унормували в 20-30-х роках XIV століття статті ,,Саксонського Зерцала'', яке в деяких німецьких землях протрималося як основа законодавства до 1900 року. Ну, і так далі, бо приклади, ,,як у них'', можна продовжувати й продовжувати. Краще погляньмо, що відбувалося тим часом у нас. Чи розвивалася правова держава зі своїм нерозлучним супутником — системою законів як невід'ємного елементу культури цивілізованого суспільства?

У Київській Русі XI століття діяли норми Руської Правди, посестри багатьох подібних їй Правд ранньосередньовічної Европи, що служили ніби містком між правічним неписаним звичаєм і нормованим, обов'язковим для всіх законом. Вподовж XIV століття землі давньої України-Русі розійшлися між Польською і русько-литовською державою (Великим князівством Литовським). Але Руська Правда виявилася довговічнішою за державу, що її народила. Так, до Єдлинського акту 1434 року, за яким польське законодавство було поширене на Галичину, Холмщину й Західне Поділля, цей реґіон жив за приписами й нормами, які сучасники називали ,,руським правом''. Ба, ще в 1435 році в Галичі приймають закон ,,Про постиг злодіїв'' (тобто переслідування крадіїв) за допомогою так званого ,,слідогону'' — однієї з найархаїчніших акцій слов'янської процедури правосуддя.

У Великому князівстві Литовському до початків XVI століття найбільш розвинуті землі, розташовані на околицях (як Полоцька, Вітебська, Смоленська, Дорогичинська на Підляшші, Жемайтійська на півночі Литви, Київська і Волинська на Україні) зберігали відчутну автономію. Чи не найяскравіше це

виражалося в тому, що центральний уряд не втручався у традиційні порядки й звичаї і, зокрема, у місцеве право. Останнє було зафіксоване спеціяльними актами-угодами між великим князем литовським і населенням конкретної землі. В домонгольській Русі такі договори звалися ,,рядом'', кабінетна назва, яку історики дали схожому явищу литовської доби, — уставні земські грамоти'' або ж ,,обласні привілеї''. Уставні грамоти підтверджували специфіку внутрішнього устрою і правових звичаїв реґіону під незмінним гаслом: ,,Ми старини не рухаємо, а новини не уводимо'', зберігаючи все так, ,,як було за великого князя Вітовта''. З цієї формули недвозначно видно, що первісний письмовий запис-угода здійснився за княжіння Вітовта (1392-1430). Дійсно, залізна рука, твердий характер і неабиякий військовий та дипломатичний хист владного литвина зуміли перетворити досить аморфне державне утворення, яке він отримав від попередників, у могутню й авторитетну і в очах сусідів, і в очах власного населення державу — Велике князівство Литовське. Безсумнівно й те, що устави Київської і Волинської земель спиралися на давнє ,,руське право'', тобто сягали корінням Руської Правди.

Паралельно у Великому князівстві, як і у всякому строкатому державному організмі, поступово мусили виникати якісь спільні для всієї держави юридичні норми, узаконюючи нові явища суспільного буття. Оце вільне складання загальнодержавних норм права фіксувалося в архівах-привілеях, що видавалися від імені кожного чергового великиго князя. Одним із найпомітніших актів такого роду став Віленський привілей 1447 р., виданий Казимиром Ягайловичем. До речі, саме тут вперше на русько-литовських землях було проголошене право недоторканости особи, про яке згадувалося вище. Цей же законодавчий акт запровадив у дію ще одне з сучасних прав людини — право на вільний в'їзд і виїзд з країни.

Підсумок поступовому процесові законотворчости, який помалу об'єднував у єдиній правовій державі усі землі Великого князівства, підбив Перший Литовський Статут 1529 року — кодекс законів, який містив і конституційні положення щодо державного устрою, і зводи цивільного та карного права. Унікальність Статуту 1529 року — в тому, що його кодифікатором (книгу опрацьовувала спеціяльна комісія фахівців-правників) внаслідок величезної теоретичної роботи вдалося виробити таку систему права, яка стала однаково прийнятною по всіх кінцях величезної різномовної держави. Органічно поєднаними пластами сюди увійшли, зокрема, деякі положення Руської Правди, норми звичаєвого ,,руського'' (тобто білоруського та українського) і литовського права, ряд пунктів з польських і німецьких судебників, у тому числі — з ,,Саксонського Зерцала'', котре мало особливо великий вплив на формування правових систем Центрально-Східної Европи.

Унікальність Першого Статуту полягала і в тому, що він як відносно пізня пам'ятка правової думки тогочасної Европи увібрав новітні ренесансні політико-правові ідеї. Сюди можна віднести: поняття однакової відповідальности перед законом і підданих, і пануючих, і уряду; інститут присяги всіх без винятку службово-посадових осіб, починаючи з великого князя; законодавчо реґламентована охорона інтересів приватної особи, зокрема — інститут обов'язкової адвокатури, у тому числі безкоштовної — для неімущих; принцип персональної відповідальности перед законом, коли провина правопорушника

не зачіпає статусу членів його родини; детальне випрацювання майнових і особистих прав жінки; недиференційоване ставлення до представників різних конфесій та етнічних груп. Врешті, загальновизнаним є те, що Статут 1529 року — перша в Европі законодавча пам'ятка цілком світського характеру, в якій закон безумовно відсторонений від догматів віри.

У 1566 році з певних політичних причин у дію була запроваджена нова поширена редакція Статуту, відома під назвою ,,Другий Литовський Статут''. Саме в ньому на високому рівні кодифікаторської техніки був по суті завершений розвиток Великого князівства Литовського як правової держави. Кодифікаційна комісія працювала над вдосконаленням кодексу понад 15 років. До неї були залучені найосвіченіші люди свого часу. Наприклад, провідним редактором комісії став доктор права, віленський війт Авґустин Ротундус, ймовірно — італієць за походженням, вихованець Віттенберзького університету, автор першої, нині втраченої ,,Історії Литви''. Активну участь у роботі коміґсії брав участь блискучий учений-юрист родом з Еспанії Петро Роізій, який пройшов школу права в найвидатніших центрах юриспруденції тогочасної Европи — Падуанському і Болонському університетах. З іменем Роізія пов'язане й відкриття першої юридичної школи у Вільно, де сам метр викладав римське, саксонське і маґдебурзьке право; тут же студенти вивчали і ,,литовське право'', тобто Литовські Статути. Не бракувало в кодифікаційній комісії і місцевих правників, серед яких варто згадати дяка урядової канцелярії, вправного дипломата Мартина Володковича з Міщини, Богдана Селицького з Мстиславщини, князя Павла Друцького-Соколинського з Полоцька, Кірдея Кричевського з Берестейщини (це прізвище багато промовить до нас, якщо ми згадаємо епізоди героїчної смерти кума й одного з найближчих сподвижників Богдана Хмельницького, київського полковника Михайла Кричевського).

Лишається нагадати, що за актом Люблінської унії 1569 року на Київщині й Волині, які перейшли до складу Польської держави, польське право не запроваджувалося. Законодавчою основою місцевого життя визнавався й надалі Другий Литовський Статут, котрий під назвою ,,Волинського'' продовжував діяти на Правобережній Україні аж до кінця 30-х років XIX століття. Правда, коли у Великому князівстві Литовському в 1588 році була прийнята остання — третя — редакція Статуту, то обидва кодекси, Другий і Третій, на практиці часто плуталися, оскільки різниця в конкретних законоположеннях була дуже незначною. Крім цього, Третій Статут, на відміну від Другого, неодноразово виходив друком, що сприяло його особливо інтенсивному поширенню. Тому саме Третій Статут в XVIII столітті фактично став основним зводом законоположень для судів Гетьманщини.

Наталя Яковенко, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії АН України.

(,,Старожитності'', ч. 4, 1991)

У Донецьку відбувся другий з'їзд колекціонерів старовинних грошей — боністів. Цікаво, що перший з'їзд боністів відбувся ще 1927 року.

Ярослав Дзира

ДАНИЛО АПОСТОЛ

(4. XII-1654 — 17. I.-1734)

Данило Апостол був освіченою людиною, великим знавцем військового мистецтва, талановитим дипломатом, будівничим української держави.

Прізвище Апостол — реєстрового козака сорокатисячного війська Б. Хмельницького 1649 р. трапляється в списку Андрусівської сотні Миргородського полку. Очевидно, його ім'я — Павло Охримович, тобто батько майбутнього гетьмана Данила Павловича. В документах 1658 року він — Хомутецький сотник, а починаючи з 1659 року, значиться Павло миргородським полковником (1659, 1671-1673, 1676-1678), а 1659 року він був і наказним гетьманом; 1660 року Апостол водночас миргородський і гадяцький полковник. Документи свідчать, що він скуповував на Миргородщині грунти і ліси. Небіж Павла крилівський сотник Максим 1672 року з дорученням гетьмана Дорошенка їздив до кримського хана. Мабуть, Апостол вирізнявся серед козаків Миргородського полку, бо цей високий чин і полковий уряд козаки довірили його 28-річному синові Данилові, й той, як жоден інший полковник, зумів його утримувати впродовж 45 років і наприкінці життя досягти гетьманської булави (1727-1734).

Данило Апостол був освіченою людиною, великим знавцем військового мистецтва, талановитим дипломатом, будівничим української держави. Народився він четвертого грудня лиховісного 1654 року. Про його навчання нам нічого не відомо. Мабуть, освіту він здобув у Києві, Чернігові чи в якомусь іншому місті. Особисто належав до друзів та однодумців Івана Мазепи. 1689 року Данило супроводжував Мазепу до Москви, а 1708 року миргородський полковник зі своїми козаками відкрито, хоч і на короткий час, перейшов на бік Мазепи. Він був втаємничений у політичні пляни гетьмана його боротьби за суверенну Україну за допомогою Швеції. Одначе, після роздумів і сумнівів, у листопаді 1708 року повернувся до Петра I, здобув його прихильність. Він брав участь у Прутському, Перському походах, у війнах Росії в Лівонії та Польщі. Як і чернігівський полковник Павло Полуботок, Апостол сподівався, що настануть сприятливіші часи і їм вдасться відновити гетьманський уряд, повернути Україні втрачену автономію.

Наближалася російсько-турецька війна 1724 року, в якій мусили брати якнайактивнішу участь козацькі полки. І от у широких степах на річці Коломаці козацька старшина скликає раду і складає ,,Коломацькі петиції'' з проханням скасувати створену 1722 року ненависну ,,Малоросійську колеґію'' і вибрати нового гетьмана. Ініціятором цих вимог став найавторитетніший полковник Данило Апостол. Під статтями підписалися багато старшин і козаків. Свою петицію потайки послали до Петербурга, де канцелярист Іван Романович 10 листопада 1724 року вручив її цареві, коли той виходив із церкви. Глянувши

на папір із підписами козаків цар ,,із великим гнівом і люттю'' наказав зараз же ув'язнити наказного гетьмана Павла Полуботка, генерального писаря Савича та генерального суддю Чарниша , які й собі прибули до царя з чолобитною про вибори нового гетьмана. Всіх кинули до Петропавлівської в'язниці. Вважають, що це були перші політичні в'язні фортеці. Наказний гетьман 29 грудня 1724 року помер, а невдовзі і Петро І. Царицею стала дружина Петра Катерина, яка за складних внутрішніх і зовнішніх обставин (передгроззя війни) змушена була пом'якшити ставлення до України. Але вона тільки встигла випустити з ув'язнення козацьку старшину, що лишилася живою, провести реформу податку й весною 1727 року померла сама.

У придворних чварах перемагали прибічники жорстокої політики Петра І, яка зводилася до того, щоб ,,Малую Россию к рукам прибрать''. І з цією метою сіяли отруйні зерна ненависти й чвар між козацькою старшиною та простим людом.

Імператором став малолітній онук царя Петро II, а насправді Росією правив князь Олександр Меншиков, який мав на Лівобережжі величезні володіння: чотири міста, серед них і зруйнований ним Батурин , 187 сіл, 14 слобід і одну волость. Меншиков ворогував із ,,Малоросійською колеґією'' та бриґадиром Вельяміновим. Незабаром у столиці взяли гору Долгорукови — оборонці старої допетровської Росії. Тому й на Україні виникає можливість для повернення козацького самоврядування, виборів нового гетьмана. За цих обставин скасовано ненависну ,,Малоросійську колеґію'' разом із Вельяміновим, знищено й деякі податки.

З нагоди коронації Петра II на початку 1727 року до Петербурга запросили й козацьку старшину, серед якої був і Данило Апостол. Тут депутати прожили півроку. За цей час миргородський полковник, принижуючись і ,,б'ючи чолом'' придворним вельможам, шукав підтримки, щоб повернути Україні якомога ширші права й вольності, державну автономію. Ще в давнину казали, що в Росії, де людина бог або раб, не можна добитися ніякої справедливости чи законности, хіба що милости, а це вимагало втрати людської гідности й гордости. Внаслідок цих зусиль і петицій у серпні 1727 року з ласки і повеління царя було видано ,,Рєшітєльниє пункти'', які стали своєрідною куцою конституцією життя українського народу за царату. Новий гетьман вже не має права підтримувати зв'язки з іншими державами, крім прикордонних справ із Річчю Посполитою та Кримом, але під час війни повинен виконувати волю російського фельдмаршала. Вибори гетьмана залежали від волі царя, який затверджував новообрану полкову й генеральну старшину. Внутрішні судові справи розглядали водночас представник російського уряду й гетьман. Три царські офіцери і три козацькі старшини під наглядом гетьмана складали генеральний військовий суд; військовим скарбом розпоряджалися — один росіянин й один українець. Тільки найнижчі сотенні та полкові козацькі чини за згодою гетьмана вибирало собі військо. Зобов'язували вивчати українські юридичні джерела й провести реформу судочинства. Зарубіжним купцям дозволяли торгувати на Україні, але прибутки від мита йшли до царської казни. Російські дворяни і чиновники мали право скуповувати українські ґрунти, але не заселяти їх росіянами. Передбачалась і ревізія державних землеволодінь.

1 жовтня 1727 року в Глухові на майдані біля церкви зібралося козацтво, громада, духівництво, щоб під наглядом таємного радника Федора Наумова вибрати собі нового гетьмана. Ще в Петербурзі Наумову вручили тайну інструкцію, де було вказано, що цар дозволяє поставити гетьманом 73-літнього Данила Апостола. Таким чином царат визначав короткий термін козацького самоврядування. На раді резидент прочитав царську грамоту й за традицією тричі спитав громаду, кого вона хоче мати гетьманом. У відповідь пролунало: ,,Данила Апостола!''. Полковник віджартувався приказкою: ,,Як стара дівка хорошого жениха, хоч сам того хотів''. Але взяв до рук булаву і присягнув російському цареві. На майдані запанував святковий настрій, скрізь відбувалися урочистості, студенти писали вірші й панегірики. І зараз же, як твердить автор ,,Історії русів'', що описав цю раду, козацька делеґація поспішила до царя ,,з приношеніем благодарности от всєй нації''. Одначе на раді вже ніхто не згадував Переяславських статей, давніх козацьких прав і вольностей, куцої автономії України. Царат не довіряв гетьманові і взяв до столиці його сина Павла як заложника.

Старий гетьман тихо, спокійно свою діяльність спрямував на впорядкування і зміцнення внутрішнього державного життя українського народу, на розширення автономії, щоб відсторонити втручання російських чиновників у козацькі справи та самоврядування.

Насамперед він зобов'язав юристів глибоко вивчити тисячолітню практику українського судочинства — звичаєве право й різні письмові джерела, починаючи від ,,Руської Правди'', ,,Литовських статутів'', Маґдебурського права тощо.

1730 року гетьман видав ,,Інструкцію українським судам'', щоб у нижчих судах вивчали справу водночас кілька суддів, а також порядок перегляду судових ухвал — від сотенних і полкових до генерального.

Данило Апостол намагався дати лад і в одному з нацболючіших питань тодішнього життя — землекористуванні й господарстві. З цією метою було проведене генеральне слідство про маєтки і законність володіння маєтками. Розшукували різні грамоти, документи, свідчення старих людей й незаконно привласнені землі повертали українській державі.

Гетьман упорядкував державний скарб, вирахував точні дані різних видатків. Важливо, що 1728 року в своїй столиці він влаштував конференцію купців, захищаючи їх від несправедливих інструкцій царизму, сам брав участь у торгових підприємствах, боровся за те, щоб взяти під свою булаву і Київ, але тамтешнє міщанство воліло підкорятися російському генерал-губернаторові.

Старий козак Данило Апостол допоміг повернути ,,під ясні зорі, на тихі води'' після першого зруйнування 1709 року Запорозької Січі і 25-літнього поневіряння під магометанським небом запорожців. На чужині козаками порядкували кошовий отаман Кость Гордієнко і гетьман Пилип Орлик. Але після смерти кошового 1733 року назрівала російсько-турецька війна, у Польщі наступило безкоролів'я. Тому цар дозволив запорожцям повернутися з Олешківської Січі на свої вольності. Це сталося 1734 року, коли кримський хан велів запорожцям йти війною проти Польщі. Понад 7000 запорожців заснували нову Січ над річкою Підпільною. Українців Лівобережжя царат використовував і на тяжких фізичних роботах. У 1731-1733 роках і пізніше козаки й селяни змушені були будувати Українську лінію, що простягалася на

285 кілометрів від Дніпра, де впадає річка Орель, і до Сіверського Дінця. Ця оборонна споруда являла собою глибокий і широкий рів, мала 16 фортець, понад 200 редутів, з'єднаних між собою земляним валом. Щороку на лінію гетьман виганяв від 15-22 тисяч козаків і 10 тисяч селян зі своїми харчами, знаряддям.

Тяжку працю на цих спорудах, що спричинилася до численних людських жертв і занепаду хліборобства, засудили Тарас Шевченко й народ у своїх піснях. У той час на Україні квартирувало від 8 до 11 російських полків, і весь тягар їхнього утримання лягав на трудящий люд. Багато неприємностей українській церкві завдало в той час тупе, догматично-педантичне російське духівництво. Так 1730 року російський чернець Суханов з обуренням доносив Синоду, що начебто на Україні розвелося багато ,,Проклятих латинників'', що тут ,,співають у церквах по нотах, наче італійці на ігрищах''; ,,у митрополита на митрі хрест — на зразок хрестів, що в царів на коронах; попи хрестять дітей, не занурюючи їх у воду, а тільки обливають; до того ж, як хрестять, то не плюють усім клиром на сатану''. Київський митрополит Ватанович оцінював цей донос як ,,бред мужичий, прений богословских не стоящий''.

1733 року Апостола спаралізувало. Нова російська цариця Анна Іванівна, яка вороже ставилася до України й була перелякана здобутками гетьмана в утвердженні автономії, не дочекавшись його смерти, усунула козацьку старшину від уряду й владу над Україною віддала Олексію Шаховському. Як пише автор ,,Історії русів'', знову уряд складався з половини росіян і українців. У таємній інструкції містилася вимога сприяти зближенню українців із росіянами шляхом змішаних шлюбів, заборонялись самостійні зв'язки із сусідніми державами. Отже, ще за життя Апостола царат скасував гетьманський уряд. 17 січня 1734 року 80-літній гетьман помер. Поховали Апостола в Сорочинцях у кам'яній церкві, яку сам збудував за участю київського митрополита Рафаїла Заборовського

Данило Апостол мав кілька дітей — синів і дочок. Син Петро жив у столицях як заручник батька до 1730 року. З 1728 по 1757-й — він лубенський полковник. Володів кількома іноземними мовами. Залишив цінне історичне джерело ,,Щоденник'' частина якого написана по-французьки. Другий син Павло був миргородським полковником із 1727 року, керуючи ним до своєї загибелі 1736 року у Криму. Рід Апостолів закінчився зі смертю Михайла Даниловича. Прізвище Апостол додав до батькового син Матвія Артамоновича Муравйова Іван Матійович, батько декабристів — Іполита Івановича Муравйова-Апостола (1806-1826), Сергія (1796-1826) та Матвія (1793-1886). Всі вони не забували своїх предків і захищали автономні права українського народу. Отже Апостоли дали чотири покоління полковників. Їхні нащадки і нині живуть у Франції.

РОЗШУК

Михайло Білоус розшукує свойого свояка Василя Лантвіта, уродж. в Рогатині. Проситься сконтактуватися на адресу:

M. Bilous
205 East 10th Street
New York, N. Y., 10003

На службі народу

Роман Колісник

ВІТАЛІЙ БЕНДЕР

Ім'я Віталія Бендера стало відомим зараз після закінчення війни, коли він опинився в таборі полонених в Ріміні в Італії. Дрібної будови тіла, скромної вдачі, непомітний серед загальної маси вояцтва, його спостережливе око бачило ньюанси людської душі в суворих обставинах, а письменницький талант вміло відтворював ці події чи то у гумористичних нарисах, чи повістях. Уже від 1946 року виходили друком його повісті: ,,Марко Буджа'', ,,Навздогін за ворогом'', ,,Вечірній гість'' та найпопулярніша ,,Марш молодості'' — про останні дні української дивізії на фронті.

,,Марш молодості'' це — фантастична повість, в якій дивізійні вояки-очайдухи проходять крізь всі небезпеки й бої та осягають свою ціль пробитися на захід. Взагалі персонажі Бендера повні енергії та оптимізму, хоч у його писанні не бракує реалізму й філософської думки, особливо у споминах ,,Станція Лугаловська'' та ,,Фронтовими дорогами''.

У книзі ,,Фронтовими дорогами'' Бендер описує своє юнацьке життя до війни, жахливі спустошення України німцями й свою службу в Червоній армії та Українській дивізії. Два рази він попадав у німецький полон. Перший раз на початку війни, коли німці розстрілювали усіх офіцерів Червоної армії, політруків, комсомольців та євреїв таки просто у перших днях полону; інших морили на смерть голодом. Від голодової смерти Бендерові й лейтенантові з його частини, який ,,замаскувався'' тим, що обстриг собі на голові волосся, і так врятувався від німецького розстрілу, вдалося втекти серед ночі з полону. Після довгої мандрівки з різними пригодами, вони добиваються, через фронтову лінію, до свого війська. Як їх там зустрічають? СМЕРШ (Військова контрозвідка ,,смерть шпіонам'') запроторує їх обох до тюрми й вітає побоями, щоб вони призналися, що прислали їх німці як шпигунів. Рятуються обидва завдяки наступові німців, коли перший СМЕРШ утікає, а дозорець їх випускає на волю. Лейтенант прощається з Бендером, кажучи, що його більшовики більше не побачуть, а Бендер, після нової ,,оддисеї'', допитів і підозріння, під час яких він мусив затаювати свій справжній воєнний життєпис, знову служить в Червоній армії.

В 1943 році другий раз попадає в німецький полон — тепер дещо легший, бо німці вже не шукали за офіцерами й їх на місці не розстрілювали, та й не морили на смерть голодом — німецькі армії вже були у повному відступі. Однак трактування військовополонених не було задовільне й кожного дня смерть мала обильне жниво. Тому Бендер з малою групою полонених скористали з нагоди

й вони зголосилися до української дивізії ,,Галичина''. Думали вони, що це українська армія, а дивізія ,,Галичина'' тільки назва одного з'єднання. Коли приїхали до запасного полку дивізії у Чадці на Словаччині й побачили вояків у німецькій уніформі з німецькими відзнаками — чашками трупа на шапках, не хотіли залишатися. Деякі з них повернулися до табору полонених. Так думав зробити й Бендер, але врешті ,,заризикував'' — лишився. І не пожалував, бо, як сам пише у споминах, у дивізії почався процес його справжнього національного освідомлення.

Спочатку між вояками галичанами й ,,східняками'' не було ідеальних товариських стосунків, але час своє зробив, і всякі тертя та ворожнечі зникли, особливо в полоні.

Переїхавши до Англії, Бендер став ще популярнішим автором коротких оповідань, нарисів, актуальних статей, репортажів, рецензій, фейлетонів. Друкував їх спочатку в газетах ,,Українська Думка'' і ,,Час'', а від 1950 року, переважно в новоульмівських ,,Українських вістях''.

Нове життя і обставини у Британії готували для Бендера нові враження, нові переживання, нові життєві пригоди. Одне з них — це глибоке кохання з красивою, чудової вдачі й темпераменту англійською дівчиною, про яку ,,непоказний'' Віталій міг тільки у снах мріяти. І сталося це зовсім припадково й просто на вулиці малого містечка, на якій він і його товариш, ще як полонені, ,,на ґранду'' зачепили й познайомилися з двома дівчатами.

Через якийсь час вона зауважила, що її наречений стає не тою самою особою, коли опиниться в товаристві своїх земляків, чи то на концерті, весіллі. І вона сама сказала, що, не зважаючи на їхнє кохання і близькі стосунки, вона сумнівається, чи зможе в сімейному житті зробити його щасливим...

Вийшовши на волю, незабаром він вступив до ОДУМ та УРДП, про що пише його близький приятель Мар'ян Дальний, редактор журналу ,,Нові Дні'':

,,... помер в Англії від серцевого приступу після операції Віталій Петрович Бендер. Покійний залишив у смутку дружину Марію, сина Юрія, дочку Тетяну і велику когорту друзів-однодумців та шанувальників свого таланту в усьому світі...

Він народився 5-го січня 1923 року в селищі Слов'яносербське, Луганської области на Донбасі. Ще до вибуху війни закінчив середню школу й з педагогічного інституту був покликаний до Червоної армії. Після короткого військового вишколу брав участь у фронтових боях, пережив сталінградську епопею, був двічі поранений. Я помітив широкий діяпазон зацікавлень Віталія Бендера, його ерудицію й свіжість та ориґінальність викладу й ,,загітував'' його до новоствореної молодіжної організації ОДУМ та до співпраці в журналі ,,Молода Україна''. З того часу й почалася наша довголітня дружба через океан. Менш-більш тоді ж звернули на нього увагу провідники Української Революційно-Демократичної Партії й запросили приїхати з Англії до Німеччини редаґувати півтижневик ,,Українські вісті''. Цю газету він редаґував у роках 1954-57 аж до свого одруження в Англії. Рівночасно допомагав редаґувати партійний орган ,,Наші позиції'', ,,Ми ще повернемось'' та інспіровану УРДП російськомовну газету ,,Освобождение''. Часто писав передові статті й відгуки на проблеми дня. Редакторська робота забирала йому багато часу, а його більше манила творча письменницька праця.

Повернувшись до Англії, понад 25 років працював у БіБіСі як радіо-журналіст перекладач, але при тому не залишав своєї літературної праці й співпраці з багатьма українськими демократичними періодиками (,,Нові Дні'', ,,Молода Україна'', ,,Всесвіт'', ,,Свобода'', ,,Український Голос'', ,,Вісті Комбатанта'', ,,Українські вісті'' і інші). Писав під різними псевдонімами і криптонімами, як В. Дончак, О. Кей д'Е, В. Токар, Ст. Петелько, Ол. Райт, Студент, Обсерватор, П.Р. Бендя та інші.

Від 1960-их років Віталій Бендер постійно вибирався членом Центрального Комітету або Секретаріяту УРДП, де очолював переважно інформаційний або ідеологічний відділ. Багато його писань викликали широкий і не завжди схвальний відгомін, значно спричиняючись до розворушення нашої застояної й часто нереальної політичної думки.

Віталій Бендер не мав властивого багатьом з нас почуття меншевартости, глибоко вірив в українську людину, не був позбавлений людяного гумору, тому співпрацювати з ним і навіть дістати лист від нього завжди справляло велику приємність.

Після його виходу на пенсію, робились старання, щоб він переїхав з родиною напостійно до Америки й став редактором ,,Українських Вістей'', ,,Українського Голосу'' або ,,Нових Днів'', але з того нічого не вийшло і вже не вийде.

Прощай, незабутній Друже! Пам'ять про Тебе залишиться з нами назавжди.''

Віталій Бендер була щира й сердешна людина, — він завжди готовий був допомогти,поділившися своїм досвідом, і дати пораду. Я з ним познайомився вперше, коли він приїхав до Канади після друку першого тому споминів ,,Станція Пугаловська''. На сходинах він не читав уривків із своєї книжки, бо казав, що не вміє речитувати, але дуже емоційно переживав ще раз, слухаючи все написане.

Коли я працював над своєю повістю ,,Останній постріл'', не маючи письменницької практики, я післав Бендерові перший манустрипт ,,на рецензію''. Бендер не тільки його прочитав, але написав дуже влучні зауваження і поради. Бендер прослухав англійський курс літературного писання, і його поради з теорії та з довголітньої письменницької та журналістичної практики були справді дуже допомічні.

Між нами почалося листування. Бідкався Бендер, що на еміґрації нема літературних критиків, і письменники мусять самі їх заступати, пишучи критичні рецензії, що не виходить на добре, бо ,,ти напиши мені, а я напишу тобі''. Потім нагло наше листування припинилося. Аж несподівано я отримав короткого листа від 16 жовтня 1991 року, який характеризує Віталія Бендера, як непересічну добру людину:

> ,,Дуже тішуся, що читацька публіка зустріла Ваш ,,Останній постріл'' надзвичайно прихильно й вирозуміло. То ж пишіть ще щось капітальне, якщо здоров'я не підводить.
>
> А мене ,,вдарило'' кляте життя. Мучуся від gastric flue. Що за противнюща навала!
>
> Але нічого. Я пишу до Вас ось чому: Ви мені дали колись інформацію про український комп'ютер чи Wordprocessor, придбаний Вами в Канаді. Був

би дуже вдячний, наколи б Ви ще раз подали мені назву фірми, її ділову адресу. Це не для мене. Тут один молодий українець з Києва влаштувався на працю, де йому така річ потрібна. Я б передав йому, а він би пов'язався з ними сам і можливо купив би.

Будь ласка.

Привіт всіх гараздів!

В. Бендер

Турбота й старання допомогти новій людині у новій країні. А 30 жовтня 1991 року Віталія Бендера, життєрадісного й талановитого, вже не стало між нами.

ДАРІЯ РЕБЕТ

Дня 5 січня 1992 р. у Мюнхені, Німеччина, відійшла у вічність

СЛ. П. ДАРІЯ РЕБЕТ

член Крайової Екзекутиви ОУН в роках 1934-38, член проводу ОУН в Україні під час німецької окупації, співосновник Української Головної Визвольної Ради (УГВР), член президії УГВР, член проводу Закордрнних частин ОУН, член політичної Ради ОУН-з, голова політичної Ради ОУН-з від 1980-1991 р., в'язень польської і німецької тюрем, співробітник ,,Сучасної України'', ,,Сучасности'', член редколегії ,,Українського Самостійника'', член Управи Українського Товариства Закордонних Студій, провідна діячка українських організацій в краю і за кордоном.

,,УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ВИСТРАЖДАВ СВОЄ ПРАВО НА КРАЩУ ДОЛЮ

Для нас курс миру, дружби і злагоди зі всіма народами є альфою і омеґою зовнішньої і внутрішньої політики, найвищим мірилом людської моралі і відповідальности. Світ має знати — до його сім'ї прийшов мудрий і працьовитий народ, народ, який вистраждав своє право на кращу долю.

Леонід Кравчук
на Конґресі українців у Києві, 22 січня 1992.

На військові теми

Полк. Ч. А. Михайльчук

ПРИНЦИПИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Принципи комплектування Збройних Сил України повинні забезпечити їм високий рівень виконання бойових задач і порівняно невисокі витрати на утримання особового складу. Таким цілям відповідає комбінований спосіб комплектування, який полягає в наступному: частину війська набирається по найму, а другу частину — на підставі Закону про обов'язкову військову службу (строкова служба).

Строкова служба юнаків, які досягнули 18-річного віку, дозволяє:

- підвищити фізичне й психологічне гартування, так необхідне для самостійного життя;
- проводити національне й патріотичне виховання молоді;
- давати юнакам, у деяких випадках, цивільну професійну підготовку;
- створити мобілізаційний резерв держави на випадок затяжної війни;
- використати армію як засіб на поглинання зайвої робочої сили під час економічної кризи.

При загальному чисельному складі Збройних Сил України в 400-450 тис. чоловік, кількість військовослужбовців строкової служби не повинна перевищувати 150-170 тисяч, щоб не знизити боєготовности армії.

На сьогоднішній день можливості України для призову молоді до лав Збройних Сил — значно вищі, що може привести до порушення Закону про загальний військовий обов'язок. Але потрібно враховувати, що такі можливості падатимуть щорічно з причини скорочення народжень. Доцільно також було б звільнити частину молоді від строкової служби в таких випадках: слабого здоров'я, утримування непрацездатних батьків або власної сім'ї, вступу до середнього або вищого навчального закладу, з релігійних мотивів та на власне бажання.

Звільнення від строкової служби на власне бажання може бути у випадку вступу юнака на альтернативну службу або виплати компенсації державі.

Бажано, щоб альтернативна служба призовників проходила виключно у військових частинах і була спрямована на обслуговування Збройних Сил (наприклад, внутрішня служба, підрозділи забезпечення,

технічне обслуговування тощо). Для тих, хто проходить альтернативну службу, слід дозволити проживання та прохарчування вдома, давати їм вихідні й святкові дні, відповідно до трудового законодавства, втримувати упорядкований робочий день, дозволити носити цивільний одяг поза службою, давати право на відпуск і вечірне навчання в навчальних закладах. Така служба буде досить гуманною і не потребуватиме значних державних коштів.

Особовий склад альтернативної служби мусить мати свої військові відзнаки.

Юнаки, що відмовляться від строкової або альтернативної служби без відповідних підстав, мусять сплатити державі кошт, який дозволить Міністерству оборони наймити іншого добровольця на військову службу. Висоти сплачування коштів встановляється юридично, в залежності від причин відмови від служби.

Однак, щоб не заохочувати відказників, бажано в конституцію України предбачити статтю про те, що особи, які відмовляються від військової служби, не мають права займати урядові та службові посади на будь-якому рівні, якщо вони пов'язані з оборонним питанням.

Служба по найму в Збройних Силах України матиме за мету підвищення бойової готовности частини (підрозділів) шляхом підбору найбільш підготованих і здібних осіб. Всі особи, які поступають на військову службу по найму, повинні бути здорові й мати загальну й професійну військову освіту, яку вони здобувають під час навчання у спеціяльних військових закладах.

Для підготовки військовослужбовців, що поступають на службу по найму, доцільно мати на Україні свою систему військових навчальних закладів, як от: академію, вищі військові училища, середні військові училища, школи унтер-офіцерів і спеціялістів.

Школи унтер-офіцерів і спеціялістів необхідні для підготови молодого командного складу і фахівців для обслуговування складної військової техніки, штабних працівників. Вони поступають на військову службу по найму і зобов'язуються служити не менше, як 10 років.

Строк навчання в таких школах — до одного року. Випускникам видається свідоцтво про спеціяльну освіту.

Скількість військовослужбовців таких ранґ може досягти 150-170 тисяч. На їх утримання доведеться щороку витратити певні кошти, однак ці витрати можна компенсувати скороченнями на ремонт і закуп нової техніки через більш вміле обслуговування. Якщо професіонали служитимуть 10-15 років, то в навчальних закладах щорічно потрібно готувати 15-20 тисяч унтер-офіцерів та інших спеціялістів. Для цього треба 10-12 навчальних закладів. Приймати в професіонали слід починати після першого року служби солдата.

Середні військові училища необхідні для підготовки командного складу рівня ,,командира взводу'' (чоти). Випускникам треба давати звання ,,прапорщика'' і видавати диплом середньої спеціяльної освіти. Призначення на командні пости розв'яже проблему молодих командних кадрів. Адже відомо, що багато випускників-офіцерів Радянської Армії через 2-3 роки служби втрачали перспективу дальшого службового росту, і більшість з них проявляла пасивність і зневагу до служби. Тим часом прапорщик, командир взводу, маючи відповідну освіту і працюючи довгий час на такій посаді, зможе виконувати свої обов'язки не гірше від випускника училища. Для комплектування Збройних Сил України прапорщиками (мічменами) треба щороку випускати з середніх військових училищ по 20-25 тисяч. З цією задачею може справитись 4-5 училищ.

Вищі військові училища потрібні для підготови командного складу, починаючи від рівня командира роти (сотні) до заступника командира полка. Випускниками вищих військових училищ надається військове звання лейтенанта, видається диплом вищої спеціяльної освіти і призначається на посади не нижче командира сотні.

У вищі військові училища, при скороченому строку навчання, можна приймати також прапорщиків, мічманів і випускників цивільних учбових закладів, які раніше служили в армії, наприклад на строковій службі. Випускників інститутів і університетів прийматиметься переважно на інженерні факультети військових училищ.

Академія Збройних Сил України необхідна для підготови командного складу рівня ,,командира з'єднання'' — старший офіцер штабу корпусу (дивізії), армії, генерального штабу. У Збройних Силах України потрібно буде 4-5 тисяч старших офіцерів і генералів. Їх підготову могла б вести одна академія, яка щорічно випускала б 400-500 вищих командирів і військових інженерів-керівників.

Сьогодні ситуація така, що на території України є дві авторитетні військові академії ППО — в Києві і Харкові. Ці академії відомі і за кордоном, і вони мають чудову матеріяльно-технічну базу — підготовлений склад викладачів. Тому доцільно було б залишити ці дві академії в системі військової освіти, тим більше, що в інших республіках подібних академій нема.

Пропонується щорічно готувати в академії сухопутних військ (Київ) 100-150 вищих офіцерів, а в Академії ВЛС і ППО (Харків) — 300-350 офіцерів командного й інженерного профілів. Програми навчання залежатимуть від майбутнього призначення випускника.

Ці академії теж можуть підготовляти кадри для зарубіжних країн, особливо тоді, коли оборонна промисловість буде випускати зброю на експорт.

Підготову генералів і офіцерів на посади командуючих армій і працівників управлінь Генерального штабу Збройних Сил України бажано було б проводити в академіях за кордоном. Таке навчання буде дешевше, ніж створення своєї академії генерального штабу. Це тим більше доцільно, що навчання за кордоном дасть змогу офіцерам і генералам глянути на проблеми війни і підготовки до неї з іншої точки зору та засвоїти закордонний досвід будівництва армії.

Радянський Союз щорічно посилав десятки військових делегацій за кордон, але уникав навчання своїх офіцерів у зарубіжних закладах. Мабуть, тому там нічого не змінилося і десятки років панував застій і консерватизм, починаючи від військової форми одягу і кінчаючи на принципах комплектування.

Військова наука. Практика показує, що розвиткові військової науки й техніки сприяє створення системи науково — дослідних закладів в рамках Міністерства оборони, а не подпорядкованої Генеральному штабові Збройних Сил, щоб не залежати від жорстокої дисципліни військового мислення. Науково — дослідні заклади повинні розробляти для Міністерства оборони концепції (рекомендації) відносно будівництва збройних сил, стратегії і тактики, вибору типу озброєнь і конкурсного добору зброї різних фірм, проведення її випробування. Працівники науково — дослідних закладів повинні комплектуватися переважно з військових. Але на час роботи в таких закладах переходити на цивільне положення, щоб менше залежати від адміністративної системи. Наука не терпить авторитетів.

У підпорядкуванні Міністерства оборони необхідно мати один науково-дослідний інститут, присвячений військовим проблемам, і два-три інститути для випробування зброї, яку плянується купувати.

Науково-дослідні заклади бажано розташувати в тих місцях, де є визначні наукові заклади, і тоді не буде проблеми з науковими співробітниками (наприклад, в Києві, Харкові, Севастополі).

Запропоновані принципи комплектування Збройних Сил України в дечому не відповідають світовим принципам, однак вони беруть до уваги економічну базу, військову структуру й традиції сьогоднішньої України. Реалізація цих принципів дозволить почати підготову національних збройних сил України при найменших перешкодах і в найближчому часі.

Полковник Михальчук С. А. — кандидат військових наук, старший викладач ППО, член керівництва Харківської Спілки Офіцерів України.

Володимир Молодецький

ЗБРОЯ МОДЕРНИХ АРМІЙ

,,Імперія зла'', як назвав Раянський Союз президент Реґан, розлетілася. Здавалося б, що світ легше віддіхне тому, що небезпека війни минула. Адже ж проти кого Америці тепер боротися? Президент Буш запропонував велике зменшення ядерної і звичайної зброї. Президент Росії Борис Єльцин висунув навіть сміливіші пропозиції роззброєння. Здавалося б, що всі потуги світу підхоплять нагоду й вдійсності настане загальне роззброєння. Але чомусь, покищо, так не діється. На далекойдучі пропозиції Єльцина, Америка заявила, що не має в пляні зменшити ядерних ракет, вистрілюваних з підводних човнів. Велика Британія, Франція і Китай поспішно заявили, що не мають в пляні зменшувати своїх ядерних резерв. Навіть Борис Єльцин, який висунув пропозиції розброєння, заявив, що уважає Росію надпотугою, рівною Америці. Нічого не змінилося. Стара римська аксіома ,,сі віс пацем пара белюм'' (хочеш миру, готуйся до війни), як і в минулому, так і сьогодні, вагома своїм змістом.

Коли у близькому майбутньому дійшло б до загальної світової війни, війна ця не була б подібною до останньої. Модерна зброя майбутньої війни зробить другу світову війну дитячою іграшкою. Перегляньмо, хоч поверховно, цю модерну зброю, яка частково вже готова до дії, а частково ще в експериментальній стадії, але в найближчому майбутньому доповнить арсенал великих потуг світу.

Підставою модерної зброї є ядерна експльозія. Маємо два типи ядерної експльозії: ,,розщеплення'' (Fission), коли атоми урану або плютонію розділюючись, витворюють енерґію, і ,,злиття'' (Fusion), коли атоми водню, гелію або літію лучаться в один більший елемент, і в процесі злуки також витворюють енерґію. Звільнення енерґії при помочі розділення відбувається у двох стадіях: негайній, тобто самий вибух і спізненій, тобто виділення радіяції. Радіяція складається з нютронів, променів Рентґена, альфа-променів і дуже коротких ґамма-променів. Експлозія при помочі злиття є технічно більш скомплікованою, але у такому злитті осягається сильніший вибух.

Спочатку ядерна зброя складалася тільки з бомб, перевожених літаками, потім почали виробляти ракети з атомовими головками, а то й кількома головками в одній ракеті, які можна кожну зокрема наставляти на іншу ціль. Все таки, така зброя була тільки стратегічного характеру, тобто призначена на знищення об'єктів далеко поза фронтом. Розвиток техніки дозволив зменшити величину ядерних

стрілен і застосувати їх до тактичного вжитку артилерією. Впровадження тактичної ядерної зброї примусило зміни в тактиці й організацій армій. Не зважаючи на те, що не передбачуються радикальні зміни в ядерній зброї у недалекому майбутньому, вже тепер постала можливість продукувати так звані ,,мінібомби'', тобто дуже малі ядерні стрільна, а це створило небезпеку, що їх можуть вживати терористи.

Під сучасну пору стратегічна ядерна зброя є розгорнена в потрійну систему, так звану ,,тріяд'': ядерні балістичні ракети, вистрілювані з поверхні замлі, ядерні бомби перевожені далекосяжними літаками, й ядерні ракети вистрілювані з підводних човнів на поверхні води й з-під води.

Розвиток міжконтинентальних балістичних ракет примусив уряди ядерних потуг думати над обороною проти них. Внаслідок постають протибалістичні ракети різних типів і різних застосувань. Перший раз ми побачили такі ракети в дії під час війни з Іраком, коли американці до оборони перед ракетами Іраку вжили свої протибалістичні ракети типу ,,Патріот''. Наступним кроком в розвитку протибалістичної зброї стали лазерні промені, популярно називані у військових колах ,,променями смерти''.

Спочатку працьовано над виготовленням лазерів, ,,вистрілюваних'' з землі або з кораблів проти ракет. Пізніше, американські науковці зосередили свої зусилля над виробленням лазерів на плятформах, кружляючих у орбіті Землі, для оборони розвідувальних і стратегічних сателітів. Лазерні промені нищать атакуючу ракету перепалюючи діру в її зовнішньому панцирі і тим спричиняючи її розпад у повітрі.

Іншою ,,казковою'' зброєю є так звані ,,часткові промені'' (particle beams). Протилежно до лазерних променів, яких створює електромагнітна радіяція, ,,часткові промені'' концентрують субатомні частини в стовп чи промінь, збільшують їх швидкість і, вдаряючи в ціль, нищать її нуклеарною реакцією, яку вони спричинюють.

Дуже контроверсійною зброєю стала невтронна бомба, яка вбиває невтронною і ґамма радіяцією, а не силою вибуху. Танкові з'єднання у великій мірі видержують гаряч і вибух тактичної ядерної зброї, і невтронну бомбу вдосконалено власне як протитанкову зброю. Вона в одній хвилині може знищити залогу великих танкових з'єднань, залишаючи танки непошкодженими.

Тому що невтронна бомба вбиває радіяцією, її можна зачислити до радіологічної зброї. Одначе, коли ми говоримо про радіологічну зброю, маємо на увазі військове використання радіоізотопів. До їх вжитку чи радше, не потрібно атомової бомби, а тільки атомного реактора. Нуклеарні реактори витворюють високорадіоктивні відпади, як: стронцій-90, стронцій-89 і сесіюм-137, які становлять матеріял для

примітивної радіологічної зброї, і тому радіологічна зброя може легко попасти в руки держав, які не спроможні випродукувати атомову бомбу.

Здавалося, що того буде досить. Але ні! Всі противники, не зважаючи на офіційні запевнювання про заборону хемічної і бактеріологічної зброї, все таки працюють над її вдосконаленням.

Біологічна й хемічна зброя це нічого нового. Уже у 1347 році монгольські війська підступили до майже не до здобуття ґенуезької торговельної твердині Каффа на Кримському півострові. Монгольські війська були здесятковані чумою. Не можучи нічого осягнути зброєю, монголи почали перекидати катапультами тіла померлих від чуми через мури твердині. Чума розійшлася по Каффі й примусила ґенуезців відступити до м. Ґенуї. Проблема була, одначе, в тому, що привезли з собою і чуму, яка поширилася по всій Европі й убила 30% населення Европи. До сьогодні небезпека біологічної війни лежить в тому, що не можна її відповідно контролювати. Одначе, спроби застосування біологічної зброї у військових операціях мали місце й в модерніших часах. В період другої світової війни біологічну зброю вживали японці в Китаю і партизани в Радянському Союзі, Польщі й Юґославії. Від закінчення 2-ої світової війни дехто закидував американцям, одначе без доказів, що вони вживали біологічну зброю в Кореї, В'єтнамі і навіть проти Куби.

Хемічна війна також має свої початки в минулому. Затроювання криниць і вживання затроєних стріл було відоме в старовинних часах, але щойно 22-го квітня 1915 р., хемічну зброю повністю застосовано у військовій операції. Цього дня під Іпрс, німці вжили проти французьких ліній 200 тонн хлорового газу, убиваючи приблизно 5000 вояків. У 1925 році, договором у Женеві, заборонено вживання у війні хемічної зброї. Всі великі держави підписали цей договір, але ЗСА, бувший Радянський Союз, Англія і Франція інтерпретують його як заборону вживати хемічну зброю першому, і залишають за собою право вжити її у відплатній акції. Вичислювання всіх трійливих рідин, уживаних у хемічній війні, було б недоцільним. Варто згадати, що найстрашніший газ це нервний газ, винайдений у 1939 році д-ром Ґергардом Шрадером в лябор採торії ,,І. Ґ. Фарбен'' в Німеччині. ,,Сарін'', найстрашніший з нервних газів, убиває діянням на органи дихання і просяканням у шкіру. Він спричинює спазми м'язів, параліч і жертва дуситься через одну хвилину від контакту з цим газом.

Україна, яка тільки кілька місяців є самостійною державою, находиться під тиском західних держав не будувати великої, сильної армії. Росія і західний світ постійно ставлять питання: пощо Україні великої і сильної армії? Відколи Україна проголосила самостійність 24-го серпня 1991 р., російський уряд обговорював можливість превентивного ядерного удару на Україну, потім грозив

,,перегляненням'' сучасних границь України й, врешті, має претенсії до Криму. Навіть Румунія висуває претенсії до Буковини. Росія, яка претендує на ,,надпотугу рівну Америці'', одідичила майже весь воєнний арсенал бувшого Радянського Союзу, включно з арсеналом ядерної, хемічної і біологічної зброї. В таких обставинах Україна не тільки повинна розбудувати сильні збройні сили, але, на мою думку, не повинна скоро позбутися тактичної ядерної зброї, бодай так довго, як довго в Росії нема стабільного уряду, який ділом доказав би, що позбувся мрій про затримання своєї імперії. В протилежному випадку столітні мрії, здійснені українським народом, можуть розвіятись під напором модерної зброї в руках Росії.

А РАКЕТ НА УКРАЇНІ СКІЛЬКИ ТРЕБА — СТІЛЬКИ Є

...Іноземні журналісти, а інколи й власне українські, не можуть до пуття второпати, як це поєднується: Україна обіцяє стати невтральною, але з ядерними ракетами. Міністер закордонних справ України Анатолій Зленко виголосив основні принципи зовнішньополітичного курсу нашої республіки, наполягаючи на тому, що Українська держава плянує в майбутньому дотримуватися трьох без'ядерних принципів і взагалі не хоче тримати власного пальця на ядерній кнопці. Навіть зараз. Нехай цим займається командування, яке спільно оберуть чотири ядерні держави колишнього СРСР — Україна, Росія, Білорусія і Казахстан. До того ж Україна оголошує себе правонаступницею Радянського Союзу, обіцяючи дотримуватися всіх міжнародних договорів, підписаних СРСР, які не протирічать її Конституції. А отже, не відмовлятиметься од скорочення ракет, які підпадають під радянсько-американські договори. До речі, 130 ракет за цими договорами мають бути скорочені в Україні вже на першому етапі.

Чи швидко відбудеться ядерне роззброєння України? Це, звісно, залежить не лише від нас. Зленко сказав: чим швидше Україна увійде до Европейського процесу, тим чіткішими будуть її позиції щодо системи колективної безпеки. Ми проти існування будь-яких військових блоків, але ж хіба можна не бачити реальности? Тому поки що наш майбутній невтралітет — надійний дороговказ. Хоча вже тепер пропонуємо наш зовнішньополітичний імідж: такі собі ,,симпатяги'' із позитивною концепцією згоди...

Олена Губіна

(,,МУ'', 6. 12. 91)

Ігор Раковський
Полковник Армії США

ПОСВЯЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ Ч. 11854

30-го березня 1991 року на Україну повернувся голова Української Греко-Католицької Церкви Кардинал Мирослав Іван Любачівський. Мене запрошено взяти участь в цій великій події, як відповідального за безпеку Кардинала, а також виконувати обов'язки адміністратора Митрополичої палати.

Зліва: о. д-р Іван Дацько, владика УАПЦ Йоан Боднарчук, кардинал Мирослав, диякон Іван, митрополит Володимир Стернюк.

В жовтні прийшли до мого бюра в Митрополичій палаті два офіцери армії: майор Олег Васильович Бойко й лейтенант Андрій Юрієвич Гайсинський. Вони просили, щоби Кардинал М. І. Любачівський посвятив їхню військову частину ч. 63349, яка находиться при вулиці кягині Ольги у Львові. Врочисте посвячення частини назначено на 13 жовтня 1991 р. Тут, на жаль, показалося, що останнє слово має Москва. В день перед посвяченням прийшов до мене лейтенант Гайсинський та заявив, що майор Бойко одержав догану й його перенесено з частини за спробу впровадження релігії у військо.

Виглядало, що це застрашить майбутні спроби і через довший час посвячення частин не будуть відбуватися. На моє здивування, вже 31-го жовтня до мене прийшов молодий майор армії, який представив себе як політвиховник військової частини ч. 11854, Микола Іванович Бондар. Його частина квартирує при вул. І. Мазепи у Львові. Він просив Блаженішого посвятити цю частину як теж і національний прапор. Наша зустріч почалася від його заяви: ,,Я є православний''. Я відповів: ,,А я греко-католик''. Це дало початок нашій дружній розмові.

Майор Бондар, родом із Східних областей України, був здивований, що я не тільки володію українською мовою бездоганно, але також ставлюся до православних як до братів-українців, а не як до ворогів, — так його інформували ці, яким залежить, щоби існував конфлікт між конфесіями. Його командир частини — цим разом не росіянин, а застрашений ,,хахол-українець'', теж заборонив посвячувати його частину. Це не застрашило майора Бондара, він зв'язався з Комітетом солдатських матерів і заявив командирові, що піде на голодівку перед казармою, якщо цей буде ставити перешкоди.

Після детальних підготувань, 10 листопада 1991 р. відбулося посвячення військової частини ч. 11854. Точно о год. 15-ій відкрилися ворота казарми, крізь які ввійшли владики, преса та мешканці Львова, щоби взяти участь у цій небуденній події. Перед нами стало півтора тисячі виструнчених вояків.

Офіційну частину відкрив майор Бондар, який привітав владик, гостей та вояків. У своїй промові він підкреслив значення релігії у війську Української Самостійної Держави. Свою промову він закінчив привітом: ,,Слава Україні'', а грімке: ,,Героям слава'' з грудей півторатисячної лави вояків зробило велике враження на всіх присутніх.

Після слова майора Бондара Кардинал Мирослав Іван Любачівський, архиєпископ Володимир Стернюк та владика Української Автокефальної Православної Церкви Йоан Бондарчук відправили Молебень, під час якого співав хор Собору св. Юра під диригентурою В. Джурина. По закінченні Молебеня відбулося посвяченя українського національного прапору. Вагу хвилини підкреслила зворушлива несподіванка, підготована членами Товариства Матерей Солдатів. Перед трибуну війшли чотири юнаки з недалекої школи в національних строях, які внесли синьо-жовтий прапор, та врочисто передали його чотирьом воякам частини. Після посвячення прапора трьома владиками, під звуки національного гимну ,,Ще не вмерла Україна'', який могутньо відіграла військова оркестра, над частиною ч. 11854 вперше в історії замайорів синьо-жовтий прапор із тризубом.

Споглядаючи з трибуни на прапор, який гордо повівав над казармою, я ніколи не думав, що буду свідком такої події. Немов у калейдоскопі, в пам'яті перебігали довгі роки військової служби в американській армії, де я не тільки мав нагоду здобути військове знання та дослужитися до ступеня полковника, але моя українська національність та релігійна приналежність не була ніким квестіонована.

По врочистім піднесенні прапора промовляли: кардинал Любачівський, владика УАПЦ Йоан Бондарчук, голова обл. ради Іван Гель та представниця Т-ва Матерей українських солдатів. Всі три владики, переходячи перед рядами виструнчених вояків, посвячували кожну сотню свяченою водою й дарували їм

святі образки. Урочистість дня була закінчена парадним перемаршом перед трибуною під звуки оркестри, а відтак стрічею офіцерів частини з владиками та запрошеними гостями у військовому клюбі.

Немає сумніву, що героєм дня був майор Микола Іванович Бондар, син степів України, який заризикував своєю військовою кар'єрою, щоби лише впровадити релігію у ряди українського війська. Він відкрив двері не тільки для греко-католицьких і православних капелянів, але для всіх конфесій, щоби вони вільно могли молитися, згідно з їхнім віроісповіданням.

Приємно було бачити владик наших провідних Церков — УАПЦ та УГКЦ, — які спільно з військом молилися за кращу долю України. Насувається питання, чи стане наша вимріяна, незалежна Україна такою, як ми всі собі бажаємо? Я впевнений, що так, коли у сірих рядах армії будуть такі її сини, як майор Бондар, лейтенант Андрій Гайсинський та інші.

Чутка про посвячення частини ч. 11854 швидко рознеслася і до архиєпархії у Львові почали напливати листи з інших військових частин. З нечуваною швидкістю вістка дійшла до міліції, так що вже 22-го листопада 1991 р. Блаженніший посвятив головну квартиру Радянського району міста Львова.

І ОЖИЛИ ПОЛКОВНИКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Понад тридцять полковників славного війська Богдана Хмельницького ,,зібрав'' до одного гурту заслужений художник України Данило Нарбут — син відомого графіка Георгія Нарбута. Галерея портретів сподвижників гетьмана, що немає аналогів, посідає центральне місце на персональній виставці мистця, яка відкрилася в художньому салоні Черкас. Кривоніс і Богун, Нечай і Полуботок... А серед них отаман донських козаків Олексій Стартов, який разом з бойовими побратимами подавав допомогу українським козакам у боротьбі з поневолювачами.

Ім'я художника, який був і сталінським, і гітлерівським в'язнем, тривалий час замовчувалось, а творчість іґнорувалася.

ЧОЛОВІКОМ РОКУ ОГОЛОШЕНИЙ ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ Л. КРАВЧУК

Добре відома народна артистка України Ніна Матвієнко була оголошена ЖІНКОЮ РОКУ 1991.

А ЧОЛОВІКОМ РОКУ український Президент ЛЕОНІД КРАВЧУК. Таке рішення прийняв ФОНД ДОБРА УКРАЇНИ.

(К-3, 31.12.91)

Іван Драч

ПРОБЛЕМА ЗБРОЙНИХ СИЛ НА ПЕРШОМУ КОНҐРЕСІ УКРАЇНЦІВ СХІДНОЇ ДІЯСПОРИ

В ,,Літературній Україні'' від 30 січня ц. р. появилася доповідь Івана Драча ,,Сучасна дума про третього брата'', де, крім інших проблем, багато місця присвячено ,,Збройним Силам України''. І. Драч вперше виголосив ту цікаву доповідь на Першому Конґресі Українців Східної Діяспори, що відбувся 22 — 23 січня ц. р. в Києві. Іван Драч пише: ,,Особлива тема — українці і Радянська армія. Кажу ,,Радянська'', бо її й досі хочуть залишити такою відверті й потаємні імперські реваншисти. Ще язовські маршали та генерали, волаючи проти національних збройних сил, доводили, що без українців найбільша в світі армія СРСР не може існувати. Українці ж бо становлять основне ядро найкваліфікованіших спеціялістів і найтямучіших командирів у всіх родах військ. Може це й потішило б наше національне самолюбство, коли б не йшлося про армію, Україні чужу за своєю природою і цілями — завойовника плянети... Та у свій далеконосний час Україна сьогодні не забуває і про особисті долі українців у армійських пагонах. Прикро, звичайно, що мілітаристський дух, чи ліпше — чад ,,русского воинства'', як показали недавні офіцерські збори в Москві, повільно вивітрюється з-під військових папах і картузів. У цій ситуації оптимізму і надії додає людська і громадянська позиція офіцерів-українців і офіцерів України, які вважали б ганьбою для своєї чести допустити ,,юґославський варіянт'', що ним Україні методично, а останнім часом — підозріло погрожують слідом за Горбачовим нові московські політики та їхні газетні і телевізійні солов'ї. Попри всі тяжкі для нашої історії національні відступництва, незважаючи на всю ефективність армійського ,,промивання мізків'', яке називається ,,политической подготовкой'', неможливо навіть уявити, щоб сьогодні офіцери України дозволили комусь підняти руку на свій народ, або не побажали його захистити... Окремою республікою українською, окремим реґіоном, навіть окремою діяспорою в погонах є українці в збройних силах колишнього Союзу — за неперевіреними даними (спробуй їх перевірити!) лише українського офіцерства 342 тисячі. Тисячі, коли не десятки тисяч українців-генералів. Отож озброєнного українства на території Східної Діяспори — поза мльйон, безперечно. Та чи озброєні вони українським духом, українським патріотизмом, простіше кажучи, чи є вони свідомими українцями? Якби то було так, жодних проблем із творенням Української Армії ми б не мали. Та і більше того — український патріотизм від Мурманська до Кушки, від Курил до Балтики, від Москви ,,до самых до окраин'' зробив би неможливим

всілякі зазіхання на молоду українську демократію, молоду Українську державу. У тому й то суть, що серед того мільйона армійського українства поміж багатьма патріотами не менше чистокровних хохлів і вірнопідданих малоросів, які під маскою заяложеного інтернаціоналізму душили танками Прагу і винищували вогнем Афганістан.''

Насувається на думку читача питання: А якже вилікувати цих наших домородних хохлів і малоросів, що ще сьогодні лежать колодою на шляху нашої незалежности? Іван Драч рекомендує не легку розв'язку. Він пише:

,,Хіба не зможемо ми до 2000 року організувати бодай 2000 студентів зі Східної Діяспори у вузи України — організувати волею серця і владністю розуму? Хіба не можемо ми створити перспективні і престижні українсько-англійські ліцеї у Владивостоку і Алма-Аті, у Мурманську і Норильську, в Москві і на Берестейщині, куди за патріотами-батьками йшли українські і не лише українські діти? Хіба не можемо допомогти литовцям створити музей Шевченка у Вільнюсі, музей запорожців на Кубані чи музей українського рушника на Далекому Сході?''

Розуміється, що це дуже скомпліковане завдання можна виконати тільки спільними зусиллями усіх українців у світі. І тому Іван Драч закликає:

,,Українці україномовні й російськомовні, англомовні й офранцужені, колонізовані й румунізовані — єднаймося навколо матері України і української мови — її душі і правічної суті.''

Хто може дати кращу пораду?

Подав В. Сірський

ІМПЕРСЬКІ ОФІЦЕРИ ПРОТИ ТВОРЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Збіговисько вояків — імперіялістів з яскраво вираженими прокомуністичними ідеями, спрямованими на реконструкцію неділимого союзу ,,братніх народів'', мало серед інших мету власне напередодні масового прийняття Присяги на вірність народу України офіцерів та солдатів, що служать на наших теренах, внести сум'яття у цей істричний закономірний процес. Московські засоби масової інформації у ці дні настирливо вишукували у частинах і підрозділах, що дислокуються в Україні, затятих поборників неділимої армії та СССР. Серед головних лейтмотивів схожих, як близнята, інтерв'ю були такі: мовляв, мати у такого-то офіцера білоруска, батько українець, а дружина... вірменка. Як же бідолашному у такій ситуації визначитися? Єдиний вихід — у єдиній армії. А адмірал Касатонов на згаданих зборах, низько вклоняючись за трибуною Назарбаєву, запевняв, нібито найвправнішими моряками на Чорноморському флоті завжди були... казахи. І висловив сподівання, що вони й надалі вірно служитимуть ,,отечеству'' на кораблях Чорномор'я. Адмірал, вочевидь, сплутав бойовий корабель з ,,кораблем пустелі'' верблюдом.

Втім, фальш і лицемірство офіцерства, що дебатувало у Москві, добре відчуло передове воїнство. Минулі субота і неділя засвідчили зрілу свідомість вояків, що служать в Україні і присягнули їй на вірність. У деяких підрозділах Присягу склало до 90 відсотків особового складу. У Києві це Понтонно — мостова бриґада, Вище зенітно — ракетне інженерне училище...

Дніпропетровське училище, що готує кадри для військ протиповітряної оборони, теж урочисто провело цей ритуал. Начальник училища генерал-майор Володимир Тригубов підкреслив, що присягати на вірність неіснуючого Союзу — нонсенс і нині слід реально визначитися у політичній ситуації й захищати суверенітет тієї держави, де служиш. Цікава деталь: місцева влада повністю зіґнорувала факт прийняття Присяги воїнами — дніпропетровцями. Відзначимо також, що жодного тиску на представників інших республік ніхто не чинив.

У ці урочисті години в Севастополі під триколірними прапорами Росії зібралися поборники великодержавности. Тон перед мікрофонами задавали депутати російського парляменту. Дійшло навіть до того, що жінку, котра прийшла на мітинґ з невеличким синьо-жовтим прапорцем, жорстоко побили...

(,,ЗвУ'', 21 січня 1992)

АВТОМОБІЛІ УКРАЇНИ

Україна може випускати автомобілі світової кляси, котрі продаватимуться не лише в українській державі, а й інших країнах. Про це заявив в інтерв'ю американській пресі представник відомої у світі корпорації Дженерал Моторс Джон Вайлсніс.

З українськими партнерами досягнуто домовлености про комплексне технічне переоснащення 10-ти заводів, які спеціялізуються на виробництві автомобілів, зазначив представник Дженерал Моторс.

(К-3, 30.12.91)

Євген Стахів

„Ніхто не має монополії на патріотизм"

ПРОТЯГОМ НИНІШНЬОГО РОКУ ВЖЕ ВДРУГЕ ПРИЇХАВ В УКРАЇНУ ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ (США) ЄВГЕН СТАХІВ. ВІН ЖЕ РЕПРЕЗЕНТУЄ ПРЕЗИДІЮ СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ, КОТРУ ОЧОЛЮЄ МИРОСЛАВ ПРОКОП

— Пане Стахів, як ви оцінюєте ту велику і світлу подію, котра відбулася в Україні першого грудня?

— У червні я брав участь у з'їзді українських політв'язнів, що проходив у Києві, та в міжнародній науковій конференції з історії національно-визввольних змагань, яка відбулася у Львові. Повернувшись в Америку, я зробив інформативну доповідь для політичних діячів і висловив думку, що Україна найдовше до року здобуде самостійність. Мені тоді сказали, що я є супероптиміст, більшість не поділяла моєї думки, що то так скоро буде. Тим часом це сталося ще швидше, вже 24 серпня Український парламент прийняв акт про незалежність України. Правда, були дискусії, в тому числі й в діяспорі, щодо доцільности референдуму. Я належав до тих дюдей, котрі його підтримували. Чому? Під впливом московської пропаганди деякі західні, американські політики вважали, що не всі громадяни України бажають їй незалежности, що самостійної держави хоче лише Західна Україна. Отже, я вважав, нехай світ побачить, що весь український народ хоче самостійности. Щодо президентських виборів, то у нас більшість політиків вважала, що аби виграти референдум, то потрібен Кравчук. В таких переконливих результатах референдуму є велика його заслуга. Якщо він набрав 60 відсотків, то це значить, що тих 60 відсотків голосували і за референдум.

— На вашу думку, яка перспектива нашої України? Що нам треба зробити, аби збудувати самостійну державу? В історичній ретроспективі в часи становлення української державности маємо сумні приклади чвар між лідерами, небажання поступитися власними амбіціями заради національної справи. А тепер нам, як ніколи, потрібна єдність усіх сил, які хочуть працювати на самостійну Україну.

— Це правда. В минулому в нас були великі розбіжності в тому, як будувати Українську державу. Була концепція Центральної Ради, цілком відмінна від неї концепція гетьманату, а ще була концепція соціялістів. І ті чвари спричинили до повалення нашої державности. Ми мусимо вчитися на наших історичних помилках. Довгі роки ми, українці, поборювали іноземні режими — польський, гітлерівський, большевицький, та ще не навчилися будувати. У нас є старий звичай по селах. Коли дядько будував хату, то скликали толоку і спільними

силами зводили дім. Отже, як треба будувати українську хату, то всі мусимо бути разом. Ніхто не має монополії на патріотизм. Не можемо допустити до роз'єднання. Мусимо створити уряд національної згоди, до якого повинні ввійти ті, що вміють адмініструвати, хоча робили це раніше для Брежнєва й Щербицького, а тепер готові працювати на власну державу, і ті сили, які дають концепцію самостійної України. Парляментові треба визначити, що являє собою український національний інтерес. Мені здається, всі погодяться на тому, що той інтерес полягає в побудові держави спільними силами, адже час складний і нелегкий.

Я виступав на проводі Львівської крайової організації Руху, куди мене запросив його голова Любомир Сеник. Моя думка така, що колишні комуністи поділилися на дві частини. Ті, котрі на перше місце ставлять те, що вони українці, а потім — комуністи, здатні будувати український дім. Всі політичні партії повинні відкинути свої програмові суперечки, а дбати про найголовніше — про Україну. Партії потрібні, адже змагання, конкуренція витворюють різні думки, а це забезпечує поступ, запобігає зловживання владою, що можливе не тільки при однопартійній системі.

— Пане Стахів, як ви знаєте, демократичні партії не підтримували на виборах Леоніда Кравчука, який став Президентом. Отож якими ви бачите взаємини між політичними партіями, парляментом і Президентом в час коли треба будувати державу?

— Думаю, що тепер мала б бути дискусія про Конституцію України. Добре було б, аби коло Президента створити головний дорадчий орган. Оскільки є широка опозиція демократичного блоку, то дорадником Президента повинен бути чоловік з демблоку. Так як був Бжезінський коло Картера і Кіссінджер коло Ніксона. Дорадник мав би формувати політику національних інтересів і забезпечувати контакти між Президентом і різними структурами. На мою думку, було б краще, коли б головним дорадником став Михайло Горинь. Його діяльність показує, що він та людина, котра найліпше знає національні інтереси українського народу. Думаю, що народ України, має до нього довір'я, як і вся наша діяспора. Він, або такий як він, має бути головним дорадником Президента.

Та найважливіше — досягти національної згоди, щоб разом будувати державу.

— Пропаґанда московських шовіністів спрямована на дискредитацію нашої незалежности. До референдуму ці акції були переважно розраховані на громадян України, тепер же — на залякування Заходу. Нас попросту оббріхують, і я схильна думати, що Захід вірить цьому. Чи має змогу українська діяспора впливати на позицію західних політиків?

— Пригадаймо, як розпадалася британська імперія. А французька? Там довго ішла боротьба, Франція не хотіла відпустити Алжір, а коли де Ґолль зважився на це, то група генералів хотіла бомбардувати будинок французького парляменту. А падіння голляндської імперії, коли боротьбу за незалежність Індонезії очолив Сукарно? Тепер повертаюся до вашого запитання. І Великобританія, і Америка, і Франція досі не позбулися імперського мислення. Від українського народу залежить, як на нас буде дивитися західний світ, визнання якого ми потребуємо. Якщо ми дотримуватимемося демократичних

принципів, прав людини, то будемо мати відповідну опінію в світі. Якщо зійдемо з того шляху, то зашкодимо національній справі.

А заяви московських імперіялістів мене не дивують і не дратують. Бо позиція великодержавних шовіністів цілком зрозуміла. Їм боляче втратити найкращу частину імперії, вони намагаються припинити той розвал.

— Якою ви бачите діяльність УГВР після встановлення державної незалежности України?

— Як діяч УНВР вважаю, що жодна еміґраційна група не повинна перекидати свої політичні ідеї з еміграції в Україну, бо це шкідливо. УГВР стоїть на засаді, що боротьба ОУН — УПА скінчилася в Україні на початку 50-х років, і не треба відновлювати їх діяльности. ОУН була організацією, котра вела боротьбу проти ворогів українського народу. Українська держава є самостійна, то проти кого в ній боротися? Війна скінчилася. Герої віддали за незалежність України свої життя, треба їх шанувати, вивчати історію їх боротьби. А переносити старі політичні структури в Україну тепер немає потреби. Так думають діячі УГВР і не претендують, аби мати якийсь вплив в Україні, бо ми вважаємо, що держава є, уряд є, і не може бути чогось іншого.

— Річ у тім, що є багато колишніх політв'язнів, вояків УПА, котрі досі не мають змоги повернутися в Україну, а хотіли б. Поки що в нас нічого для них не робиться. А хіба Україна зможе бути щасливою, коли в такий доленосний час не потурбується про тих, хто жертвував заради неї своїм життям?

— Я вдячний вам, що ви поставили це питання. На ту тему ми говорили не раз. Чомусь так сталось, що в Україні політв'язні поділилися на дві групи. Одна — в'язні 60-70-х років. Гельсінкська група почала нехтувати тими, котрі воювали в УПА, сиділи в концтаборах уже від 1944 року. Боротьба народу за самостійність ніколи не йде намарно. Правдоподібно Хмельницький не виграв би війни, якби до нього не було Наливайка, Гуні, Павлюка, інших повстанців, скараних на смерть. Та боротьба, що йшла в українських землях від 1941 року спочатку проти фашистів, а потім — проти большевизму, зродила ціле покоління українських патріотів, вона увійшла в історію України, її учасники мусять бути вшановані державою. Я проти слова ,,реабілітація''. Бо як можна героя реабілітувати? Держава повинна встановити їм відповідні пенсії, допомогти повернутися на Батьківщину. Українським політв'язням має бути сплачена компенсація за ті цінності, які вони створювали на території інших держав.

Вони мають бути визнаними як воююча сторона в роки другої світової війни. В Україні землі достатньо, її можна наділити тим, хто хоче мати приватне господарство. Іншим — допомогти спорудити будинки. То вже обов'язок сумління — створити людям нормальні умови для спокійного життя в державі, за яку вони воювали, страждали, обов'язок нашого народу, влади.

— Дякую за розмову, пане Стахів.

Інтерв'ю взяла
Марія БАЗЕЛЮК.

(,,За вільну Україну'', 19 грудня 1991)

СТАТИСТИКА ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ

Україна є найбільшою европейською державою, її територія становить 604 тис. км^2. Це в 2,5 раза більше території Великобританії, в два рази — Італії, в 1,9 раза — Польщі, в 1,2 раза — Іспанії, в 1,1 раза — Франції.

Станом на 1 січня 1991 року тут проживало майже 52 млн. чоловік. За кількістю населення Україна поступається в Европі лише Німеччині, Італії, Великобританії і Франції. Останнім трьом — незначно.

Серед республік колишнього Союзу за кількістю населення Україна посідала друге місце (після Російської Федерації). В Україні проживає стільки населення, скільки його нараховується разом в 11 таких республіках, Білорусь, Грузія, Азербайджан, Литва, Молдова, Латвія, Киргизстан, Таджикистан, Вірменія, Туркменія, Естонія. За густотою населення Україна займала третє місце (86 жителів на 1 км^2). Перше належало Молдові (130 жителів на 1 км^2), друге — Вірменії (113 жителів на 1^2). Останнє місце посідає Казахстан (6 жителів на 1 км^2). До речі, густота населення Львівщини значно перевищує середньореспубліканську і становить 127 чоловік на 1 км^2.

Жінок в Україні нараховується на 3,8 млн. більше, ніж чоловіків.

В українських містах і містечках мешкає 35,1 млн. чоловік, або 68 відсотків загальної кількости міського населення. За питомою вагою міського населення Україна посідала в колишньому Союзі п'яте місце (після Росії, Естонії, Латвії і Литви).

За даними перепису 1989 року, назвали себе українцями 44,2 млн. чоловік. З них проживали в Україні — 37,4 млн. чоловік (майже 85 відсотків) і за її межами — 6,8 млн. чоловік (понад 15 відсотків). За 30 років між переписами населення 1959 і 1989 років чисельність українців в колишньому СРСР зросла на 7 млн. чоловік, або на 18 відсотків. До речі, чисельність росіян за цей період збільшилась на 31 млн. чоловік, або на 27 відсотків, і становила в 1989 році понад 145 млн. чоловік.

В Україні українці відносно до загальної кількости її населення становлять близько 73 відсотків

Найбільшу частку корінного населення в загальній кількості жителів у колишньому СРСР мали: Вірменія (понад 93%), Азербайджан (майже 85%), Росія (майже 85%).

На Львівщині українці становлять понад 90 відсотків. Між іншим, за питомою вагою українців у загальній чисельності населення Львівська область разом з Хмельницькою посідають лише восьме місце після Тернопільської (96,8%), Івано-Франківської (95%), Волинської (94,6%), Рівненської (93,3%), Вінницької (91,5%), Чернігівської (91,5%), Черкаської (90,5%).

У Кримській АРСР час перепису населення 1989 року вважали себе українцями 626 тис. чоловік, або 26 відсотків загальної кількости населення цієї автономії. У всіх інших областях України українці становлять більше половини населення.

Із 6,8 млн. українців, які проживають в інших республіках колишнього СРСР, найбільше припадає на Росію — 4,4 млн. чоловік, Казахстан — 896 тис.

чоловік, Молдову — 600 тис. чоловік, Білорусь — 291 тис. чоловік, Узбекистан — 153 тис. чоловік, Киргизстан — 108 тис. чоловік, Латвію — 92 тис. чоловік і т. д.

В Україні на день перепису населення 1989 року проживало 14 млн. чоловік інших національностей. Серед них найбільше росіян. Причому їх частка в загальній кількості жителів України зросла з 21,1 відсотка в 1989 році (з 10,5 до 11,4 млн. чоловік). В той же час частка українців зменшилась з 73,6 до 72,7 відсотка. Євреїв нараховувалось 486 тисяч, білорусів — 440, молдаван — 325, болгар — 234, поляків — 219, угорців — 163, румунів — 135, греків — 99, татар — 87, вірменів — 54, циган — 48, татар кримських — 47, німців — 38 тисяч і т. д.

Серед нечисленних національностей, які проживають на українській землі, є табасарани — 932 чоловіка, кабардинці — 959, абхази — 990, лакці — 1035, караїми — 1404, даргінці — 1550, асірійці — 2759 чоловік і т. д.

В колишньому СРСР частка українців, які вважають українську мову рідною, зменшилась з 88 відсотків у 1959 до 81 відсотка в 1989 році, тоді як частка українців, що назвали рідною російську мову, зросла з 12 до 19 відсотків.

В Україні в 1989 році назвали рідною мовою українську 88 відсотків українців, російську — 12 відсотків.

Із 4,4 млн. українців, які проживають в Росії, рідною мовою вважають російську — 57 відсотків, українську — 43 відсотки.

Із 11,4 млн. росіян, які живуть в Україні, рідною мовою вважають українську — менше 2 відсотків, російську — понад 98 відсотків.

(„ЗвУ", 21 січня 1992)

МИ!

Людей віком від 16 до 29 років на Україні, за даними Українського Науково-Дослідного Інституту проблем молоді, — 10 мільйонів.

Більше п'яти мільйонів — чоловіки.

Сільських жителів — майже три мільони. Молодь досить освічена: вищу освіту мають 758 тисяч. Школярів — переважна кількість, по суті, сім мільйонів, студентів — 881 тисяча.

Середня зарплата у молодих — 250 карбованців, стипендія у ВУЗах — 140.

Близько 4 мільйонів з молодих людей — сімейні.

(„Вісті з України" ч. 49 — 1991)

СТВОРЕНО СОЮЗ МОНАРХІСТІВ УКРАЇНИ

Мета організації — об'єднати прихильників монархії в Україні. Як заявили її керівники, „Союз прагне співпрацювати з усіма партіями, організаціями в боротьбі за незалежність України".

ОФІЦІЙНА СТАТИСТИКА РЕФЕРЕНДУМУ І ВИБОРІВ НА ПРЕЗИДЕНТА НА 1-ше ГРУДНЯ, 1991

Участь населення: 84,3% з тих, що мати право голосувати. Відсоток ,,за незалежність'': 90,32% з тих, що голосували; 76,14% з тих, що мали право.

Область	% голосів	Область	% голосів
Вінницька	95,4	Полтавська	94,9
Волинська	96,3	Рівенська	95,9
Дніпропетровська	90,4	Сумська	92,6
Донецька	83,9	Тернопільська	98,7
Житомирська	95,0	Харківська	86,3
Закарпатська	92,1	Херсонська	90,1
Запоріжська	90,7	Хмельницька	96,3
Івано-Франківська	98,4	Черкаська	96,0
м. Київ	91,9	Чернігівська	93,7
Київська	95,5	Чернівецька	92,8
Кіровоградська	93,9		
Кримська	54,2	**Президентські вибори**	
м. Севастопіль	57,1		
Луганська	83,9	За Л. М. Кравчуком	61,6%
м. Львів	97,5	За В. М. Чорноволом	24,3%
Львівська	97,5	За Л. Лук'яненком	4,5%
Миколаївська	89,4	За І. Юхновським	1,9%
Одеська	85,4	За В. Гриньовим	4,1%

Лист з України

Лист до пана Мирослава має за собою цікаву історію. Коли дочка Мирослава влітку 1989 році відвідувала Україну й була у Львові, на площі, де має стояти пам'ятник Шевченкові, зняла світлину з однієї жінки з прапором, яка збирала підписи на оборону Степана Хмари. (1989 рік — не 1992). Подивившись на цю світлину, пан Мирослав попробував віднайти цю незвичайну жінку, щоб їй висловити признання. Після кількох спроб, йому це вдалося. Читайте далі...

Львів, 5. 11. 1991 р.

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

Дорогий пане Мирославе!

Я тримаю в руках подаровану Вами світлину і мене переповнює таке почуття, ніби я після довгої розлуки раптом зустріла втрачену колись найдорожчу людину.

Це нічого, що мені щойно стало відоме лише Ваше ім'я і я зовсім не знаю, хто Ви, що найбільше Вас цікавить, чим захоплюєтесь. Я знаю головне. Що Ви великий патріот нашої неньки України. А хіба можуть бути чужими діти однієї матері?

Я дивлюся на цю чудову світлину, як у світле віконце в наше недавнє минуле, таке прекрасне, піднесене і хвилюючне. Сьогодні вже ніхто не принесе мені повістку з викликом на допит за те, що маю жовто-блакитний прапор і збираю підписи за цього, чи з ате, що назвала в школі С. Бандеру національним героєм України.

Якби Ви, дорогий наш брате, приїхали на Україну сьогодні, то побачили би тисячі прапорів які вільно мають на площах, ратушах, учбових закладах і раділи би разом з нами, що синьо-жовте море розлилося з львівського майданчика СВОБОДИ по всій Україні.

Це нічого, що нам сьогодні наші одвічні ,,доброзичливці'' викручують руки, перекриваючи дихання нашій економіці, фізично виснажуючи і морально вбиваючи людей у нескінченних чергах за найнеобхіднішими речами, пророкуючи то голодну зиму, то ще якісь жахи. Дарма! Україна вже встала з колін і назад у ярмо не полізе. Тепер навіть мені самій не віриться, що не минуло і двох років з того часу, як київський міліціонер гнався після перезахоронення Василя Стуса, Тихого і Литвина за мною аж до потягу, вимагаючи ,,сверните флаг''! Я йому говорю, не ,,сверните''! Не згорнули і вже не згорнемо. Тоді на київському вокзалі люди як вибух спиняли прочитаний мною вірш, що починався словами:

Годі, брате, нам свої прапори в чохлах тримати!
Встань, народе з колін! Чуєш волі спаїєнної дзвін!
Час козацьку Державу на славу собі здобувати,
В нашім проводі Стус! З нами лицарі Тихий і Литвин!

Сьогодні це вже історія, яка ще раз довела, що Україна є. І мусить бути. Бо має добрих дітей, які куди би їх не закинула доля, живуть у єдиній сув'язі із своїм талановитим і сердечним народом. Ми всі по обидва боки кордону разом випили до дна гіркий келих страждань, що випали на його долю. Всі пройшли велику пробу на вірність Україні. Ми, як заложники сатанської системи, щоденно, щохвилинно вичовлювали нашу людську гідність, віру, надію, свідомість.

Ви ж, рідні наші журавлики, були приречені на вічні мандри і тяжку тугу в серці за рідним краєм, бо рідної землі таки не замінить ніщо по світі. Та потужні і зустрічні, холодні і гарячі вітри не згасили у ваших серцях великої любови до своєї Батьківщини і сьогодні весь світ знову дізнався про те, що українці всюди українці.

Дорогенький пане Мирославе! Мені дуже хочеться за ту велику радість, яку Ви подарували мені, зробити Вам щось приємне на добрий спомин про заочне наше спілкування. Напишіть, будь ласка, щоби Вам хотілося одержати зі Львова, вишиваний рушничок, чи сорочку, чи серветку і в яких кольорах. І взагалі мені би дуже хотілося дізнатись про Ваше життя, з якого часу Ви мешкаєте в Канаді, одержати від Вас хоч коротенького листа.

Щиро дякую Вам, за чудову знимку і велику радість пов'язану з нею. Дякую також за 25 дол., які мені передали від Вас разом із знимкою. На ці гроші я думаю придбати для своїх учнів підручники з історії України, етики, психології, які дуже бракує нашій школі, щоб вивести її на сучасний рівень.

Бажаю Вам, шановний п. Мирославе, міцного здоров'я, як і Божого благословення на многая і благая літа.

З сердечним вітанням Ґертруда

У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ СТВОРЕНО СПЕЦІЯЛЬНИЙ ФОНД ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

Його мета — сприяти переходові республіки на ринкові відносини, розвиткові взаємовигідного співробітництва між Великобританією і Україною.

(Л-3, 1.2.92)

Фейлетон

Ро-Ко

Якби не ми...

— Якби не ми, то що би не було? Не було б 90 відсотків голосів за незалежність України, — сам мене питав і сам за мене відповідав впевнено, як сам Президент Кравчук після виборів, мій приятель, той від мистецтва.

Він був на Україні перед референдумом і брав участь у ,,козацьких походах'' по східніх ,,наших, не своїх'' областях, де ніби то не було українського духа, щоб просвічувати народ. ,,Та найбільшим просвітителем за незалежну Україну була 70-тирічна комуністична влада'', — думав я собі, не перебиваючи мого приятеля.

— Як ми приїхали, то, згідно з опитом, за незалежність готові були голосувати тільки 45 відсотків, а коли ми тиждень попрацювали, то відсоток той піднісся до 65, а коли ми від'їжджали, то сам знаєш — понад 90 відсотків заявилося за незалежну українську державу. І як ми відсвяткували нашу перемогу!!! — аж вигукнув він.

Це правда, і мені заздрісно стало за ті святкування у Києві в готелі ,,Либідь'' — таку історичну назву не можна забути навіть пенсіонерові без пам'яти, — що відбувалися, як наше старокрайове весілля, два дні і напевно три ночі, де шампанське потоками лилося, всі обнімалися і цілувалися, без різниці віку і статі. Не вірю у ворожу пропаґанду, що в Україні нічого не можна дістати.

— А скільки було б без тебе? — відганяв я від себе настирливий напад заздрости. Мій приятель хитро-мудро підсміхнувся, підкрутив лівий кінчик сивих козацьких вусів, які він, згідно з тепер панівною в Україні ,,козацькою модою'', запустив, і так мені сказав:

— Було б може 89,9 відсотка...

Скільки то не було б — це просто спекуляція, над якою не варто собі ламати голови, бо навіть мій приятель, той від політики, який дуже критикував наших політиків-демократів в Україні, що видумали на ,,десерт'' до самостійности ще референдум, признався, що ,,недоцінив важливости народного голосу'', кажучи:

— Нема злого, щоб не вийшло на добре.

— Тепер такий час, що нічого не може статися, щоб не вийшло на ще ліпше, бо я вірю у вищу справедливість, — сказав я чомусь заголосно.

І врешті ми, політичні еміґранти, дочекалися свого, — гадав я собі. — Україну маємо. Прапор маємо. Гімн маємо. Армію майже збудували. Чорноморську фльоту в найгіршому разі потопимо, як французи під час другої світової війни.

З політичної еміґрації скинули нас в Україні та перехрестили на ,,діаспору'', хоч я ще не позбувся комплексу меншевартости й мені причувається ,,долароспора''. Тож Ліґа Визволення України вже може сміло йти на пенсію, Організація Оборони Чотирьох Свобід України матиме ще одну свободу вільного відходу з арени. Антибольшевицький Бльок Народів треба б обтесати на якийсь інший бльок. Наш патріярх уже переніся до Львова, то Патріярхальне товариство не матиме матеріялу до журналу ,,Патріярхальник''. Мельниківці з бандерівцями не мають за що битися. Навіть УНРада з її президентом по-джентельменському пообіцяла віддати свій мандат президентський Президентові Кравчукові, бо він, Кравчук, буде мати повної власти доти, доки йому за плечима буде чигати інша влада. Так я собі гадав, але...

Не таке то в нас життя... Мій приятель, той від політики, мало не втопив мене у хвилі політичних арґументів, коли я йому згадав про свої міркування.

Ліґа Визволення України потрібна, щоб визволяти Україну від біди, яка її постигла й буде постигати, як не від біди, то від підпільних партократів.

Тепер в Україні є аж п'ять свобід, то ООЧСУ принадобиться.

— Яких п'ять свобід? — я питався, бо міг пригадати тільки три з трудом тяжким.

— А свобода красти державне майно, і не називати себе злодіями? — випалив мій приятель аж очі йому заіскрилися.

— Комабтантів покличемо до оборони Криму перед Єльциним.

— Китай визнав Україну, то АБН відкриє українську амбасаду в Тайвані й буде заступати антибільшовицьку політику Президента Кравчука.

— Патріярхальне товариство потрібне, щоб нашого Патріярха привчити називати себе патріярхом.

— А між мельниківцями й бандерівцями порозуміння тільки призведе до національних збитків. Відразу втратимо дві національні преси, бо мельниківці перестануть читати бандерівські газети й журнали, а бандерівці — мельниківські, — криво усміхнувся мій приятель. — А нам потрібно виміни політичних думок особливо тепер, коли на всьому світі відроджується націоналізм.

— Досить, досить, — я махнув йому зрезиґновано рукою. Далі я не хотів його слухати, бо він міг би дійти до таких парадоксів, що я зо дві ночі не міг би заснути. Він щось змінював би, а щось залишав

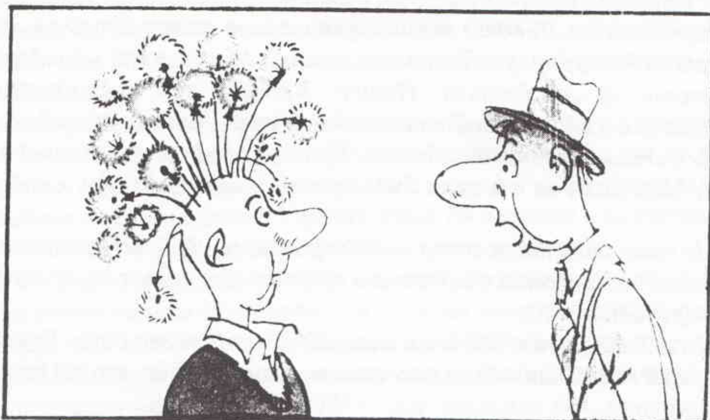
би, залежно від його політичного настрою. І вже від давна хоче змінити наш національний гімн. А я не погоджуся. Бо наш гімн справдився на сто відсотків:

— Ще не вмерла Україна? — Не вмерла.

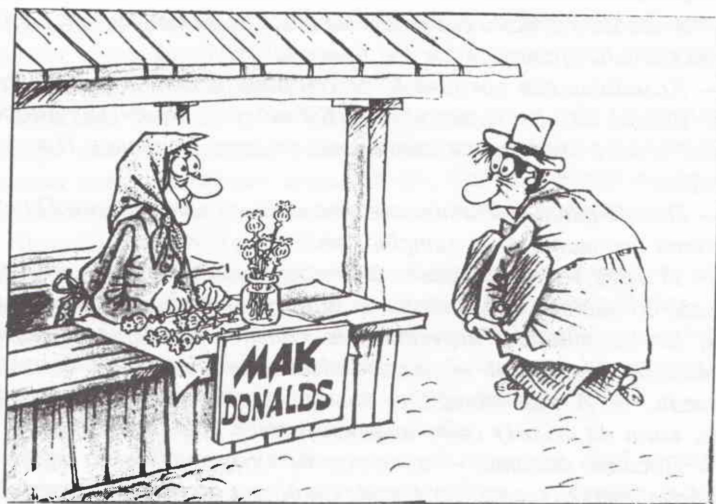
— Згинуть наші вороженьки? — Самі згинули, як роса на сонці, навіть не знати коли...

То що ми більше хочемо?

Мал. В. ЗЕЛІНСЬКОГО

— А це в мене після того, як я з'їв салат із кульбабок...

Мал. О. ГУЦОЛА *(„Перець, ч. 15,91)*

Спомини

Роман Колісник

ПОЛОН

Ці спомини, спостереження й деякі роздуми написані із власних переживань та розповідей чи записів інших товаришів вояцької ,,долі й недолі'', якою під час війни розпоряджають свої командири, а після війни — переможці. У випадку українського вояка Української дивізії, його доля була незавидна. Вступивши до ,,свого війська'' з метою боротьби за українську державність, опинився він у підрядному становищі під німецькою командою у своїй таки дивізії, яка належала до німецької зброї СС, що пропаґувала якусь неокреслену ,,Нову Европу''.

Хто з українських вояків знав тоді про складну величезну систему під зверхністю Гайнріха Гіммлера, в тому й про зброю СС, яка йому підлягала? Хоч пороблено перші кроки для окремої української армії, як у 1945 році створено Український Національний Комітет та коли прибув до Дивізії командувач новопроголошеної Української Національної Армії, генерал Павло Шандрук, що провів присягу вояків Дивізії на вірність українському народові, — це, як кажуть англосакси, зроблено ,,запізно й замало''. І коли члени верховної української установи — Військової Управи, — що займалася набором до дивізії та до чийого завдання належала теж опіка над вояцтвом, леґально перебували на волі й приміщувалися в таборах ,,переміщених осіб'', вояки Дивізії відсиджували свою ,,кару'' по таборах полонених англійців, американців і французів.

Про долю полонених, що їх захопила Червона армія, відомо: вони, в найкращому випадку опинилися на примусовому засланні на Сибіру, в концентраках на важких роботах або були негайно знищені. Деякі, що вижили і відбули реченець покарання, повернулися додому. Деяким вдалося ,,сховатися'' поміж німецькими полоненими вермаху, і, хто вижив, репатріювався до Німеччини.

В англійському полоні, спершу в Річіоне, згодом біля Ріміні в Італії, життя у таборі розвинулося всесторонньо. Понад десять тисяч людей створили, можна сказати, своєрідну ,,незалежну українську республіку'' із старокрайовими політичними й іншими організаціями, культурним життям, шкільництвом, спортом, релігійним життям тощо у повному розквіті. У Великій Британії, куди їх перевезено в 1957 році, вони дали основне здисципліноване членство комбатантським і суспільним організаціям. Можна навіть твердити, що завдяки полонові (полонені діставали стипендії на студії від католицьких установ) з їх лав вийшли священики, в тому один греко-католицький єпископ, й численні професіонали, що займали чи займають досить високі посади у країнах свого поселення.

Американські власті трактували українських полонених так, як німецьких вояків зброї СС. На кожному новому постої треба було терпеливо й безупинно інформувати офіцерів С. І. С. (СіАйСі — розвідка, до якої належали й політичні справи), які були ,,табуля раза'' в українських справах, хто ми такі, і за що ми боролися. На жаль, до того ніхто не був підготований: ніхто не знав англійської мови й ніхто, крім Любомира Ортинського, не знав, як і кому такі інформації давати. Любомир Ортинський, самотужки, всюда добивався, ходив, де його впускали і перед носом закривали двері, говорив і вияснював (очевидно, тільки німецькомовним американцям) про Україну, українців і українських полонених.

На якийсь постійний зорганізований культурний чи інший вияв життя не було умовин. Полонені були в більших трьох групах — разом понад 2 тисячі, старшин відділили американці від решти, яку звільнили після одного року, як вимагала Женевська конвенція. У загальному, поминаючи довші періоди півголодового стану й майже без жодного постачання гігієничних засобів, ніхто з причини безпосереднього голоду чи недогляду не помер, як було серед німецьких полонених на Західному фронті. Після кількох місяців ,,блукання по пустині'', тобто по різних місцях таборування під голим небом, трактування полонених покращало. Нікого з-поміж дивізійників не видано силоміць більшовикам, хоч радянська комісія проводила допити. (Радянська комісія набагато більше докучала полоненим в Італії, з-поміж яких декілька сотень повернулося додому). Накінець, воякам і старшинам Української дивізії дозволено легально еміґрувати до Америки.

Доля українських полонених у французьких окупаційних зонах була, мабуть, порівняно найгірша. Туди попало мало, а тим, кого французи захопили, створювано такі обставини, що їм краще було голоситися до Чужинецького леґіону до В'єтнаму.

* * *

У цих спогадах (як і зазначено) вплетено епізоди Романа Білика, Романа Бойцуна, Степана Ґули, Юрія К., Богдана Левицького, Мирослава Малецького, Івана Скіри, Любомира Татуха, Євгена Шипайла.

,,БО ВІЙНА ВІЙНОЮ''

— Війна скінчилася. Можете їхати додому! — майже вигукнув з радости німецький урядовець у військовому шпиталі біля м. Філлях в Австрії, де я опинився поранений в руку під час мого першого бою на фронті під Ґляйхенберґом.

Я сприйняв це захоплення німця якось байдуже, як сприймав усі накази й повідомлення у війську, бо моя істота ще далі перебувала в стані ,,тривалої воєнної безособовости'', яку створили вишкіл й бойові дії. Під час війни вояк сприймає наказ, бої, розвагу — навіть саму смерть — з своєрідним фаталізмом; ніщо його не дивує. Це є стан, у якому вояк не плянує наперед, не глядить у майбутнє, а живе сьогоднішнім, радіє тим, що в даній хвилині має. Не думав я й тоді, що принесе завтрашній день — капітуляція, то капітуляція.

На нашій залі був хорунжий Михайло Лудчак та двох німців вермаху — молодий лейтенант, якому куля прошила голову, але він тільки дещо втратив зір в одному оці, та гавптман, старий вояка, який провів війну в Югославії та голосно й безумовно критикував, що німці там залегкодушно поводилися. Він один раз навіть ,,похвалився'', що повішав 50 закладників і ще, для постраху, п'ять на додаток.

Так нашу чвірку звільнили зі шпиталю, давши нам харчів на пару днів та по пляшці коньяку. Чому нас ще зовсім невидужаних відпустили? — я не знав і не питався. Сказали: Іди! — і я пішов. Куди? — Туди, куди йшли всі — на захід.

Першого дня нашої ,,подорожі'' ми не мали ніяких пригод. Правда, зупинили нас якісь партизани, але пропустили. Наніч ми заквартирували в якійсь школі. Наші німецькі ,,камеради'' були в дуже доброму настрої, навіть гавптман нікого вже не критикував. Вони запропонували нам влаштувати спільний Kameradschaftsabend — прощальну вечірку. Ми поставили дещо із своїх харчів і по пляшці коньяку на стіл та засіли до ,,пиру''. Після одної чарки мені закрутився світ і я ліг на підлогу. Крізь сон я чув, як гавпман знову голосно сперечався з лейтенантом. Вранці стіл був порожній, і я з Міськом помандрували далі.

Маси війська тягнулися дорогами, хто як — на ровері, на коні, на возах, на машинах, але найбільше пішком. Ніхто на нікого не звертав уваги, кожний поспішав до своєї мети, хоч не кожний знав, яка вона й де вона.

Над вечір ми зупинилися в якомусь господарстві. Мали щастя. Молода господиня запросила усіх військових, що зупинилися тут на нічліг, на прийняття — її чоловік, офіцер артилерії, саме повернувся додому. Вона не могла ним натішитися — обнімала й цілувала беззупину. Вона одна з тих щасливців, доля якій усміхнулася, і її чоловік повернувся, цілий й здоровий, з жорстокої довгої війни. Ця радість приголомшила мене так, що я механічно зіщулився, немов хотів стати невидним. Навіть господиня завважила це й підійшла до мене, щоб якось розрадувати.

Вранці ми на ногах.

Прохолодний ясний ранок, який ніби хоче допомогти мандрівникам осягнути їхню мету найскоріше, вітає нас у горах. Сідаємо на перепочинок над потоком, що безжурно муркотить свою весняну мелодію. З плеса глядить на мене заросле обличчя. Голимося, миємося, мочимо ноги в холодній воді, дивуючись, як то чиста свіжа вода може додавати людині нової енергії.

У цьому ніким невизначеному кутку землі найшов на мене дивний настрій, немов в моєму житті прийшов час на якийсь розрахунок чи іспит. Якось машинально витягаю з кишені пам'ятки свого минулого, документи й світлини. Їх небагато. Відпис матурального свідоцтва, гімназійна виказка з світлиною молоденького хлопця, звільнення зі шпиталю, свідоцтво із старшинської школи, радянський пашпорт, військова книжка, кілька фотографій...

Недавнє минуле оживає. Здавалося, що ще вчора я сидів у шкільній лавці, повертався додому, грав у футбол... і від'їзд до українського війська. А це вже майже два роки минуло...

Життя моє прошло, немов хтось невидний водив мене й, не підказуючи голосно, розпоряджав моїми кроками. І я ніколи не питав себе, чому зробив так, а не так, чому не вибрав кращого, а саме це. Переходив з кляси до кляси,

бо так треба було, бо це було самозрозуміле. Проголосили творення українського війська — Дивізії. Як наші батьки, яким ,,встоятись не було сили'', пішли до усусусів, так вони й нам світили прикладом й заохочували словом, і виїзд до свого війська здавався мені природнім кроком, неписаним обов'язком, як закінчення одного навчального року й перехід до вищої кляси — прийшла пора, як для молодого бузька час першого відлету в невідомому певному напрямі, потрібному, щоб продовжити своє існування...

Мій зір зупинився на радянському пашпорті, механічно я його роздер на двоє, потім рвав малими кусочками, які з-поміж пальців падали в воду й пливли, зникаючи на завжди... Чи я колинебудь був справжнім громадянином Української Радянської Соціялістичної Республіки?

Читаю оцінку на моєму свідоцтві із старшинської школи: ,,задовільно''. Цей папірець, як самий курс, ніколи не приносив мені ні задоволення, ні приємности. Я ніколи не хотів бути вищим, ніколи не старався дістатися до якоїсь школи — назначували мене — і я йшов, просто — виконував свій обов'язок, бо інакше не знав і не вмів. Чи я знав, що таке СС? Чи хтось пояснив, що це ,,Ваффен-СС''? Проголошували на афішах і відозвах, що це ,,найкращий вояк''. Хай цей клаптик паперу пливе у невідоме, як приплив до мене із невідомого...

Щойно тепер я запримітив, що на шнурочку із моєї шиї звисає Erkennunsmarke — розпізнавальний значок, алюмінійова овальна плиточка, на якій було число, моє ,,число смерти''. Коли вояк згинув, переламлювали цей його значок і половинку брали до актів, а другу половинку залишали на шиї для евентуальної ідентифікації трупа. Я майже ритуально відламав половинку й викинув у воду. Тоненька бляшка, коливаючись, осідала крізь прозору воду в потоці на білий пісок дна. Вона раптом заблищала від проміння сонця, немов подавала мені знак, що це не для неї місце — я ще живий. Я зірвав другу половинку з шнурочка на шиї і жбурнув у зелені хащі лісу — для вас я ні мертвий, ні живий...

Світлини — ні одної з дому. Я все залишив в хаті, щоб не затратилося десь на війні. Кілька фотографій з рекрутського вишколу, якась молода мати з дитиною на руках із Словаччини — чого вона в мене опинилась? Коханка мого чотового, яка стоїть між ним і мною, і навіть на світлині задивлена замріяними очима на свого коханого...Чотовий дав мені цю світлину ,,на пам'ятку'', коли дуже просив, щоб його пустити до неї на кількаденну відпустку, бо вона жила з батьками в селі нашого останнього постою. Я вперся і не дав дозволу, кажучи, що прийшло розпорядження нікого не відпускати на відпустки — це була правда. Але чи мною не керувала інша людська химера? Чи це не був той витренований стан ,,вояцької безособовости''? А може заздрість?..

Міська якби біля мене не було. Але він є. Він встає й мовчки дивиться на мене. Час вирушати в дальшу путь.

Сонце вже сідає за горами, ми маршуємо в тіні крислатих темно-зелених сосон. Здоганяє нас височезний німецький есесман. Молодий, майже без заросту на серйозному скупченому лиці, у повному риштунку, включно з багнетом, рушницею і шоломом. Аж страшно. Він врадувався, коли я заговорив до нього. Але він, здавалося, не слухає моїх слів, а раз-по-раз повторяє:

—Wie shoen es ist Soldat zu sein (як це гарно бути вояком) — він не хотів погодитися, що війна скінчилася, що вже не буде з ким воювати. Він хотів, щоб війна далі тривала. Для нього найсумніша подія — це закінчення війни...

Ми спинаємося битим шляхом на високу гору — дорога затарасована вояками. На другому боці гори ми вперше зустріли англійських вояків. Вони нас зупиняли й оглядали. Зупинив один вояк і мене, взяв у свою руку мою ліву поранену руку, подивився і відпустив. А біля мене другий вояк теж оглядав ліву руку якогось німця — і спритно відчепив йому годинника й сховав собі в кишеню. Ця подія зовсім не збентежила німця і він тільки сказав: ,,Вони так роблять тепер, як ми колись робили у Франції''.

Я не мав чим турбуватися, бо не мав ніяких цінних речей, ні годинника. Про годинник я мріяв все своє життя, але ніколи його не мав. Це не точно, бо був час, що я мав годинник, але чомусь завжди дуже коротко. Ще в гімназії купив мені годинника мій брат, кишенькового, на кварцах, а не правдивих каменях, і не нового, але якогось вживаного. Той годинник добре ходив тиждень і потім ходив, як сам хотів, більше ,,бігав'', як ходив, бо за годину оббігав стрілками п'ять-шість годин. Був він ні до чого, і я навіть зрадів, що хтось мені його вкрав. (Злодії є на все).

У війську кожному старшині належався службовий годинник, добрий і точний. Я навіть був ,,вифасував'' такий годинник під час мого короткого ,,урядування'' як комендант сотні. Я тоді мав почуття ,,вищого задоволення'', бо не мусив питатися нікого, котра година й коли треба вставати чи йти на службу.

Але коли мене перенесли, я відрапортувався у свого командира й він, не зважаючи на мій спротив, наказав мені віддати цей годинник. Правда, я при кожній нагоді вносив скаргу до всіх штабів, що не маю годинника і що такий годинник мені з уряду належиться, так що врешті мене ,,нагородили'' годинником, але кишеньковим, — а я конче хотів наручного, — який через якийсь час почав ходити ,,по своєму'', і я з нього не мав ніякої користи.

Зійшовши з гори, нас зустріло ,,щастя на гладкій дорозі''. Вантажна машина зупинилася й з шоферської будки висунулася голова:

— Сідайте!''

Я з Міськом видряпалися на машину, накриту брезентом, де вже сиділо двох юнаків у військових мундирах на стосі харчових продуктів. Шофер тільки лаконічно сказав, що він везе зі штабу харчі для своєї частини, але його хата по дорозі, то як йому не вступити додому? Тут було все: і м'ясні консерви, сигарки й навіть шоколада. З замурзаних ротів, видно було, що хлопці заїдали шоколаду. І ми злакомилися з'їсти по одній плитці. Незабаром вони висіли.

Нагло машина зупинилася. Шофер приїхав близько свого дому, але завидна не хотів заїжджати на своє обійстя. Він дозволив нам взяти по дві консерви, й заглянувши до середини, почав голосно проклинати, що йому зникла вся шоколада, недвозначно обкидаючи нас грізним поглядом. Ми в нічому не були винні. Мабуть, хлопці або всю чоколаду з'їли, або просто забрали у свої наплечники.

Ми знову йдемо, не знаючи куди. Аж тут стрілка з написом: ,,14-та дивізія — місце збірки''.

ВАҐРАЙН

Так ми долучилися до збірного пункту української дивізії в гірській долині над річкою Ваґрайн біля м. Радштадту. Це місце, як у пісні оспіване: і сюди гора, і туди гора, а за тою горою ще одна гора — бодай всюди зелено, вже весна.

Вояки (десь коло 1200) розмістилися, хто де міг знайти якенебудь місце — у клунях, шопах, стодолах чи просто неба. Крім наших вояків, довкола стояли, краще б сказати, лежали або швендялися, вояки різної масти й породи. Довкола нас війська, війська — голодні, не миті, не чесані. Зустрів я тут своїх товаришів зі школи Стаха Музичку й Славка Качая. І легше стало. Я нічого не мав, крім мундиру, одної сорочки й напіввитертого коца, якого я знайшов на дорозі — певно хтось його викинув. Стах був у кращому положенні, бо мав і два мундири, і чоботи, службовий годинник.

Славко, батька котрого називали ,,Петлюрою'', бо він прийшов з армії Петлюри, закликав нас обох на бік і дав по одному банкнотові. Я дивлюся на той банкнот і не знаю, що це.

— То англійський фунт стерлінґів, — може колись стане в пригоді, — пояснив Славко.

— Де ти його роздобув? — питаюся здивований, що тримаю в руці таку цінність.

— Знайшов, — каже тихо Славко.

Це і є табор нашої дивізії, без форми й характеру, але має свого командира Баєродорфа, який був командиром гарматного полку й тут він найстарший ранґою офіцер. Є старшини українці старшого випуску: Мирослав Малецький, Володимир Козак, Роман Бойцун, Любомир Ортинський. Я їх вперше у своєму житті бачу. Але є мій товариш ,,Яремко'' (Орест Яримович), якого ясні кучері вже виросли й його пиріжок ледве тримається на голові; є Ґеньо Хмільовський, який мав таку будову лиця, що здавалося, він завжди усміхнений чи, як він сам казав: ,,сушить зуби''.

Тут кожний вояк мав свою історію, яку він записав на шляхах Европи, що завели його — несподівано й небажано — на цей гірський клаптик австрійської землі. Про останні дні своєї одиссеї розповідав сотник Бойцун.

Сотник Роман Бойцун, командир важкої сотні фюзілерського батальйону, кремезний, з дещо ,,луковими кавалерійськими'' ногами, вже лисавий, хоч мав щойно 25 років, відступав з фронту із своїм нерозлучним товаришем сотником Стефком Гуляком. Їх зробила доля нерозлучними, хоч Гуляк був контрастом до Бойцуна, як виглядом, так поведінкою і темпераментом, малий ростом, з наїженим коротко стриженим білявим волоссям, дрібним експресивним лицем, скоромовка. Вони разом служили в Леґіоні ,,Нахтіґаль'', разом сиділи в тюрмі, коли багатьох старшин леґіону німецька влада посадила до ,,цюпи'' у Львові за те, що ні один вояк леґіону не хотів підписати нового контракту на німецьку службу; разом ,,на амнестію'' зголосилися до української дивізії, разом вишколювалися, разом попали до фюзілерського батальйону, разом щасливо вийшли з брідського оточення і разом відступали з фронту 8 травня 1945 року.

— Кожна частина Дивізії мала наказ залишати одну третю для охорони тилів відступаючих військ, але ніхто не думав точно виконувати цього розпорядження, — розповідав Бойцун. — Всю важку зброю, яку не можна було

з собою взяти, розмонтовувано, а рухомі частини й інструменти нищено. Хорунжий Володимир Малинович перетворив свою чоту важких кулеметів на легку, побивши ляфети, і відступав з фронту останнім з нашої сотні.

— Ми шв ідко відступали від Червоної армії, яка гналася за нами. Треба було якнайскорше перейти міст на річці Мур у Юденбурґу. Як пізніше нам казали, деякі наші частини прийшли, коли більшовики були захопили міст, і вони попали у полон. Деяким вдалося вирватися з їх рук й передертися горами на захід.

— Весь час нашого відступу ми йшли з Стефком Гуляком. Хлопці, що були біля нас, виміняли в одного австрійця за коня ялівку. Наші хлопці їли кінське м'ясо з біди, а тутешні австрійці воліли їсти конину, ніж воловину. Вони кінське м'ясо солили й переховували у великих бочках. Ми своє ялівкове м'ясо їли без приправи, звичайно варене без солі.

— Організований відступ час від часу переходив в спаніковану товпу. Найгірша паніка створилася на ,,Пакштрасе'' за Юденбурґом, коли поширилася ,,пароля'' (чутка), що більшовики нам на п'ятах. Вантажні машини, легкові автомобілі, вози з кіньми, маршові колони рвонули вперед, і через кілька хвилин почали одні одним бльокувати рух. Автомашини зупинялись, вояки випрягали коней від возів й верхи ґальопували полями навмання. Зупинив цю паніку один старшина вермахту, який, побачивши панікарів, застрелив одного з них.

— Так ми добились до містечка Тамсвеґ. Тут уперше зупинили нас англійці та наказали віддати зброю. Росли купи кулеметів, крісів, машинових пістолів, пістолетів, хоч ніхто особисто не провірював, чи всю зброю здано. Були такі, що залишали собі пістолі.

— Тут треба було рішатися куди йти далі: одна дорога вела до англійців, а друга — на Радштадт — до американців. Я вибрав другу дорогу. Чому? Англійці на наших очах вели себе як ,,жебраки'', стягаючи при кожній нагоді з німецьких вояків годинники. Думав, що американці поводитимуться краще.

— Десятого травня я став остаточно полоненим в американських руках у місті Радштадт. Стрілка-дороговказ вказував на збірний пункт української дивізії у напрямі Вайґран, на південь від Радштадту...

Бойцун раптово обірвав свою розповідь, бо пощо далі розповідати? Тут кожний сам став живим свідком нової біди. Тут кожний день подібний один до одного — голодний і нужденний: їсти не було що, ходити не було куди, робити нічого... Хліб — комісняк на 20 або 22 особи, раз на день юшка, вранці й увечорі гірка підмінка кави, ще давали жменьку крупів й деколи американську консерву. Вояки збирали квасок і інше їстивне зілля й додавали до крупів.

Спочатку з'їли всіх коней. Одного коня німці застрелили й закопали, бо він, мабуть, був заражений. Однак голод не пан. Хлопці вночі коня відкопали. Підозра впала на одного вояка, відомого завадіяку, який малощо не попав під військовий трибунал.

Довкола розмістилися вермахівські частини, які були відносно добре загосподарені. Наша групка вояків, що зібралася тут припадково з поодиноких частин Дивізії, не мала ніякого запасу харчів чи іншого спорядження, і як вояк мав порядну уніформу, то було добре. Тому вояки різними способами старалися якось щось ,,зорганізувати''. Часом хтось вискочив на вермахівську машину, яка везла харчові продукти, й набрав нашвидку в хлібник муки, часом вдалося

щось інше десь потягнути; все їстивне, що на хвилину залишалося без охорони, містерійно зникало.

По довколишніх горах снувалися вояки, як колись тягнулися на празники жебраки. Тільки вояки не зупинялися в одному місці, а ходили від хати до хати, просячи кусок хліба чи щобудь до їдження. Часом під дверима хати чекала черга. Господарі в горах не могли прогодувати таку велику масу війська, то майже всі вояки відходили з порожніми руками. Селяни харчі ховали, щоб голодні вояки не крали. В одній стодолі, де квартирували наші вояки, селянин мав криївку з харчами. Коли ми виїжджали, він так втішився, що позбувається непрошених гостей, що, на радість воякам, показав те місце.

Під час однієї такої мандрівки хлопці злапали заблукану корову. Що з нею робити? — Зарізати, от що! Вже навіть зв'язали їй ноги ременями з наплечників і повалили її на землю. Тепер зарізати, але чим? Ніхто не мав ножа. Що ж один мав малий ножик, яким з живої корови відрізав великий кусень м'яса з клуба, а ревучу корову пустили на пасовисько.

Воші — старі ,,приятелі'' вояка — найбільше розпаношуються, коли воякам найгірше. Але навіть воші мають своїх ,,улюбленців''. До таких належав ,,вошивий Влодзьо''. У його мундирі роїлося від вошей, і єдиним засобом їх позбутися, було його мундир спалити. Але це був добрий мундир, і коли йому наказали мундир скинути, а самі пішли по бензину, щоб його спалити, Влодзьо сховав піджак у кущі. Почалися розшуки. Коли піджак знайшли, спиталися Влодзя, як він там опинився.

— Пане сотнику, то воші пішли в кущі з піджаком, — зголосив Влодзьо.

Для якогось зайняття відбувалися збірки, які починав Баєрсдорф своїм втертим привітом.

— Meine Gute, liebe Ukrainer — Мої добрі, любі українці! — не то кричав, не то вищав він своїм високим різким голосом. І щось далі говорив, але хто його слухав?

Однак військо є військом, навіть в полоні, і справжній офіцер мусить мати бодай злуду командування. Відбувалися вправи віддавання почестей — тепер по-вермахтівському, притулюючи пальці руки до чола, на відміну від гітлерівського — випрямлювати допереду цілу руку. Відбувалися теж відправи батальйонних і сотенних командирів, яких призначив Баєрсдорф: Роман Бойцун, Володимир Козак, Степан Гуляк — батальйонні, Іван Скіра, Євген Шипайло й інші — сотенні.

Як говорилося, то німецьким фюрерам не так зле поводилося, бо хто ближче кухонного кітла, той глибше зачерпне. Хтось підглянув, що в них навіть були м'ясні консервні баньки. Але що в такій ситуації не добачиш, то фантазія додасть, і вже нова поголоска кружляє, — а їх було стільки й таких, що годі й згадувати.

Говорили, що у переїзді до американського командування зупинився був генерал Павло Шандрук, командувач під кінець війни створеної Української Національної Армії, до якої увійшла Дивізія і склала присягу на вірність Україні.Генерал мав сказати, що для нас війна ще не закінчилася, нам треба триматися разом, бо американці нас потребуватимуть. Немов на його підтвердження, Орест Яримович твердив, що він у Югославії був знайшов ,,совершенно секретное'' розпорядження для вищих командирів Червоної армії.

В ньому говорилося, що упадок фашистів певний, і тепер треба приготовлятися до нової війни — проти капіталістів. Мабуть, скинення атомової бомби на Японію перешкодило здійснювати цю політику.

Десь був з'явився теж майор Євген Побігущий, відомий вишкільник у Дивізії. Він казав, що повертається зі штабу англійського війська, і ніби незабаром будемо в англійських уніформах.

Багато надій, які малощо допомагали у щоденних злиднях.

Хтось приніс вістку, що по другий бік оцих гір зібралася майже вся Дивізія. Можна було б до них долучитися, але де вони, докладно ніхто не знав. І тоді ходити малими групами було небезпечно, бо звільнені з таборів полонених червоноармійці гуляли й робили, що їм було завгодно — навіть вбивали німецьких вояків. Тому нам нічого не залишалось, а тільки чекати на накази наших нових ,,головнокомандувачів''-американців.

Врешті, при кінці травня, ми залишили наш ,,трикутник смерти'', як хтось назвав цю трикутну долину, хоч ніхто тут не вмер, і відмаршували на залізничну станцію у Санкт Йоганн. На станції товарові вагони з вояками обсіли, мов вкусливі оси, групи совєтських військовополонених. Вони почали добиратися до вагонів, і не знати, до чого це довело б, якби вони мали зброю. На щастя, появилося кілька американців, які відігнали військовополонених, і наш поїзд рушив. Куди?

(Продовження буде.)

Хто має писати нашу історію?

ПИШІТЬ СПОМИНИ!

Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА збирає матеріяли-спомини з вишколів, бойових дій та полону, бо не всі ці ділянки досі насвітлені чи навіть відомі. Досі вже зібрано понад 300 сторінок матеріялів, між ними надіслано й спомини з України. Частково будемо їх друкувати, у ,,Вістях комбатанта'', а згодом вони вийдуть окремою книгою.

Звертаємося до Крайових Управ, Станиць і поодиноких членів надсилати свої спомини. Рівночасно звертаємося з закликом складати пожертви на це видання.

Спомини й чеки висилати на:

AMPOL
VETERAN'S NEWS
P.O. Box 279, Station ''D''
Toronto, On., Canada
M6P 3J9

На видання книги О. Ратич (США) зложив 50 дол.

Д-р Д. Тодосійчук

МЕДИЧНИЙ ВИШКІЛ ДИВІЗІЙНИКІВ

Після рекрутського вишколу в Гайделягері, створено одну сотню і вислано до Радольфцелю, під швайцарську границю, на підстаршинський вишкіл восені 1943 року. Під час цього 4-місячного вишколу було оголошено, що студенти медицини мають зголоситися до адміністрації сотні.

На початку березня 1944 року ми вернулися до нашої дивізії, котра тепер була в Нойгаммері, і розподілили нас по сотнях, як підстаршин, вишколювати нових рекрутів. Яких 2 тижні пізніше нас, 12 студентів медицини, покликали до дивізійної команди і сказали, що ми маємо їхати до Берліну на медичні студії. Було кількох що не хотіли вертатися на студії, але нам було сказано, що всі 12 мають поїхати до Берліну, і там вирішать, хто може вернутися до дивізії.

У Берліні нам сказано, що ми маємо їхати до Ґіссен над Лагном, це яких 50 км. від Франкфурту над Майном, продовжувати студії медицини. Один з нас не хотів їхати до Ґіссену, повернувся до дивізії і не вернувся з фронту під Бродами, а решта поїхала на студії, де вже були наші дивізійники, але на клінічних семестрах, а ми мали зі Львова тільки по 2-3 семестрів.

В Ґіссені ми самі записувалися на студії медицини в Університети ім. Людвика. Якщо армія платить за студії, тоді всі документи і виказки із знімками будуть вояцькі, але можна самому платити за студії, і тоді всі виказки і документи будуть цивільні. Я платив за студії і на моїх документах мої знімки в цивільному одязі. Ми мешкали у приватному бараці або по приватних домах, але харчувались у військовій їдальні. Підручники самі собі купували.

У липні почалися вакації, і всі 11 післано до дивізії на фронтову службу — ,,фронт айнзац''. У Кракові довідалися, що дивізія під Бродами розбита, і що ми маємо їхати до села Середнє на Закарпатті, де дивізія збирається. Із Середнього, разом з рештками дивізії, повернулись до Нойгаммеру. За яких 2 тижні нас вислали на ,,фронт айнзац'' до СС-дивізії ім. Гіммлера, котра була в Італії, на південь від Болонії. Там один місяць працювали в польовому шпиталі, а решту часу провели на фронті. Один з нас був тяжко ранений, а 10 вернулися восені продовжити студії. Зимовий семестр закінчився 27 лютого 1945 року, і я пішов на одномісячний практичний вишкіл в цивільному шпиталі в Комотово на Чехах, куди мої батьки переселилися. Тим часом Ґіссен зайняли альянти, так що студіювати було неможливо, і тоді я повернувся до дивізії біля Фельдбаху і працював з д-р Фаріоном у фюзілірах до кінця війни. В полоні я не був тому, що я мав цивільні медичні документи, де було зазначено, що я студіював медицину в 1944 і 45 роках.

ПОГРАБУВАННЯ В ОЛЕСЬКОМУ ЗАМКУ

Сенсаційне пограбування сталося в знаменитому Олеському замку на Львівщині. Викрадено 12 рідкісних полотен та дві батальні картини — всі XVII ст. — на загальну суму 18 мільйонів долярів (за теперішнім курсом — 18 мільярдів карбованців).

Що пишуть інші

Річард Ґвин

УКРАЇНА: ГЛОБАЛЬНИЙ МОДЕЛЬ

Змагання визнати Україну почалось. Перша була Польща, зараз за нею слідувала Канада. Однак ще кілька місяців перед тим американський президент Джордж Буш у своїй поїздці до Києва перестерігав українців перед ,,самовбивчим націоналізмом''. Якщо Буш тепер був би збентежений, то його слова блїднуть в порівнянні з крахом плянів французького президента Франсуа Міттеранда. Він твердив, що Союз мусить існувати.

Тим часом українці самі для нас вирішили це питання величезною більшістю голосів у референдумі за незалежність.

Від літа 1991 року ми твердили, що старий союз, а з ним і Михаїл Горбачов, не втримається. Це, що ми визнаємо, є влада та народ. Однак не слід забувати про вплив українських голосів у Канаді і США.

Але ще один фактор керує нашими діями — ми починаємо розуміти й погоджуватися з поняттям націоналізму. Але порівняйте реакцію Заходу на референдум в Україні та як він перед тим повівся з подібним голосуванням у Словенії та Хорватії в Юґославії. Для Заходу не легко було зробити таку зміну. Півстоліття ми вважали націоналізм, в найкращому понятті, як повернення до племінности, а в найгіршому — відштовх назад до примар нацизму й голокосту.

Це не значить, що націоналізм сьогодні став меншою племінністю. Теж не думаймо, що він не може породити нового расизму й антсемітизму; це може спричинити Давид Дюк у Люїзіяні чи скрайні праві партії, які тепер виникають, у Західній Европі. Однак ми вже зрозуміли, що націоналізм став фактом у нинішньому світі, і ми його не позбудемося, як не бажали б цього.

Україна виявила цей феномен в найкращому засягу й найкращим способом. Тільки за вийнятком двох коротких періодів — один в 17 столітті, а другий після революції 1917 року, — Україна не існувала як незалежна держава на протязі 1000 років. Як тільки прийшла нагода ступити на свій шлях — після невдалого путчу в Москві в серпні 1991 року — Україна її використала. На всьому світі народи пробують зробити це саме: балтійці, словенці, хорвати, словаки в Чехо-Словаччині, курди в Іраку, тамільці в Срі-Лянка, і, ближче до нас, флямандці й вальонці в Бельгії. Як не сумно, але слід сказати, що й квебекці в Канаді.

Про припущення, чому воно так дїється, можна написати велику працю.

Мотиви українців досить ясні. Вони хочуть відірватися від поваленої імперії, щоб почати будувати живий пам'ятник мільйонам, знищеним голодом під час сталінської колективізації сільського господарства.

Причиною деінде може бути це, що націоналізм чи племінництво дає людям нагоду вирватися з єдиної сьогодні існуючої альтернативи: ізоляції індивіда, чи безплідности глобалізму. Виглядає, що етнічні групи, які настільки малі, що можуть творити спаяність, і настільки великі, що можуть давати підтримку, створюють можливість людям десь належати.

Не зважаючи на причини, сумним залишається факт, що на сьогоднішній феномен націоналізму наші уряди в границях своїх держав навіть не думають реагувати. В США Дюк, а у Франції Жін-Марі Де Пен висловлюють народні побоювання і скарги, які західні уряди не хочуть признати, що вони в них існують.

На міжнародному полі ми починаємо поводитись краще, як це засвідчила наша швидка реакція відносно українців. Добра ознака, що ми теж вчимося, як брати і як давати — наприклад, при дипломатичному визнанні нової держави вимагати притримуватися міжнародних зобов'язень щодо гарантій прав меншин, які живуть в її кордонах, і, найважливіше, відносно України, респектувати умови щодо нерозповсюджування ядерної зброї.

В основному, наші уряди послухали те, що українці про себе нам сказали. Тепер вони муситимуть почати прислуховуватись до свого власного населення.

The Toronto Star, 4 грудня 1991

ПОВІДОМЛЕННЯ

Українські Американські Ветерани рішили почати акцію будови або купна в Україні дому, взг. оселі, для українських воєнних інвалідів, щось подібного, як був Дім українських інвалідів у Львові перед війною. З нього мали б користати інваліди українських військових формацій, як от: б. вояки УПА (їх число найбільше), УД УНА, Карпатської Січі і т.і.

Деталі будуть узгіднені з усіма зацікавленими сторонами та урядами України та США. На цю ціль відкрито рахунок в Українській Федеральній Кредитовій Кооперативі ,,Самопоміч'':

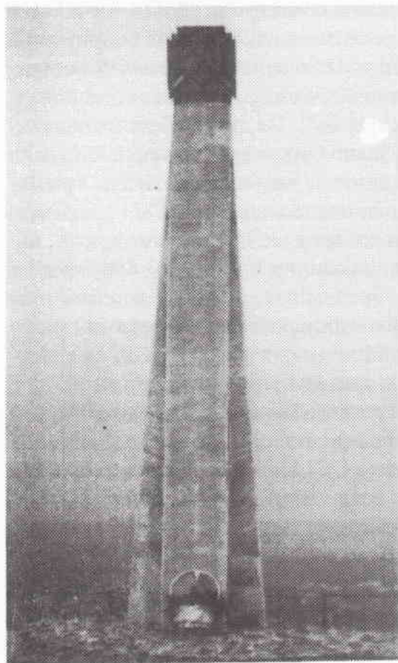
U. A. Y., D. O. Y. E. Fund
Account No. 17087-00
Self Reliance (N. Y.) Credit Union
108 Second Ave., New York, NY, 10003.
(D. O. V. E. це — абревіятура ''Disables and Old Veterans'' Estate Fund).

Михаїл Карчик

„ГАЛИЧИНА" ПІМСТА ПІСЛЯ ПІВСТОЛІТТЯ

В липні 1991 року збудований в с. Ясенові б. Бродів пам'ятник воякам Української дивізії висаджено в повітря, а в совєтських медіях, за вийнятком вільної преси в Галичині, описуючи цю подію, подано стандартно неґативні коментарі про ту військову одиницю. Кореспондент газети „Смена" з Санкт-Петербурга розвідав про цю справу у Львові й написав об'єктивну статтю про Українську дивізію. Друкуємо його статтю з пропущеним одним неточним абзацом в українському перекладі.

Редакція

В час, коли Росія підготовлялась до виборів, а потім робила підсумки, в Західній Україні, сталася незвичайна подія. Не можна сказати, що це сталося непомітно. Центральна преса й телебачення згадали, що у Львівській області збудовано, а опісля підміновано і зірвано пам'ятник воякам дивізії СС „Галичина". Зрозуміло, що ця інформація не була без коментарів; пригадувалися і і екстремізм, і неокомунізм (пам'ятаймо, що в останній час це слово стало проклятим, не менше, ніж колись було слово „неофашизм"). Говорили, навіть, що наколи Західня Україна подумає „повернутися" в Европу, їй здалося б подумати, які відносини вона зустріне з таким „багажем". Та, можливо, те відношення буде більше зносимим, якщо ми познайомимося з цими сумними фактами, які авторові вдалося безпосередньо отримати у Львові.

Найкраще почати з двох вітальних брам. Першу, споруджену у вересні 1939 року, прикрашувало гасло: „Червоній Армії-визволительці — слава!" Та брама була всім відома. Другу ми побачили, властиво щойно недавно на центральному телебаченні СРСР, в документальному фільмі. Друга брама вітала німецьку армію, також як визволительку.

Звичайно на це дають відповідь, що ці вітальні брами споруджували різні люди. Правдоподібно, воно так було, бо, згідно з інформаціями місцевого „Меморіялу", Західна Україна втратила майже кожного п'ятого із своїх

мешканців від більшовицького терору; так що багато з тих, які вітали першу армію, не дожили до другої. Чи була в запальчивих українців така незвичайна любов до німців, як рівно ж до росіян? Сумніваюся. Вдійсності ці землі ніколи не належали до російської імперії, і присутність росіян була там в ході різних воєн.

Якщо більшовики не зволікали, щоб розчарувати ,,звільнених'', то й нацисти відразу виявили свої наміри: творців тимчасового українського уряду німці запроторили відразу до концентраційного табору, а населенню дали до зрозуміння, що для райху всі слов'янські простори — це тільки джерело ресурсів. Властиво тоді почала свою боротьбу проти німців УПА (Українська Повстанська Армія).

Політика німців відносно слов'ян почала мінятися лише тоді, коли Німеччина зазнала поразки на всіх фронтах. Власов створив свою армію, а в Західній Україні також дозволено створити добровольче військо.

Дивізія була більше, ніж добровольчою. Треба було 15 тисяч, а претендентів було 40 тисяч. Виглядає, що більшовики більше дошкулили. В той час відділи УПА були невистачально озброєні і, як згадують ще живі учасники, їх притягяла ідея озброїтися на рахунок німців. На протязі травня-червня створено 15-тисячну дивізію. Її називають ,,дивізія СС'', але вона не могла бути такою одиницею; в каральні відділи СС брали тільки ,,чистих арійців''. Ця дивізія була на рахунку СС, вона діставала озброєння й обмундирування з уряду Гіммлера. Відзнаки рядових і офіцерів були українські: на синьому тлі жовтий лев з трьома коронами. Виникає важливе питання: чи є різниця між дивізією СС і ,,дивізією при СС?'' Різниця є. Для прикладу. Автори воєнних мемуарів пригадують, що на фронті були відділи НКВД: сапери, будівельники і т. п., які отримували зброю і боєприпаси з того ж міністерства. Зрозумійте, що яку б асоціяцію не викликало в той час слово ,,НКВД'', вояки тих відділів не мають до нього жодного відношення. Тут аналогічна ситуація.

...Слід зазначити, що більшість вояків дивізії були студенти...

Виникає ще одне запитання: якщо вояки дивізії ,,Галичина'' були освіченими людьми, то як то сталося, що вони добровільно поєднали свою долю з злочинним режимом і злочинною організацією СС? Це тяжке питання, бо нема нічого тяжчого, як спокійно судити тих, хто вступив у бій проти нашого народу зі зброєю в руках. Все таки головне — не забути про два моменти. По-перше, злочинний режим був засуджений злочинним режимом на Нюрнберзькому процесі. Так само західні демократії ще з 1939 року підтримували з СРСР тісні зв'язки прощали йому анексії, членували з ним ще назавойовані землі, хоч суть того режиму була злочинна від самого початку.

І друге. Припустім, хтось розумів, що він веде збройну боротьбу проти проґресивного людства. І що мав спільного західній українець з проґресивним людством? Воно не перешкодило полякам захопити Українську Західню Народну Республіку в 1918 році і потім визивскувати народ; воно не перешкодило більшовикам звільнити і потім нищити той народ.

Доля попхала тих людей в злочинну армію, але не забувайте, що наколи Західня Европа дала якусь частину охотників, то кожна територія, де побували більшовики, дала більше добровольчих військових з'єднань. Тих людей (галичан) не цікавила доля райху, їх цікавила доля своєї землі.

Дивізія ,,Галичина'' в липні 1944 року зайняла позиції Станиславів-Коломия. (Спершу дивізію було призначено в район Станиславів-Коломия, однак рішення змінено й вона опинилася на фронті біля Бродів. — ред.). За деякий час її оточили совєтські війська і після шестиденних боїв в оточені — розбили. Лише окремі групи змогли приєднатися до УПА. Ці люди скривали свої біографії, і тільки тепер почали ділитися із своїм минулим з молоддю. Властиво молодь — Студентське братство Львова — рішили відзначити місце бою дивізії ,,Галичина''.

В селі Ясенів Брідського району загинуло багато вояків, які пробували вирватися з оточення. Студенти розпочали розкопки, знайшли багато праху, які перепоховали на горбі біля села. В дальшому цей ньюанс слід згадати, бо йдеться не просто про пам'ятник, але й про знак на могилі, котрий відрізняється від інших недобре виконаних робіт на могилі.

Це, що плянувалося як пропам'ятний знак, виросло у десятиметровий пам'ятник. Його завершує мальтійський хрест (хрест з двох клинків) і лев. Писали, що хрест є німецькою символікою, але такі хрести ставили на могилах запорожців ще в ХУІІ ст. УПА прийняла такий хрест за свій символ вже після розбиття дивізії, так що з певністю можна сказати — на пам'ятнику нацистської символіки нема.

Кошти на спорудження пам'ятника збирали на всій Західній Україні. Мешканці села проявили всяку допомогу. Пам'ятник відслонено при кінці травня. Біля нього кілька днів стояла сторожа, а потім її відкликали.

18 червня, о год 2.30 селом сколихнув сильний вибух. Пам'ятник стояв на віддалі 300 метрів від хат, але з багатьох з них повилітали шиби, а декотрі лишилися без даху.

Пів години до вибуху люди завважили три машини, які виїздили з села, однак на них не звернули уваги. Пізніше над місцем вибуху пролетів вертоліт.

Розпочате слідство виявило високий степень професійности злочинців: вибух був відповідно спрямований, і удар його розколов важкі цементові бльоки фундаменту з чотирьох сторін. Такого вибухового матеріялу не має Совєтська Армія у своєму озброєнні.

І В ЗАКЛЮЧЕННІ. Може десятиметрова споруда — це забагато. Може був би кращий великий надгробний камінь або хрест. Або капличка, в якій перехожий міг би помолитися за вояків дивізії ,,Галичина'', чи він їх зачислить до праведних чи грішних. Але відзначити могили треба.

Може краще було б доказати протилежне? Якщо в нашому суспільстві тепер нема гіршого проклъону як ,,фашист'', то незабаром прийде день, в якому якщо не ,,комуніст'', то ,,більшовик''вживатиметься в такому самому понятті. А пам'ятників і могил більшовиків багато. Наприклад, у нас Марсове поле. Офіційний демонтаж ще можна б оправдати, але як оправдати динаміт і лом? З другої сторони, за межами Росії багато російських могил, особливо солдатських кладовищ. Виходить, що всі вони заложники невідомих провокаторів? Нехай же будуть відзначені всі могили.

Одиноке, до чого, мабуть, не вдасться привикнути — це нічні зриви. В нашій країні є що зривати і є кому зривати. Головне, щоб цього уникнути.

(*Смена,* Санкт-Петербург, 13. 07. 1991 р.)

З життя в поселенні

УКРАЇНСЬКІ АМЕРИКАНСЬКІ ВЕТЕРАНИ

TWO NEW POSTS

GRAND RAPIDS, MICHIGAN: The formation of two or more Ukrainian American Veterans Posts in any state permits the establishment of a UAV State Department. Such a structure will not only strengthen the membership within the State of Michigan, but will also help in the pursuit of a UAV National Charter.

A newly-formed Posts 34 had its formal installation of officers on Sunday afternoon, December 1, 1991, at St. Michael's Ukrainian Catholic Church in Grand Rapids, Michigan. Following a morning mass, an elaborate dinner was served in the parish hall by the Ladies Auxiliary grouping. The installation ceremonies was conducted by UAV's national Commander Roman Rakowsky and his Adjutant (Aide-de-Camp) Mike Demchuk, both from Cleveland, Ohio. Com Rakowsky called on Rev. James Chelich to give the invocational prayer and then commented on his recent visitation with President George Bush, along with fourteen other leaders of the Ukrainian Community. He stressed that the invocation was extended through the efforts of Edward Derwinsky, formerly a U.S. Representative from Illinois, and currently holding a cabinet post as Secretary of Veteran Affairs. "The invitation came from the White House", Rakowsky added, "and not through any Ukrainian umbrella organization."

Mr. Rakowsky enlarged on the significance of December 1 as a "Referendum Day in Ukraine." "It is most appropriate", he said, "a new post is being installed concurrent with independence in Ukraine." Wolodymyr Zacharyj, member of Post 101, was called to the podium for his reflections on the beginnings of post negotiations between Grand Rapids and Warren. Mr. Zacharyj extended his personal congratulations to the incoming officers. Commander Yaroslaw Bohatch from the new Post 34 expressed positive sentiments on future post activities among Ukrainians in Grand Rapids, He detailed the most recent campaign of letterwriting by his colleagues in respect to "Immediate Recognition of Ukraine as an Independent Nation."

UAY National Com. Roman Rakowsky presents charter to Com. Yaroslaw Vohatch. Post 34.

Com. Rakowsky announced that under the leadership of Com. Myroslaw Pryjma, UAV Post 101 in Warren, MI, a contingent of three carloads was organized to attend the

installaion ceremonies. With that note, ''Mnohaya Lita'' was sung to acknowledge Post 101's presence. Com. Rakowsky, with the assistance of Aide-de-Camp Mike Demchuk, proceeded with the formal ceremonies. The issuance and reading of a new charter to Post 34 was read, a permanent numerical assignment of 34 was recorded, and, under oath, the following officers were installed: Yaroslaw Bohatch, Commander; Andrew Kozycki, Senior Vice-Commander; Angela Plainte, Financial Officer; and Nestor Scherby, Adjutant.

After announcing the 44th Annual Convention of UAV, firmly scheduled for June 18-21, 1922, in Cleveland, Ohio, Com. Rakowsky ordered a meeting of Michigan's State Department and appointed Stephen Wichar, past post commander of Post 101, to conduct the meeting. The introductory discussion centered on the definition of a State Department, along with influences and benefits of such a body. Both Posts 34 and 101 unanimously agreed to establish a State Department in Michigan. In the election which followed, Stephen M. Wichar was named as State Commander, Yaroslaw Bohatch as Senior Vice-Commander, Angela Plainte as Adjutant, and Petro Kapitanec as Financial Officer. Congratulations were exchanged as the events of the day came to an end.

Stephen M. Wichar Sr.

Конвенція в Клівленді

Українські Американські Ветерани на своїй конвенції, яка відбулася в червні м. р. в Клівленді, обрали нову крайову команду на чолі з головою Романом Раковським, ветераном В'єтнамської війни. За фахом учитель середніх шкіл.

У своїх резолюціях УАВ вже тоді домагалися від уряду США встановлення дипломатичних стосунків з Україною, яка є членом — засновником ООН.

На внесок А. Кобрина, який підтримав Й. Лисогір і ін., УАВ рішили почати акцію будови або купна в Україні дому, взг. оселі, для українських воєнних інвалідів, щось подібного, як був Дім українських інвалідів у Львові перед війною. З нього мали б користати інваліди українських військових формацій, як от: б. вояки УПА (їх число найбільше), УД УНА, Карпатської Січі і т. і. Деталі будуть узгіднені з усіма зацікавленими сторонами та урядами Украіни та США. На цю ціль відкрито рахунок. (Див. ст. 84)

Координатором цього прожекту є Анастас Кобрин, а надзірну раду й дирекцію вибереться згодом. В цій справі він мав розмову з головою Всеукраїнського Братства УПА в Україні хор. Михайлом Зеленчуком у вересні м. р. Контакти й консультації будуть продовжуватися аж до закінчення цього прожекту.

Під час тієї поїздки в Україну, А. Кобрин провів багато зустрічей і розмов з громадськими й політичними діячами, поодинокими б. упівцями, дивізійниками та членами управи Спілки Офіцерів України.

А. Кобрина теж запрошено до Дрогобича на святкування 900-ліття міста, 70-ліття української гімназії ,,Рідна Школа'' й відкриття пам'ятника Т. Шевченкові. Він передав привіти від Шкільної Ради УККА й Фундації ,,Рідна Школа'' в США, від Українських Американських Ветеранів, Братства к. вояків 1-ої УД УНА і Ветеранів Українського Резистату.

Атанас Кобрин.

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

ОБІЖНИК ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Крайовим і Станичним Управам Братства, братнім організаціям, усім Побратимам кріпкого здоров'я і дальших успіхів у Новому Році бажає

Головна Управа

Шановні Побратими!

Минулий, 1991 рік був незвичайним і дуже важливим роком в історії українського народу. Сотнями років наш народ безперервно боровся в різних обставинах, щоб стати господарем на своїй землі, втішатися своєю самостійністю та творити можливості всестороннього росту його духовних і матеріяльних дібр.

У 1991 році настала довго очікувана хвилина вияву волі народу, що задокументувалася актом проголошення державности України 24 серпня та затвердженням цього акту всенароднім референдумом 1 грудня. Висліди голосування перейшли всякі сподівання навіть найбільших оптимістів. Референдум був доцільним твердять навіть ті, які квестіонували, чи його взагалі було потрібно. Референдум задемонстрував перед цілим світом, як теж перед Росією, що за державністю України стоїть майже все населення.

Учасники пленарного засідання Головної Управи Братства кол. кояків 1-ої ДУНА, що відбулося 4 січня в Торонті: Сидять відліва: Лев Бабій (голова КУ Канади), Роман Гаєцький, Мирослав Бігус, Андрій Коморовський, д-р Мирослав Малецький (голова ГУ), Роман Данилюк, д-р Василь Верига, Дам'ян Ліщинський (голова КУ США); стоять: Іван Падик, Ярослав Куницький, Омелян Кульчинський, Тарас Ґут, Роман Кобрин, Богдан Дусанівський, Роман Чолкан, Іларій Кушніренко, Роман Колісник, Степан Климців, Богдан Кальба, Василь Бибик.

Тепер на черзі закріплення нашої самостійности. Завдання не легке. Більшовизм та його носії знищили країну й спаралізували спроможність народу її відбудувати, а це довело до критичного стану економіки відродженої держави.

Не всі наші сусіди глядять добрим оком на самостійність України й з цим фактом не можуть погодитися, бо тратять багатий і важливий об'єкт колоніяльної есплуатації. Інші знову все ще хотіли б ,,вирівнювати'' границі. Їх історія нічого не навчила.

Справне функціонування економіки України та наладнання відносин з сусідами, як уже не приязних, то принаймі взаємного толерування — це завдання, які запевнять стабільність українській державі.

Ми, бувші вояки, кільце в безперервному ланцузі боротьби за волю України, радіємо, що нам Всевишній дозволив дожити до великого дня відродження і відбудови вільної України. Ми певні, що жертви життя українського вояка не пішли намарне, а кров його пролита в боях стала цементуючим чинником у цій великій будівлі, що їй ім'я Самостійність.

За Головну Управу:

д-р М. Малецький, голова *Ст. Климців, секретар*

ІНФОРМАЦІЇ:

10-й Головний делеґатський з'їзд Братства

Головний Делеґатський З'їзд Братства відбудеться в суботу 5-6 вересня 1992 року (,,Свято праці'') на оселі Братського Союзу ,,Верховині'', Ґлен Спей, США. (''Verkhovyna'', Glen Spey, NY, 12737, Tel. (914) 856-1323).

Звіти Крайових управ. Просимо скласти письмові звіти за період діяльности років 1989 до 1992, які ми повинні отримати найпізніше 20 липня 1992 року на адресу секретаря:

Mr. S. Klymciw, 3 Indianola Drive, Etobicoke, Ontario, Canada M9C 3P1.

У звіті просимо подати склади Крайової управи за той період, фінансовий звіт, число станиць і кількість членів, перегляд діяльности, включаючи загальні акції станиць і т.п.

Мандати. Згідно із Статутом Б-ва, участь у Головному делеґатському з'їзді з правом голосу мають усі члени Головної управи, три члени Контрольної комісії, по три члени президії поодиноких крайових управ; крім того, делеґати, взг. їх заступники, що їх обирають станиці на своїх загальних зборах за ключем, від 20 зорганізованих в станиці членів — один делеґат, один делеґат припадає теж на лишки сім або більше членів станиці. Кожночасні голови крайових управ, які є заступниками голови Головної управи, мають на з'їзді тільки один голос.

З далековіддалених теренів допускається передання прав делеґата іншому членові Б-ва, який може взяти участь у Делеґатському з'їзді. Такого свого заступника обирає тоді делеґат у порозумінні з управою станиці. Передача мандату стосується в такій же мірі теж президій поодиноких крайових управ. Один делеґат не може мати більше, ніж два мандати.

Приміщення. Приміщення для делеґатів треба замовляти у ,,Верховині''.

Проведення контролі діловодства ГУ. Проситься Контрольну комісію провірити діловодство Головної управи.

Фінансові зобов'язання. Проситься вирівняти членські внески й інші зобов'язання супроти Головної управи.

Контакти з Україною

Поволі нав'язуються контакти з нашими побратимами в Україні. Від деяких ми отримали спомини, які друкуються в *Вістях комбатанта.* У львівській газеті *За Вільну Україну* появилося звернення до побратимів-дивізійників про заснування Братства.

Рада Українських Комбатантських Організацій нав'язала контакт з Спілкою Офіцерів України, яка приймає в члени теж офіцерів, прапорщиків і мічменів — активної служби й ветеранів — українського походження з інших країн.

Студенти Львівського університету, заходом яких збудовано пам'ятник поляглим воїнам під Бродами, що його висаджено в повітря, задумують його відбудувати. Головна Управа вважає, що в теперішній час не доцільно знову ставити такий самий пам'ятник на тому самому місці. Є думки, що ,,зруйнований пам'ятник'' буде найкращою пригадкою про окупаційний режим, а новий пам'ятник можна збудувати, після відповідної акції, коли на це прийде час.

Видання Братства

Пригадуємо, що Головна управа рішила всі книжки, які до 1989 року взяли в кольпортаж станиці, призначити на висилку в Україну. За ці видання станиці не потребують платити, і тільки прислати до Головної Управи звідомлення, скільки й які книжки вислано в Україну.

На *Спомини* Гайке англійською мовою проголошено ,,випродаж'', тобто пропонується продавати їх по 10 дол. чи ставити ціну, яку вважає станиця за доцільну в даних обставинах. Головна Управа вважає, що краще книжки розпродати дешевше, ніж їх тримати нерозпроданими. Доволі велика скількість *Споминів* ще на складі. Книжка призначена для англомовного читача, і якщо більшість дітей чи внуків дивізійників отримали б цю книжку, вона повністю розійшлася б.

За найновіші два видання — *Військова Управа та Українська дивізія* Р. Колісника і *Українська дивізія* —матеріяли до історії — розпродуються по нормальній ціні.

Просимо Крайові Управи включити ці дані у свої звіти

У підготові до видання Головної управи є збірник споминів, які охоплюють вишколи, бойові дії й перебування в полонах, головно в совітському й американському. Зібрано уже понад 300 сторінок матеріялів. Просимо писати свої спомини й давати пожертви на видання цих споминів, які зареєструють ще багато досі невідомих сторінок з історії дивізії. Спомини й пожертви просимо посилати на адресу *Вістей комбатанта.*

Пороблено заходи для перевидання в України деяких книжок Б-ва.

Допомога Україні

Україна проголосила свою незалежність, яку затверджено в референдумі голосами понад 90 відсотків. Закріплення незалежности — це тяжкий шлях, на якому зустрічатимуться великі перешкоди. Україна потребує допомоги діяспори. Головна Управа рекомендує таку допомогу спрямувати через існуючі в діяспорі допомогові установи, на точно означені й затверджені в Україні прожекти.

Дивізійний архів

В Торонті існує Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр, який відкрив Архів Української Дивізії. До цього модерно влаштованого центру можна посилати матеріяли, які відносяться до Української дивізії, як от: світлини, документи, значки і т.п. При цьому слід подавати опис матеріялу.

Центр збирає матеріяли до фільмів про 2-гу світову війну, в тому й про Українську дивізію. Він проводить відеозаписи учасників та збирає інформації через запитник.

Крайова Управа Канади задеклярували дотацію на УКДДЦ в сумі 50 тис. долярів від себе, своїх станиць та членства. Проситься інші Крайові Управи теж від себе посилати пожертви на цю ціль до Крайової Управи Канади. Адреса центру: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, 620 Spadina Ave., Toronto, On., M5S 2H4, Tel.: (416) 966-1819.

ДІЯЛЬНІСТЬ СТАНИЦІ У ВІННІПЕҐУ

Рік 1991 — це рік річниць, зібрань, радісних святкувань, демонстрацій. Голова Станиці — ,,наш отаман'' Олег — керував більше оживленою діяльністю. — Теперішній час, — закликав він, — дуже важливий. Ми, як колишні вояки, дочекалися хвилини, про яку мріяли і зі зброєю в руках старалися повалити зненавиджений комунізм, який так довго нищив нашу батьківщину. Ми завжди говорили правду та підтримували шлях до свободи, яка тепер здійснилася, коли український народ забажав жити вільним життям під знаком тризуба та синьо-жовтого прапора.

Члени станиці часто сходилися у своїй домовці при церкві св. Андрея та в братській атмосфері ділились радісними чи сумними споминами. І так 8 травня відзначила Станиця річницю закінчення 2-ої св. війни. Мирон Мисько розповів про свої пригоди від Брідського оточення до кінця війни, які можна назвати ,,Одіссея добровольця Мирона''. Під Бродами він попав у полон, зголосився до німецької частини й на фронтовій лінії знову перейшов на німецький бік. На жаль, німці не хотіли йому повірити, що він був вояком Української дивізії, і подізрівали його до кінця війни.

На Зелені свята пом'янули наших покійних побратимів Панахидою.

На ширших сходинах гостили ми письменника з України Юрія Покальчука, який перший почав писати у пресі в Україні правду про дивізійників, що вони боролися проти

більшовизму за Україну.

Сердешно вітали ми львівського архиєпископа Володимира Стернюка.

29 червня відбувся концерт з нагоди 100-річчя поселення українців у Канаді, а наступного дня була Архиєрейська Служба Божа, на якій співав хор ,,тисячоліття хрещення України'' під диригентурою нашого побратима, маестра Юрія Гнатюка.

На відзначенні річниці боїв під Бродами М. Романюк, роджений у с. Ясенові, розповів про жителів його села, будову та знищення ворожою рукою пам'ятника полеглим воїнам під Бродами.

У листопаді, згідно з традицією, відбулося спільне відзначення річниць заснування Рідної Школи ім. М. Шашкевича та Станиці Братства. Свято вміло проводив І. Нестор, промовляли І. Дутка й О. Загорода, а його закінчив словом владика Мирон.

Радісно ми вітали події, які проходили в Україні — заборону діяльности Комуністичної партії та проголошення незалежности.

8 грудня відбулася демонстрація з нагоди референдуму під міською ратушею. На ній присутні були представники федерального, провінційного та міського урядів. Промовляли проф. Ярослав Розумний, православний митрополит Василь Федак, владика Мирон, народний депутат до Верховної Ради України Ігор Деркач. Співав Хор ім. Кошиця під диригентурою В. Климкова.

Після маніфестації відбулись ширші сходини дивізійників у своїй домівці. Голова Станиці Олег Загорода привітав владику Мирона та капеляна Станиці о. С. Їжика, катедрального адміністратора о. Ярополка Радкевича, д-р Р. Бучка й депутата Ігора Деркача, внука бувшого дивізійника. Доповідь виголосив М. Романюк, в якій підкреслив, що не тільки жителі України, але українці по всьому світі прагнули незалежности й волі для України. Верховна Рада проголосила Акт незалежности 24 серпня 1991 р. Це була ,,вербна неділя'' України, бо ,,Великдень'' прийшов 1 грудня, коли народ проголосував за незалежність понад всі сподівання — понад 90%. На світових екранах телебачення, у радіо і пресі появилися, врешті-решт, прихильні й правдиві коментарі, що в Европі постала нова держава — Україна. Ця подія приголомшила творців Союзу. Здійснився клич Симона Петлюри, що без вільної України не може бути миру в Европі. Говоримо, що незалежність прийшла без жертв. Це не так! Нашу волю стерегли княжі дружинники, за неї поклали свої голови козаки під Полтавою, Берестечком; за неї карався на засланні Тарас Шевченко, за неї згинули студенти під Крутами, за неї впали знеможені воїни Зимового походу під Базаром, цю волю боронили й за неї впали закарпатські січовики, дивізійники на полях Брідщини; за неї боролась Українська Повстанська Армія; за неї гинули в сибірських тайгах найкращі люди України; за неї були розчавлені гусеницями танків жінки — героїні в Кінгірі; ця воля скроплена кров'ю провідників на бруках Парижу, Ротердаму, Мюнхену, в лісах Білогорщі. Україна пройшла свій шлях Голгофи. Здавалось, що її поховали, а гріб прикрили каменем і поставили сторожу. Та вона воскресла, не за три дні, а за три століття! Все, що тепер сталося, можна назвати божим чудом. Дякуємо Всевишньому, що дозволив нам діждатися цієї хвилини, на яку ждали цілі покоління, і бути свідками найвизначніших подій в історії України.

Славко

Братство Охорони воєнних могил ,,Броди-Лев''

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНА ЗБІРКА 1991 РОКУ

яку перевели станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в ЗСА

Амстердам	**100.00**	**Норт-Порт, Флорида**	**306.60**
Вашінґтон	**115.00**	**Нюарк**	**439.38**
Гартфорд	**225.80**	**Ню-Гейвен-Бриджпорт**	**220.50**
Дітройт	**418.50**	**Нью-Йорк**	**623.25**
Кенмор — Бофало	**235.61**	**Рочестер**	**500.00**
Клівленд	**1000.00**	**Філядельфія**	**1013.05**
Лігайтон	**143.00**	**Чікаґо**	**1689.59**
		Ютика	**87.00**

Всім жертводавцям та збірщикам станиць Управа Братства Охорони Воєнних Могил ,,Броди-Лев'' складає щиру подяку.

Пані Любомира Крупа зложила пожертву в сумі ам. дол. 50.00 в пам'ять брата п. Константина Мисевича, кол. вояка 1-ої УД УНА, учасника боїв під Бродами та інваліда. Пані Л. Крупа та її рідні Управа ,,Броди-Лев'' складає щиру подяку та глибокі співчуття.

Головна Управа та Відділ Української Стрілецької Громади Канади склали щедрий дар в сумі кан. дол. 1000.00 на цілі Братства ,,Броди-Лев''.

П. Олекса Задойко, секретар УСГ, склав від себе щедрий длар в сумі кан. дол. 250.00.

За ці щедрі пожертви Управа ,,Броди-Лев'' складає Головній Управі й Відділові УСГ та зокрема п. Олексі Задойкові щиру подяку.

УКРАЇНСЬКЕ ЦЕНТРАЛЬНЕ ДОПОМОГОВЕ ОБ'ЄДНАННЯ В АВСТРІЇ

Діяльність української громади в Австрії концентрується головним чином довкола допомоги біженцям-українцям з інших держав. Тепер до Австрії прибули нові втікачі з Югославії.

На 31. 12. 1991 р. в Австрії перебувало 296 осіб. У 1991 році прибуло нових втікачів 66 з України й 34 з Хорватії, а виїхало 120 (112 до Канади, 4 до США, 2 до Австралії і 2 деінде).

Жертовність української громади дуже зменшилася. Найбільшими жертводавцями, як звичайно, були ЗУАДК — Філядельфія, митрополит Стефан Сулик — США, єпископ Іван Прашко з Австралії, ССУК — Ванкувер, Канада.

Для біженців найбільша проблема це — леґальне отримання праці, бо за працю на чорно гостро карають і працівника, й працедавця.

У 1992 році припинює свою діяльність т. зв. Іміґраційна служба СКВУ — З. Дуда, голова — через брак фондів і зменшення напливу біженців з України. Іміґраційними справами займатиметься УЦДОА.

С. Наклович — голова

ПРЕСОВИЙ ФОНД ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА

В часі від 19 грудня до 18 лютого 1992 р. ми одержали такі вплати на пресовий фонд журналу:

Замість квітів на свіжу могилу кол. полкового лікаря 30-го полка 1 УД УНА св. п. д-р Григорія Шиманського, помер 3 лютого 1992 р., на пресовий фонд пожертви зложили: М. і М. Бігуси **50.00**, **по дол. 30.00:** д-р Б. Лялюк і І. та А. Коморовські, **по дол. 25.00:** Валя Цурковська, **по дол. 20.00:** Т. Климіви і Т. Турчиневуі, К. і д-р М. Малецькі, З. і О. д-р Сокольські, М. і Я. Ботюки, М. і Л. Бабії **по дол. 10.00:** Т. Качмарчук, Е. і Е. Логази, П. Гижка, М. Бойко, Б. Чамбул. І. Падик

разом 305.00

Ярослава Шафранюк — Торонто, в пам'ять мужа св. п. Михайла	**135.00**
Олександра Дутчак — Торонто, в пам'ять мужа св. п. Миколи	**100.00**
Марія і Дмитро Неґричі — Торонто, в пам'ять св. п. Миколи Дутчака	**50.00**
Станиця Братства 1 УД УНА — Вінніпеґ, із збірки в пам'ять померлого члена Станиці св. п. Михайла Хар	**80.00**
Осип Труш — Юніон, із збірки в пам'ять св. п. Теодора Кокорудза	**30.00**
Надія Сліпенька — Судбури в пам'ять померлого 23. 3. 1991 р. мужа св. п. Юрія	**25.00**
Іван Цар — Дітройт, в пам'ять друга св. п. Івана Лотоцького	**25.00**
Атанас Т. Кобрин — Стетен Айленд, в пам'ять св. п. Михайла Костирки, сина приятеля Романа Костирки	**15.00**
Г. У. Української Стрілецької Громади в Канаді	**300.00**

по дол. 100.00: Управа Станиці Братства 1 УД УНА в Гартфорді, Роман Герасимович — Балтімор, Роман Стефанюк — Джексон Гайтс

разом 300.00

по дол. 50.00: Іван Ґерчук — Торонто, Анна Ортинська-Рибак-Кліфтон, Станиця Братства 1 УД УНА в Дітройті, д-р Роман Бучок — Вінніпеґ, Богдан Любачівський — Ціцеро

разом 250.00

по дол. 25.00: Зенон Бандура — Монтреаль, Роман Чолкан — Торонто, д-р Олег Ратич — Едісон, Іван Барицький — Торонто, Ігор Друневич — Торонто, о. Теодор Прийма — Судбури, Василь Дерех — Торонто, Роман — Явнюк — Торонто, Мирослава Клименко — Торонто, Микола Мельник — Торонто, Володимир Гуляк — Торонто, Михайло Чіх — Лондон (Кан.), Сильвестер Ремеза — Оттава, Роман Бойко — Монтреаль, д-р Олександер Ферре — Вінніпеґ, Степан Дух — Саскатун, Мирослав Костишин — Торонто, Роман Проців — Тандер Бей, Іван Богун —

Торонто, Ярослав Куницький — Торонто, Андрій Малецький — Нью-Йорк, Михайло Піцюра — Торонто, Володимир Католик — Ст. Кетеринс, д-р Іван Кіндрат — Рочестер, Укр. Т-во ,,Просвіта'' — Ляшін, Іван Шкільник — Гамільтон, Степан Костишин — Вінніпеґ, Іван Ляш — Дітройт, о. д-р Андрій Микита — Сан. Дієґо, Іван Мороз — Торонто, Юра Гнатюк — Вінніпеґ, о. д-р Іван Білянич — Філядельфія, Петро Микуляк — Торонто, Степан Моліцький — Англія

разом 850.00

Дмитро Хомань — Вінніпеґ **22.00**

по дол. 20.00: Володимир Левицький — Торонто, Галя Хотинецька — Міссісаґа, д-р Роман Романович — Вінніпеґ, д-р Микола Ласійчук — Балтімор, Михайло Лисак — Фльорида, Ярослав Москва — Тандер Бей, Орест Шеґда — Ст. Кетеринс

разом 140.00

по дол. 15.00:Ярослав Кернякевич — Ванкувер, Михайло Мельник — Торонто, Василь Остапчук — Гамільтон, Михайло Стефанів — Амгерсбурґ, Степан Зарицький — Торонто, Михайло Яцишин — Міссісаґа, Богдан Кальба — Торонто, Богдан Маців — Монтреаль, Володимир Макар — Торонто, Іван Бойко — Гамільтон, Михайло Ціховляс — Келовна, Михайло Петришин — Вінніпеґ, Іван Недолішний — Гамільтон, Андрій Мацко — Торонто, Михайло Квич — Тандер Бей, Іван Плешкевич — Монтреаль, Іван Лотошинський — Торонто, Іван Скіра — Філядельфія, д-р Володимир Король — Фльорида, Володимир Качан — Оттава, Богдан Білан — Сідней (Б.К.), Любомир Городник — Гамільтон, Михайло Білик — Міссісаґа, Данило Мох — Понд Едди, Богдан Бараник — Терра Котта, Роман Микита — Кліфтон, Зиновія Зарицька — Плейнвю, Володимир Баран — Фльорида, Андрій Закревський — Нью Йорк, Богдан Чеменринський — Вінніпеґ

разом 450.00

Володимир Мазяр — Торонто **11.00**

по дол. 10.00: Теодор Пасічняк — Саскатун, Олександер Дранценко — Саскатун, Степан Венґльовський — Ст. Кетеринс, Антін Василик — Торонто, Антін Макаруха — Торонто, Ігор Кришталович — Торонто, Петро Кудла — Торонто, Теодор Переймибіда — Торонто, Евген Бочан — Торонто, д-р Василь Сірський — Вотерло, Дмитро Галушка — Стоуфвилл, Константин Брикович — Міссісаґа, Маркіян Когут — Торонто, Тарас Качмарчук — Торонто, Андрій Качор — Вінніпеґ,

Ярослав Паньків — Монтреаль, Марія Максимець — Торонто, Іван Наконечний — Торонто, Павло Божик — Торонто, Василь Самсон — Монтреаль, Антін Семанишин — Торонто, Михайло Височанський — Монтреаль, Михайло Рудзік — Торонто, Роман Білик — Рочестер, Микола Рубашевський — Ґріссбі, Михайло Бойчук — Дрешер, Степан Марко — Вінніпеґ, Марія Паливода — Нью Йорк, Олександер Камінський — Дітройт, Антін Янушевський — Чікаґо, Іван Рихвіцький — Лігайтон, Іриней Ратич — Ляшін, д-р Ярослав Качай — Філядельфія, д-р Богдан Дзюбановський — Віндзор, Михайло Ніньовський — Дітройт, Богдан Матіяшек — Петерсон, Остап Стецьків — Міссісаґа, Степан Леуш — Ґлен Спей, Петро Стельмах — Міссісаґа, Михайло Дендерис — Торонто, Іван Кайдан — Севен Гиллс, Кирило Григорович — Честер, Стефа Балагутрак — Норт Роялтон, Марія Спольська — Торонто, Олександер Кобоса — Вилямстовн, Ярослав Гаврих — Фльорида, Тарас Турченюк — Монтреаль, Іван Ільчишин — Філядельфія, Теодор Костюк — Террас Бей, Наталія Закидальська — Фльорида, Володимир Галушка — Чікаґо, Михайло Шевчук — Ветерсфілд, Теофіль Кавка — Арізона, Ярослав Терлецький — Буена Парк

разом 540.00

по дол. 5.00: Василь Федорчук — Ванкувер, Василь Кіземчук — Міссісаґа, Роман Стахів — Вотердовн, Федір Цимбалюк — Міссісаґа, Михайло Лисюк — Ст. Кетеринс, Іван Хохлач — Монтреаль, Зеноно Кохановський — Торонто, Петро Піжицький — Ст. Кетеринс, Дмитро Степанюк — Лондон (Кан.), Роман Гнатишин — Гамільтон, о. д-р Петро Біланюк — Торонто, Іван Кунтий — Судбури, Олександер Ільченко — Ґлочестер, д-р Мирослав Борисюк — Фльорида, Микола Керницький — Ванкувер, Богдан Куриляк — Едісон, Михайло Ґембарський — Вінніпеґ, Мирон Головатий — Торонто, Іван Стельмачук — Монтреаль, Михайло Семеґин — Вінніпеґ, Михайло Олійник — Міссісаґа, Микола Гетьманчук — Торонто, Василь Катериняк — Ст. Кетеринс, Ярослав Закаляк — Лінден, Кость Фіцик — Ст. Кетеринс, Володимир Кульматицький — Ньюарк, Олександер Клецор — Н. Браунсвик, Роман Копійчук — Фльорида, М. Драґан — Оаквилл, Петро Демянюк — Торонто, Степан Ткачук — Арізона, Мирослав Трешневський —Дітройт, Олег Кальба — Дітройт, д-р Евстахій Юркевич — Ракфорд, Володимир Стасишин — В. Гартфорд, Роман Гавриляк — Нью Йорк, Степан Максимюк — Сілвер Спрінґ, Ольга Заяць — Ванкувер, Петро Новосад — Саскатун, Іван Фіґоль — Торонто, Демид Салючок — Торонто, Зенон Дацьків — Дітройт, Віктор Новак — Вотерло, Павло Слободян — Чікаґо, Пилип Дмитрів — Ванкувер, Данило Баковський — Тандер Бей, Микола Залевський — Торонто, Теодор Юркевич — Торонто, С. Дубик — Севен Гиллс, Осип Труш — Юніон, Дмитро Станченко — Пікерінґ, Антін Фединишин — Спрінґфілд, Володимир Мазяр — Ґлен Спей, Орест Іванюк — Парма, Іван Мокрівський — Реґо Парк, д-р Ізидор

Заплатинський — Фервю Парк, Степан Стрільчук — Чікаго, Петро Тучапець — Мінеаполіс, Петро Гуменюк — Монтреаль, Микола Дутчак — Льондон (Кан.), Осип Голинський — Лівінґстон, Нестор Краєвський — Гіллсайд, Михайло Грицишин — Торонто, Роман Гаврилів — Вінніпеґ

разом 320.00

по дол. 2.00: Богдан Кандюк — Ґлен Спей, Василь Пастушок — Маркус, Гук **разом 4.00**

Разом 3,952.00

Родинам, та приятелям свв. п. Д-р Григорія Шиманського, Миколи Дутчака, Михайла Шафранюка, Михайла Хара, Теодора Кококудза, Юрія Сліпецького, Івана Лотоцького та Михайла Костирки пересилаємо наше щире співчуття.

Всім жертводавцям велике спасибі. Також дякуємо ініціяторам збірок та збірщикам. Просимо в будучому пам'ятати про потреби нашого і вашого журналу.

Адміністрація ,,ВК''

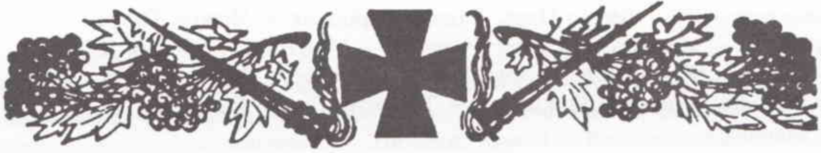
На бажання Родини св. п. Миколи Дутчака, замість квітів на свіжу могилу, переведено збірку пожертв на допомогу інвалідам 1 УД УНА в Україні. Пожертви зложили: до дол. **100.00:** Дружина Покійного св. п. Миколи Олександра Дутчак та Марія і Володимир Мазярі, **по дол. 50.00:** Надя і Юліян Глинські, **по дол. 30.00:** Ірена і Володимир Гриники з Гамільтону, **по дол. 25.00:** Віра і Ярослав Вергановські, **по дол. 20.00:** Василь Гандзьо, Іван Гаврилюк, Ніна Козій, Анна Федюшко, Михайло Рудзік, Володимир Шарун, **по дол. 15.00** Теодозія і Мирослав Мазярі з Гамільтону, **по дол. 10.00:** Іван Падик, Зенон Горечий, Евгенія Швець, Наталія Комарницька, Коркиля Романчук і А. та О. Роздольські

разом 500.00

За допомогу у переведенні збірки призначено Суспільній Службі ,,ПОМІЧ УКРАЇНІ'' суму $50.00. У переведенні збірки помічним був інж. Володимир Мазяр.

Крайова Управа Братства 1 УД УНА, котра господарить інвалідським фондом, складає щиру подяку жертводавцям, а Родині св. п. Миколи Дутчака, нашого невіджалуваного побратима по зброї, висказуємо наше щире співчуття.

Крайова Управа Братства Канади

Ті, що відійшли...

АНТІН ДЕРБІШ
*** 13. 6. 1921 † 7. 12. 1991**

Дня 10-го грудня 1991 року, після церковних відправ, торонтонська громада відпровадила на вічний спочинок св. п. Антона Дербіша, свого улюбленого співака-баритона, неперевершеного виконавця музики легкого жанру, довголітнього члена Управи Станиці Б-ва кол. вояків 1 УД УНА, члена станичного хору ,,Бурлака'' і церковного хору при церкві св. Покрови. На цвинтарі Василь Чупринда попрощав покійного від хору ,,Бурлака'' і побратимів, після чого учасники похорону взяли участь у тризні.

Похоронні обряди почались попереднього дня Панахидою, яку відправляли о.о. д-р М. Стасів, П. Івахів, Б. Остапович, при співучасти хору ,,Бурлака'' під дириґ. З. Лавришина. При домовині, накритій братським прапором, стояв на почесній стійці з прапором побратим по зброї Петро Кудла.

Покійний залишив у смутку дружину Дарію, дочку Любу Паньків з мужем Романом, дочку Ліду, сина Романа з дружиною Стеллею, внуків: Андріяна, Антона і Костика, в Україні двох братів і шість сестер з родинами, і в Польщі сестру з родиною.

Антін Дербіш народився в Ярославі, як найстарший син з десятьох дітей. Ще юнаком став членом ОУН. В липні 1944 року в Нойгаммері починає службу у вишкільному полку, з яким у вересні переїздить до Словаччини, а в січні 1945 року до Каринтії.

В дивізії Антін співає у секстеті, який влаштовував розвагові виступи, співав на Служби Божі, на Шевченківському святі (останні імпрези під керівництвом С. Гуміловича), який в березні 1945 року став їх ротовим.

У вересні, після війни, Антін стає членом у новозаснованого хору ім. Кошиця у Філляху. В 1947 року Антін виїздить з дириґентом проф. Л. Туркевичем до табору Бретенц, де під дириґентурою професора зорганізувався хор ,,Ватра''. Антін є одним з чільних солістів ,,Ватри'', яка

вславилася виступами в Австрії, Німеччині і Швайцарії.

1949 року Антін одружився з Дарією Зарицькою і в березні того року виїздять до Едмонтону, куди скоріше виїхав проф. Туркевич. Коли спроби продовжувати хор ,,Ватра'' не увінчались успіхами, Антін стає членом октету, який підібрав проф. Туркевич з найкращих співаків Едмонтону. Цей октет виступав щонеділі по радіо через півтора року. За цю працю октет нагороджено грамотами признання.

При кінці 1950 Антін приїздить до Торонта, де бере участь у виступах хору ,,Прометей'' під диригентурою найкращих тогочасних музиків.

В наступних роках Антін наспівує дуже багато пластинок, головно композиції, д-ра Богдана Весоловського, які стали надзвичайно популярними.

Від 1975 року Антін співає в новозаснованому при Станиці Б-ва кол. вояків 1 УД УНА хорі ,,Бурлака'', який, спершу під дириґентурою С. Гуміньовича, видав пластинку ,,Дивізіє, гей рідна мати''.

Антін, як один з солістів хору, бере участь у виступах хору в Америці і в Европі, але виступами хору в Україні 1990 року, де серед авдиторії була його численна родина, завершується його мрія. За популяризацію народного музичного мистецтва хор ,,Бурлака'' нагороджено Золотим Хрестом ,,За особлиі заслуги'', а індивідуальних хористів грамотами.

Місяць перед смерттю на Українському Музичному Фестивалі Антін співав дует із своїм внуком Андріяном, членом дитячого хору ,,Поліфонія''.

Покійний Антін з ,,піснею на устах'' йшов через життя, співав на Божу хвалу, співав на імпрезах, до розваги і співав, як останню прислугу, Панахиди по друзях.

Відійшов від нас талановитий співак, виконавець і популяризатор української пісні, патріот і шляхетний друг. Вічна йому пам'ять!

Друзі

МИХАЙЛО ХАР
*28.10.1914 — †23.10.1991

По довгій недузі, 23 жовтня 91 р. помер у Вінніпеґу св. п. Михайло Хар. Покійний народився в селі Семигинів, що є в Стрийщині, Галичина. В рідному селі закінчив школу. Помагаючи родині в господарстві, був також активним в молодіжних та громадських товариствах. Відбув також обов'язкову військову повинність в польській армії.

В році 1943, коли творилася українська дивізія ,,Галичина'', він зголосився добровольцем і її рядах перебув аж до капітуляції та в полоні в Ріміні в Італії, та опісля в Англії. По звільненні в Англії одружується та виїжджає до Канади. Поселюється у Вінніпеґу. Попри заробітну працю, включається в громадську, парохіяльну та у Братстві дивізійників працю.

Покійний залишив в жалобі дружину Марію з дому Гречук, сина Зенона з родиною. Члени Станиці 1 УД УНА взяли численну участь в похоронах. Прощальні промови виголосили представники багатьох громадських та церковних організацій, а від побратимів зброї прощав голова Станиці Олесь Загорода. Михайло похований на цвинтарі ,,Всіх Святих'' у Вінніпеґу.

В. Й. П.

ОСТАННІЙ З МОГІКАНІВ

ТЕОДОР КОКОРУДЗА
*** 30. 10. 1889 — † 12. 11. 1991**

Хто читав повість визначного американського письменника Френнемора Купера, ,,Останній з могіканів'', той може собі усвідомити, що серед українців маємо також ,,могіканів''. А цим титулом ,,могікана'' називаємо тих наших побратимів, які в рядах Леґіону УСС, УГА і армій УНР боролися в роках 1917 - 1921 за волю України.

Одного з тих українських ,,могіканів'', Теодора Кокорудза, ми попрощали у вічну дорогу 12 листопада 1991 р., дорогого побратима, відданого українського патріота, який все своє життя посвятив ідеї визволення свойого народу. Так обставини склались, що на цвинтарі в Армтердамі, Н. Й., спочивають його товариші визвольних змагань і бувші члени комбатантської організації ОбВУА: сот. С. Гнатовський, пор. Дмитро Олійник, хор. о. Лев Ліщинський, і він разом з ними буде пригадувати нам про ті славетні події нашої визвольної боротьби.

Чет. Т. Кокорудза народився в селі Боляновичі, повіт Мостиська. Початкову школу закінчив у рідному селі, а за порадою місцевого пароха, який побачив непересічні здібності у молодого юнака й обіцяючи свою фінансову допомогу, порадив батькам післати його до гімназії в Перемишлі, яку він закінчив іспитом зрілости в 1910.

Покликаний до австрійської армії в 1916 р., закінчив старшинську школу і був призначений командиром частини 89-го полку піхоти. В 1918 р. зголосився до УГА і в ранзі четаря був комендантом сотні в групі Крукевича. В УГА перебув усі фази визвольної боротьби.

Повертаючи до своїх рідних сторін по закінченню програної боротьби, переносить переслідування і наруги польської поліції, але основною мрією остається бажання здобути вищу освіту, яку завдяки польському режимові, було неможливо здійснити в Галичині. Однак, маючи в Кракові свого стрия, який працював на залізниці, переноситься до нього і у Краківському університеті закінчує правничі студії.

Повертає у рідні сторони і в Радимні відчиняє свою адвокатську канцелярію, яку провадив від 1939 до 1941. Від 1942 до 1944 рр. працює в городському суді в Сокалі.

В 1944 покидає рідні сторони і в 1949 р. приїжджає до ЗСА, до Армстердаму, Н. Й. , і тут проживає до своєї смерти. Не була для нього перешкодою тяжка фізична праця, бо він із своїм притаманним оптимізмом поринає у вир громадської праці. Будучи глибоко релігійною людиною, належав до місцевої укр. кат. парафії св. Миколая, був членом СУК ,,Провидіння'', від. УККА, Українського Клюбу, довголітним секретарем від. ОбВУА і постійним передплатником

,,Вістей Комбатанта'' та інших видань.

Він був зрівноважений, ввічливий, скромний, завжди з сердешною усмішкою, поважаний і шанований в громаді.

15 листопада похоронено його на парохіяльному цвинтарі в Армстердамі, Н. Й. Під час Панахиди почесну стійку держали бувші дивізійники, Ярослав Дулиш і Богдан Наугольник. Прощальне слово виголосив секретар ,,Провидіння''
Мирослав Юрчук. На цвинтарі під час похорону пролунав вояцький апель сурмача, а на домовину положено грудку землі з України, яку привіз Ярослав Дулиш. Прапор передано родині покійного на руки його кузинки пані Ольги Лаби. По похороні в Українському Клюбі відбулася тризна, на якій присутні обмінялися спогадами про покійного побратима Т. Кокорудза. Зібрано на укр. інвалідів 122 дол. з чого 30 дол. призначено на прес. фонд ,,Вістей Комбатанта''. Від родини зложив подяку Зенон Іванонько.

Осип Труш

Д-Р РОМАН ЛЕБЕДОВИЧ

18 серпня ц. р. помер у Ґраці, Австрія, д-р Роман Лебедович, медичний надрадник. Він народився 13 лютого 1914 року в м. Стрию. Студії медицини закінчив у Ґраці. Кол. офіцер 1 УД УНА. Член Управи УЦДК Австрії, Т-ва ,,Січ'', довголітній приятель ОбВУ, який щорічно допомагав своїми послугами групам ОбВУ, котрі приїздили відвідувати воєнні цвинтарі в Австрії, на котрих похоронені полеглі воїни 1 УД УНА. Похоронений на цвинтарі св. Петра в Ґраці.

МИКОЛА ДУТЧАК
*** 10. 10. 1920 † 28. 12. 1991**

В суботу дня 28 грудня 1991 року в Торонті, по тяжкій короткій недузі, відійшов у вічність кол. підстаршина 1-ої Дивізії УНА та активний член Братства торонтської станиці, Микола Дутчак. Народився в містечку Снятин, Івано-Франківської области.Коли у 1943 році насувалася Червона Армія в Україну, молодий Микола рішив вступити в лави 1-ої Дивізії УНА, в якій перейшов підстаршинський вишкіл та брав участь у фронтових боях під Бродами, за що був відзначений. При кінці 1948 року виїхав до Канади і остаточно поселився в Торонті. Був активним членом Українського національного об'єднання (УНО), членом Управи Братства Дивізійників, членом Парохії Св. отця Миколая. Покійний Микола любив перебувати в товаристві людей — і своєю приятельською вдачею знаходив багато друзів.

Щирий український патріот; коли побратими відвідували його в лікарні тиждень перед відходом на той світ,

то він їм сказав: ,,Дуже тішуся, що я дожив до того часу, що Україна стала вільною''.

Побратими по зброї й численна торонська громада прощали його на вічний спочинок. Під час похоронних відправ 30 і 31 грудня 1991 р. і під час Панахиди почесну стійку із Братським прапором біля домовини держали побратими — кол. вояки Української Дивізії, як також, співав хор ,,Бурлака''.

Прощальні слова виголосили: о. Богдан Гладьо, а над домовиною: голова Братства торонтської станиці Петро Дем'янюк. Похоронено Миколу на Українському цвинтарі в Оквіл. Для вшанування пам'яті покійного тризну приготовила його дружина Александра з донькою Зорянною в залі Українського Культурного Центру ім. Св. Володимира в оквіл. Під час тризни проведено збірку на фонд допомоги інвалідам, 1-ої Дивізії УНА, які проживають в Україні, і на пресовий фонд ,,Вістей Комбатанта''.

Покійний Микола залишив у смутку дружину Александру, з дому: Сандецьку і дочку Зорянну з чоловіком, сестру в Україні та ближчу і дальшу родину в Канаді і в Україні.

Щира подяка жертводавцям, щирі співчуття горем прибитій родині по втраті примірного мужа і батька та активного члена Братства Дивізійників.

Нехай гостинна Канадська земля буде йому легкою, а пам'ять про нього вічною!

Володимир Мазяр

* * * * * * * * * * * * *

ІВАН ЗАБИТКОВСЬКИЙ
*29. 9. 1917 †4. 11. 1991

Іван Забитковський, довголітній член управи Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, відійшов у вічність по довгій і важкій недузі в шпиталі у Гартфорді, Конн.

Покійний народився в Петрилові над Дністром. Служив коротко в польській і Червоній арміях. В травні 1944 року зголосився до Української дивізії. Полон перебув у Італії та Англії.

В 1954 р. приїхав до США — до Нью-Йорку, згодом перенісся до Нью-Брітан, Конн, в 1963 р. — до Гартфорду, а в 1971 р. — до сусіднього Ватерсфілду. Працював машиністом.

Покійний брав активну участь в громадському житті, був дуже добрим збірщиком на харитативні цілі, головно на воєнних інвалідів. Був зразковим членом парафії св. Михаїла, УККА, ООЧСУ, УНС, ,,Самопоміч''. Не відмовлявся від громадських обов'язків, які чесно й точно виконував. Був людиною чесною працьовитою і любив помагати іншим.

На Панахиді прощали його: Л. Шагай від організацій Визвольного

Фронту, В. Сулик — від дивізійників. Члени Станиці Братства з побратимами з УПА з прапорами віддали покійному останній салют. Поховано його на українському цвинтарі св. Івана Хрестителя в Ґлястенбері.

Залишив у глибокому смутку дружину Марію і сина Романа, а в Україні дочку Олесю, 2 внуків і 1 правнука.

Нехай добра пам'ять про Івана Забитовського буде вічною!

В.С.

ІВАН БАГРІЙ
***25. 1. 1923. †23.1. 1992**

Народжений в селі Гординя, Самбірського повіту, Іван Багрій в 1943-му році вступає в лави Української дивізії ,,Галичина''. Проходячи військовий вишкіл, був учасником боєвої групи Дивізії, яка боролася з комуністичними партизанами в Словаччині. Ця група дивізійників відбила траспорти українських родин, які тікали на захід перед більшовиками, а деякі, що попали в руки більшовицьким партизанам, уже не вийшли живими. Тому цій боєвії групі завдячують своє життя тисячі українських втікачів.

Покійний воював на фронті на території Австрії до кінця війни, перебував в полоні Ріміні, Італія, а згодом в 1947-му році, коли полонені переїхали до Англії, в Шотляндії. До Америки еміґрує 1962 року, до Честер, Пеннсильванія, де жив до кінця свого життя. Останніх кілька місяців перебував у піклувальному домі, де по тяжкій хворобі помер. Похорон відбувся 27 січня.

В смутку залишив дві сестри: Розалію Цюник і Ольгу Богуцьку в Україні й ближчу й дальшу родини.

На похороні жертвували на Допомогу дітям Чорнобиля 160 дол.

Осип Бандерський

Д-Р ВОЛОДИМИР ЮЗИЧ
*** 29. XI. 1914 — †25. XII. 1991**

В. Юзич народився в Західній Україні в священичій родині і проживав у Кнігиниці — Рогатинського повіту. Гімназію закінчив у Львові, а медичні студії в Ґраці, Австрія, в 1940 році. До 1943 року д-р Юзич практикує в університетській клініці у Ґраці, а опісля у Леобені, Австрії. В 1943 бере на себе обов'язок лікаря Української Дивізії ,,Галичина'' і активно працює як лікар-фронтовик на фронті Feldbach і Gleichenberg. По капітуляції працює у таборах біженців УНРА і ІРО в Австрії.

До Америки емігрує в 1949 р. і, по складені нострифікаційних іспитів, працює у Misericordia Hospital — New York, а опісля як resident Rhode Island State Infirmary і University of Pensylvania Medical School у Філядельфії.

Від 1955 до 1959 року працює у Chester School District і є лікар для Hancock і Metropolitan Insurance компаній.

Ще коротко перед смертю Pennsylvania і Delaware Medical Societies вшанували д-ра Юзича великим признанням його 50-літньої праці. Крім його членства в УАТПА від початку його заснування, д-р Юзич був теж членом багатьох американських лікарських товариств. Як свідомий патріот належав до багатьох українських організацій та до Української Православної Церкви. Смерть д-ра Юзича — це болюча втрата для його родини — дружини Еви, сина і двох доньок — сестри Ольги в Україні та чотирьох онуків.

Українське лікарське товариство втратило високо ідейного лікаря — громадянина.

Похований на цвинтарі св. Андрея, South Bound Brook, N. J.

Д-р Евген Новосад

ІВАН КОВАЛЬ

Ділимося сумною вісткою з родиною, односельчанами, кумами й знайомими, що після тяжкої недуги відійшов у вічність на 67 році життя дорогий муж, батько та дідусь Іван Коваль.

Покійний народився 25. 5. 1925 р. в с. Трушевичі, пов. Добромиль.

В 1943 р. вступив до української дивізії. Служив у сотні фюзілерів під командою сот. Р. Бойцуна. В 1945 попав в полон в Італії. Переїхавши до Англії, після звільнення на волю, одружився. Шукаючи легшого життя, в 1952 р. виїхав до Канади. Був членом Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, співав у хорі ,,Бурлака''.

Похований 28. 1. 1992 р. на українському цвинтарі ,,Київ''. Над домовиною прощав його від побратимів-дивізійників побратим і кум П. Левицький.

Покійний залишив у смутку дружину Олександру і дві дочки: Лесю з чоловіком Орестом з дітьми Дарією і Марком; Ліду з дітьми Лілією і Николою.

Вічна йому пам'ять!

ЗМІСТ «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА» ЗА 1991 РІК

Спомини

Репортажі

Фейлетони (нариси, есеї)

На службі народу

Нові видання (Рецензії)

Пишуть інші

Склав: Василь Федорович

Ціна $ 6.00